

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 55

Sted, dato:
Oslo, 08.06.2023

Høring - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Rettelse i fotnote i Politidirektoratets hørings svar

Vi viser til Politidirektoratets hørings svar av 16.05.2023.

Vi er blitt oppmerksomme på at vi ved en feil i fotnote 3 på s. 5 har nevnt Sør-Øst politidistrikt blant de underliggende organer som i sitt høringsinnspill har uttrykt støtte til flertallets forslag om permanent bevæpning. Dette er ikke riktig. Som ellers nevnt i Politidirektoratets hørings svar, har bl.a. Sør-Øst politidistrikt påpekt at spørsmålet om bevæpning er verdispørsmål som bør avgjøres politisk.

Det riktige er at Sør-Øst politidistrikt har uttalt at "politiets rolle bør være å tydeliggjøre premissene for valget, men overlate vurderingen til samfunnet vi er satt til å tjene".

Med hilsen

Kristine Langkaas
Seksjonssjef

Geir Jonatan Sharabi
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Sør-Øst politidistrikt

Postboks 2073

3103

Tønsberg

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 54

Sted, dato:
Oslo, 16.05.2023

Høringsvar - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 19.12.2022. Politidirektoratet svarer her etter fristen etter avtale med departementet.

Politidirektoratet har forelagt høringen for samtlige underliggende organer bortsett fra Politihøgskolen, som er egen høringsinstans.

Vi har mottatt uttalelser fra Sør-Vest, Sør-Øst, Øst, Oslo, Innlandet, Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland og Troms politidistrikter, samt Politiets utlendingsenhet (PU), Utrykningspolitiet (UP) og politiets hovedverneombud. Deres uttalelser følger vedlagt.

1. Regulering i politiloven § 6 av ivaretagelse av barnets beste

Utvalgets anbefaling om regulering i politiloven § 6

Maktmiddelutvalget har i rapporten pkt. 10.2 anbefalt at politiloven § 6 endres for å fremme de særlige hensyn som politiet må ta i møte med barn, og at endringen må følges av tilsvarende presiseringer i politiets instruks og rundskriv.

Utvalget har i sin begrunnelse bl.a. vist til at Barneombudet og Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har påpekt behov for regulering som reflekterer et kvalifisert forholdsmessighetskrav ved bruk av makt mot mindreårige. Det er også vist til professor Kirsten Sandbergs betenkning 12. desember 2016 til Barnevoldsutvalget (NOU 2017: 12) om barnets beste i lovgivningen. Det påpekes der at lovhemmel som regulerer politiets inngrep ikke bare bør inneholde en regel om at det bør tas særlig hensyn ved makt mot barn, men også der barn er vitne til at det skjer overfor nærstående.

Utvalget mener at det i politiloven § 6 som den sentrale bestemmelsen om politiets maktbruk bør presiseres at det må tas særlige hensyn ved bruk av makt mot barn, eventuelt at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn eller lignende. Utvalget er usikre på hvordan det best bør reguleres, men framholder at det må tas hensyn til barnets beste i alle vurderinger, ikke bare ved bruk av makt, og at det taler for at det er bedre med en generell henvisning til barnets beste i politiloven § 6, enn en konkret presisering av at terskelen for maktbruk skal være høyere.

Departementet har i høringsbrevet bedt om innspill til regulering av ivaretagelse av barnets beste i politiloven § 6. Departementet legger til grunn at reguleringen skal ta hensyn til barnets beste i alle vurderinger, ikke bare ved bruk av makt. Departementet har foreslått tre alternativer til plassering i politiloven § 6 av en bestemmelse om at "barnets beste skal være et grunnleggende hensyn": Enten i andre ledd som tredje punktum (alt. 1) eller i nytt femte ledd (alt. 2), ev. med tillegg i femte ledd om at det gjelder "når politiet opptre overfor barn eller med barn som vitne" (alt. 3). Det er også bedt om forslag til ev. andre løsninger. Departementet har videre bedt høringsinstansene særskilt vurdere om bestemmelsen bør reflektere at det også skal ta hensyn til barnets beste ved bruk av makt mot foreldre i barns påsyn.

Politidirektoratets vurdering

Plikten til å ta barnets beste i betraktning som et grunnleggende hensyn følger direkte av GrL § 104 jf. § 92. Politiloven § 3 gir folkeretten og konvensjoner Norge er bundet av forrang, hvor da FNs Barnekonvensjon art. 3 nr. 1 får betydning. EMK-bestemmelser som knytter særlige forholdsmessighetsbetraktninger til barn vil også ha betydning for tolkning og anvendelse av politiloven, som må tolkes og anvendes innenfor rammen av de folkerettslige forpliktelsene, jf. også menneskerettsloven § 3 jf. § 2. Dette kommer også til uttrykk i politiinstruksens § 3-1 siste ledd.

Politidirektoratet er enig i at hensynet til barnets beste bør reflekteres i regelverket som styrer politiets handlinger som berører barn. De synspunkter fra Barneombudet og NIM som utvalget har vist til, har allerede medført tiltak for å ivareta barnets beste i politiets møte med barn. Politidirektoratet har utarbeidet nasjonale retningslinjer for politiets møter med barn, gjeldende fra 1. januar 2023. Retningslinjen omtaler barnets beste og gjelder for alle politiets virksomhetsområder, og presiserer politiets plikt til å sikre barnets rettigheter, herunder å foreta en barnets beste vurdering og sikre barnets medvirkning i alle handlinger som berører barn direkte eller indirekte. Retningslinjen er omtalt i utvalgets rapport, kapittel 5.10.2, og det er iverksatt implementeringsarbeid for å sikre etterlevelsen av denne retningslinjen i alle politidistrikt og særorgan. I tillegg har Politiets utlendingsenhet en barnefaglig veileder innenfor sitt ansvarsområde, omtalt i utvalgets rapport kapittel 5.10.1.

Om barnets beste bør reguleres i politiloven § 6

Distrikter og særorgan som uttaler seg om spørsmålet er overveiende positive til regulering i politiloven. PU mener at regulering er nødvendig for tydelig å reflektere lovkravet i Grunnloven. Øst politidistrikt mener at en synliggjøring i politiloven av hensynet til barnets beste vil kunne ha en pedagogisk og bevisstgjørende funksjon i politiets avgjørelser og handlinger, og også virke som en påminnelse til andre aktører og slik gjøre det mer tilgjengelig bl.a. for bruk av overprøvingsinstanser. Distriktet viser også til erfaringer med at lovfesting av særlige bestemmelser som gjelder barn, har ført

til økt oppmerksomhet om de særlige behov barn har i strafferettspleien, og antar at dette har en mer generell overføringsverdi. Også UP, Trøndelag politidistrikt, Møre og Romsdal politidistrikt og Troms politidistrikt stiller seg positive til en regulering.

Sør-Vest politidistrikt, Innlandet politidistrikt og Oslo politidistrikt er mer forbeholdne og stiller spørsmål ved nødvendigheten og hensiktsmessigheten av å regulere. De viser til at barnets beste i dag ivaretas i forholdsmessighetsvurderingen, og det påpekes risiko for at terskelen for maktbruk blir for høy eller uklar dersom det reguleres generelt i loven. Oslo politidistrikt viser til at de har utfordring med barn/ungdom som gjentatt begår grov voldskriminalitet med bruk av våpen, og hvor ofrene ofte er barn og at det begås stadig mer vold av mindreårige i aldersgruppe 14-17 år. Det vil også ofte være nødvendig å handle raskt, uten at man vet om personen er under 18 år. Sør-Vest politidistrikt framholder at politiet fortsatt må ha handlingsrom både av hensyn til skade på barnet selv, andre barn, tredjeperson og politiets egensikkerhet.

Politidirektoratet er enig i at ivaretagelse av barnets beste uttrykkelig bør reguleres i politiloven § 6. Det vil speile kravet i Grunnloven § 104, slik PU påpeker, og etter vår oppfatning ha en pedagogisk betydning, slik Øst politidistrikt også framholder. Oppmerksomheten om behovet har også vært medvirkende til at Politidirektoratet har utarbeidet nasjonale retningslinjer. En regulering vil i større grad fordre at politiet i sine styrende dokumenter operasjonaliserer hva barnets beste konkret skal eller kan bety i ulike sammenhenger.

Hvor og hvordan barnets beste skal reguleres

Politidirektoratet mener at en presisering av barnets beste bør plasseres i nytt femte ledd i politiloven § 6. Dette støttes også av de politidistrikt og særorgan som har uttalt seg om plasseringen i politiloven. Det vil i større grad synliggjøre bestemmelsen. Man unngår også da spørsmål om forholdet til resten av politiloven § 6 andre ledd.

Innspillene fra distrikt/særorgan viser at det er delte meninger når det gjelder utforming av bestemmelsen. Nordland politidistrikt støtter alt. 3, mens Trøndelag politidistrikt foreslår en ev. utvidelse til at bruk av makt overfor barn må være "kvalifisert forholdsmessig", slik også NIM har beskrevet den materielle normen. Innlandet politidistrikt foreslår alt. 2 og mener at den uansett tar opp i seg alt. 3. Øst politidistrikt foreslår alt. 3, men også andre alternative reguleringer, bl.a.: "Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn". PU foreslår med utgangspunkt i alt. 2 å tilføye "i alle (politiets) handlinger og avgjørelser som angår barn", tilsvarende ordlyden i Grunnloven.

Når det i alt. 3 er lagt vekt på risikoen for skade som barn kan ta av å være vitne, legger vi til grunn at det er ment at noe er skjedd i barnet påsyn. (Bruken av "vitne" kan misforstås som å gjelde noe straffeprosessuelt.) Politidirektoratet mener at dette blir for snevert, idet det kan fremstå som avgrenset kun til operative situasjoner.

Vi mener derfor at det mest hensiktsmessige er at man i nytt femte ledd i politiloven § 6 inntar en bestemmelse i tråd med forslag fra Øst politidistrikt og PU. Vi kan her ta utgangspunkt i Øst politidistrikts formulering: "Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn". "Avgjørelser og handlinger" vil dekke de tilfeller der politiet utøver makt i barnets påsyn, men også ved krav til planlegging. En eventuell presisering av dette vil kunne skje i proposisjonen, og

kravene vil uansett måtte operasjonaliseres i de instruksjer og veiledere som regulerer politiets myndighetsutøvelse i den aktuelle konteksten (for eksempel arrestinstruksen for barn i arrest) og som vil måtte ta opp i seg aktuelle normer fra den barnefaglige veilederen.

Dette alternativet vil omfatte alt av politiets tjenesteutøvelse som berører barn, og er etter Politidirektoratets oppfatning det som er mest egnet til å sikre at barnets beste ivaretas i hele bredden av politiets oppgaver i møte med barn.

2. Bevæpning

2.1. Innledning

2.1.1 Generelt

Politiets bruk av våpen og spørsmålet om bevæpning av norsk politi har ved flere anledninger vært tema for både utredning og lovendring, blant annet i Bevæpningsutvalgets utredning NOU 2017: 9 *Politi og bevæpning* og påfølgende endringer i politiloven og våpeninstruksen. Maktmiddelutvalget har dels på bakgrunn av Bevæpningsutvalgets utredning og med bakgrunn i det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget beskrevet og vurdert alternative bevæpningsmodeller med særlig fokus på to modeller; dagens modell med fremskutt lagring av skytevåpen i kjøretøy og generell bevæpning. Utvalget har i sin vurdering av bevæpningsmodellene delt seg i et flertall og et mindretall der flertallet anbefaler innføring av generell bevæpning av norsk politi, mens mindretallet anbefaler videreføring av dagens ordning med fremskutt lagring av skytevåpen i patruljebil.

Politidirektoratet erfarer at det er stort engasjement i etaten knyttet til problemstillingen. Det er i politiet, som ellers i samfunnet, delte meninger om hvorvidt det bør innføres generell bevæpning av norsk politi. Dette gjenspeiles i de mottatte høringsinnspillene - både på tvers av de underliggende organene så vel som innad i det enkelte organ¹. Som påpekt av flere politidistrikt², er spørsmålet om innføring av generell bevæpning ikke bare et politifaglig spørsmål, men også et verdispørsmål som må avgjøres politisk. Dette handler både om *hva slags beredskap* samfunnet ønsker og *hvilken risiko* samfunnet er villig til å akseptere. I forlengelsen av dette er det også et spørsmål om de lange periodene med midlertidig bevæpning, som skyldes et høyere trusselnivå, tilsier at det foreligger en ny normal, hvor spørsmålet er om det som nå avtegner seg som et nytt varig trusselnivå begrunner generell bevæpning.

På den ene siden er det ved dagens ordning med fremskutt lagring av skytevåpen en risiko for at det oppstår akutte situasjoner der politiet vil ha redusert mulighet til effektivt å beskytte innbyggerne og eget mannskap. På den annen side vil det ved et generelt bevæpnet politi oppstå en risiko for uønskede hendelser som følge av bevæpningen. En risiko ved bevæpning er også at det vil kunne svekke politiets sivile preg og innbyggernes tillit til politiet.

---

¹ UP og Sør-Øst politidistrikt viser til ulike syn innad i organet.

² Se høringsinnspill fra Sør-Vest politidistrikt s. 4 og Sør-Øst politidistrikt s. 3.

Spørsmålet om bevæpning vil også ha betydning for polititjenestepersoners sikkerhet og arbeidsvilkår. Politiet vil ved generell bevæpning forutsettes i større grad å agere uten tid til å ikle seg tyngre verneutstyr, og på den måten være mer utsatt, samtidig som polititjenestepersoner lettere også kan forsvare seg dersom de angripes. Bevæpning er på den måten også et spørsmål om HMS, både hva gjelder sikkerhet og forutsigbarhet i tjenesten.

Spørsmålet om bevæpning er en kompleks problemstilling med mange fasetter og motstridende hensyn som må avveies, og med gode argumenter for begge syn. Flertallet³ blant dem direktoratet har mottatt innspill fra, faller likevel ned på – gitt det trusselbildet vi har i dag, som PST også betegner som "den nye normalen" - at hensynet til politiets mulighet for en effektiv respons ved hendelser som setter innbyggernes liv og helse i fare, samt hensynet til politiets egen sikkerhet, må veie tyngst. Politiets hovedverneombud gir sin støtte til generell bevæpning. Politidirektoratet gjør også det.

2.1.2 Merknader til kunnskapsgrunnlaget - metodeutfordringer og nye trusselvurderinger

Politidirektoratet vil påpeke at det er metodeutfordringer og mangler ved det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget utvalget presenterer i sin utredning, og hvordan utvalgets flertall videre i utredningen tolker og anvender kunnskapsgrunnlaget. Bl.a. fremkommer en noe skjev fremstilling av innhentet informasjon og data.⁴ Videre mener direktoratet at det er uheldig at utvalgsleders egne undersøkelser vektlegges i fremstillingen av kunnskapsgrunnlaget og flertallets anbefalinger, til tross for de mangler og utfordringer utvalget selv har påpekt. Vi viser i denne forbindelse til vedlagte høringsinnspill fra PU og UP. Dette er en svakhet ved det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget i utredningen og er ikke egnet til å benyttes som grunnlag for vurderingene, slik utvalgets flertall gjør. Samtidig er det i utredningen gitt relevante oppdateringer av samfunnsutviklingen. Når Politidirektoratet likevel mener at det er grunnlag for å ta stilling til spørsmålet om bevæpning, er det på bakgrunn av at trusselvurderingene og politidistriktenes erfaringer utfyller kunnskapsgrunnlaget i utredningen.

Etter at Maktmiddelutvalget leverte sin utredning i november 2022, har både Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og politiet levert sine trusselvurderinger for 2023. Funnene og analysene som presenteres i trusselvurderingene danner et ytterligere grunnlag både for vurderingen av dagens trusselsituasjon og en forventet utvikling, som påvirker bevæpningsbehovet av norsk politi. Trusselvurderingene for 2023 er her sammen med tidligere trusselvurderinger tatt med i Politidirektoratets videre vurdering av bevæpningsspørsmålet.

2.1.3 Nærmere om kriminalitets- og terrortrusselen

---

³ Politidistriktene Oslo, Øst, Sør-Øst, Innlandet, Nordland, Møre og Romsdal, Sør-Vest og Troms støtter flertallets anbefaling om innføring av generell bevæpning. Det gjør også politiets hovedverneombud.

⁴ Et eksempel er at utvalget bruker tall fra Politidirektoratet for oppdrag som i PO er kodet som "bistand helsevesenet", "transport psykiatri", "psykiatri", "psykiatri permisjon", "psykiatri refusjon", "fremstilling lege", "selvskading", "suicidal" og "savnet suicidal" til i kapittel 7.6.6 å konkludere om behov knyttet til omfang av psykiske lidelser. Dette selv om koding av oppdrag ikke er basert på medisinsk diagnosesystem, og POD har presisert at det må vises forsiktighet ved tolkning av data hentet fra PO, og at tallene ikke kan legges til grunn for å si noe om omfanget av psykiatri og psykiske lidelser i samfunnet.

Maktmiddelutvalget har som del av det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget redegjort for kriminalitets- og terrorutviklingen⁵. Kriminalitets- og terrorutviklingen er, sammen med samfunnsutviklingen, sentrale faktorer som påvirker politiets adgang til effektivt å kunne løse sine oppgaver. Disse faktorene er det derfor avgjørende å forstå for bedre å kunne sette seg inn i de utfordringer og krav politiet står overfor, både på kort og på lang sikt, og dermed også for spørsmålet om hvorvidt det bør innføres generell bevæpning.

Politidirektoratet erfarer en utvikling fra ca. år 2000 hvor den registrerte kriminalitet både i Norge og Europa for øvrig viser en nedadgående trend. Det er både i Norge⁶ og i Europa⁷ en felles forståelse om at kriminalitetsbildet er i ferd med å endres fra fysisk kriminalitet til digital kriminalitet, og at den registrerte nedgangen i kriminalitet dels skyldes slik endret kriminalitetsutvikling over mot digital kriminalitet, som ikke i like stor grad anmeldes til politiet.

Vold begått av personer med psykiske lidelser og problematisk rusmiddelbruk vil fortsette å utgjøre en betydelig trussel hvor enkelte hendelser vil kunne medføre tap av liv.⁸ Enkelte aktører kan også knyttes til konspiratorisk tankegodt og ekstremisme.

Kriminelle gjenger og gjengkriminalitet påvirker også det norske kriminalitetsbildet. Gjengkriminaliteten i Norge er særlig knyttet til trussel- og voldskriminalitet relatert til salg og distribusjon av narkotika, og foregår ofte i det offentlige rom. Såkalte 1 % MC-klubber inngår i gjengforståelsen, der klubbmedlemmene har kriminelle kapabiliteter innen narkotika, våpen og vold. Politiets bekymring i 2021 om at slike miljøer vil øke rekrutteringen, og særlige bekymring om at det i økende grad rekrutteres unge personer⁹ har vist seg å stemme, og det forventes at MC-klubbene vil opprettholde sine ekspansjonsaktiviteter i året som kommer.¹⁰ I Sverige er det observert en utvikling der stadig flere drept ved bruk av våpen. Det siste året har aktiviteten fra svenske aktører tilknyttet kriminelle gjenger i Norge blitt mer synlig, blant annet gjennom voldsoppdrag. Dette skaper bekymring for at det vil oppstå en smitteeffekt der en vil se en økende trend med bruk av skytevåpen blant kriminelle gjenger i Norge. Kriminelle grupperinger opererer på tvers av landegrensene og tar med seg sin voldskultur og vilje til å bruke skytevåpen for å gjennomføre kriminalitet og kontrollere markeder. Over tid ser vi økende antall tilfeller hvor skytevåpen brukes av kriminelle gjenger i det offentlige rom. Det er indikasjoner på at terskelen for å bruke skytevåpen er senket.

---

⁵ Utredningen hhv. punkt 7.5 *Kriminalitetsutviklingen* og punkt 7.7 *Terrorutviklingen*.

⁶ Oslo politidistrikt, Rapport *Trender i kriminalitet 2016-2017 Utfordringer i den globale byen*; Oslo politidistrikt, Rapport *Trender i kriminaliteten 2018-2021. Digitale og globale utfordringer*; Politidirektoratet, Rapport *Politiets trusselvurdering 2021*

⁷ Barry Lovedale, "Still plodding along? The police response to the changing profile of crime in England and Wales", *SAGE journals* Volume: 19 issue: 2, page(s): 101-109, April 12, 2017 <https://doi.org/10.1177/1461355717699634>; National Crime Agency, Rapport *The cyber threat to UK business. 2017-2018*; Europol IOCTA, Rapport *Internet organised crime threat assessment*, publisert 5. oktober 2020

⁸ Politiets trusselvurdering 2023, punkt 2.8 *Vold begått av personer med alvorlige psykiske lidelser*, s. 17 flg.

⁹ Politiets trusselvurdering 2021, s. 12-13.

¹⁰ Politiets trusselvurdering 2023, punkt 2.3 *Konfliktbildet innen kriminelle gjenger*, s. 14 flg.

I PSTs trusselvurdering for 2023¹¹ beskriver PST et normalbilde hvor terrortrusselen er på nivå 3 – MODERAT (en eller flere aktører kan ha evne og vilje til å gjennomføre terror i Norge) og det vurderes som MULIG (40-60 %) at ekstremister vil forsøke å utføre terror i Norge. PST vurderer det som sannsynlig at terrortrusselen i overskuelig fremtid vil ligge på MODERAT, alternativt HØY. Dette har vært normalbildet i lang tid, og vil etter PSTs vurdering sannsynligvis fortsette å være det i tiden fremover.¹²

Trusselen vil i tiden fremover preges av at ekstremister i større grad tilpasser ideologi, modus og valg av mål ut fra egne preferanser. PST fremhever at vi nå kanskje står overfor det mest mangefasetterte spekteret av potensielle terrormål og trusselaktører noensinne, hvor uniformert politipersonell vurderes å være et angrepsmål.¹³ Sivile folkemengder vil fremdeles utgjøre et mål.¹⁴ Radikalisering skjer i økende grad på digitale arenaer med krypterte plattformer og nettverk, propagandaen produseres i økende grad av sympatisører som inspireres av lokale forhold, og angrep utføres av soloaktører. Dette gjør trusselen sammensatt, og kan føre til at det blir mer utfordrende å avdekke radikalisering og potensiell terrorplanlegging. Valg av angrepsmidler påvirkes av aktørens motiv, ferdigheter, nettverk og hvor tilgjengelige angrepsmidlene er. Avvergede angrep i Vesten viser at svært mange potensielle terrorister ønsker å ta i bruk skytevåpen og/eller eksplosiver, men at de ofte ender opp med å bruke angrepsmidler som er lettere tilgjengelig for dem.¹⁵ Fremtidige terrorangrep vil trolig være vanskeligere å forutse og avverge. PST vurderer videre at trusselbildet kan endres raskt i negativ retning. Politidirektoratet oppfatter det helhetlige bildet som beskrives i PSTs trusselvurdering som alvorlig, uavklart og omskiftelig. Usikkerheten og uforutsigbarheten i trusselbildet er større enn før.

Utviklingstrekkene i kriminalitets- og trusselbildet utfordrer politiets arbeidsmåter. Endringer i kriminaliteten fordrer endringer i både politiets kompetanse, arbeidsmetoder og strategiske tenkning. Selv om deler av kriminalitetsutviklingen ikke kan løses ved hjelp av maktmidler og krever helt annen kompetanse, som f.eks. kriminalitet i det digitale rom, er det også en utvikling i trusselbildet hva gjelder volds- og terrorhandlinger, og som har betydning for vurderingen av om det er behov for generell bevæpning.

2.2. Behovet for bevæpning

2.2.1 Beredskapshensyn og dagens trusselbilde – politiet må være forberedt på det uforutsette

Spørsmålet om generell bevæpning er dels et spørsmål om hva slags beredskap vi ønsker å ha og hvordan vi skal være rustet til å agere når behovet materialiserer seg.

Som påpekt over, har kriminalitets- og trusselbildet tilspisset seg de senere årene. Dette stiller etter Politidirektoratets oppfatning krav til at politiet i større grad enn tidligere må være i stand til å håndtere uforutsigbare situasjoner, der situasjonen endrer seg eller

---

¹¹ PSTs nasjonale trusselvurdering 2023, s. 25 flg.

¹² Det bemerkes også i innspill fra politiets hovedverneombud og Øst politidistrikt.

¹³ PSTs nasjonale trusselvurdering 2023, s. 34.

¹⁴ Ibid., s. 30.

¹⁵ Ibid., s. 35.

eskalerer raskt, har stort skadepotensial og med fare for liv og helse. Politiet må i større grad enn tidligere være forberedt på det uforutsette.

Politidistriktene har i sine høringsinnspill vist til beredskapshensyn og hensynet til effektiv og rask respons på uforutsette hendelser med fare for liv og helse som sentrale momenter i vurderingen av hvorvidt det bør innføres generell bevæpning. For flere av politidistriktene, heriblant Troms, Sør-Øst og Sør-Vest politidistrikter, har endringene i trusselbildet vært avgjørende for deres støtte til forslaget om generell bevæpning av norsk politi. Sør-Øst politidistrikt uttaler i den forbindelse at det er "vanskelig å argumentere mot at trusselsituasjonen er mer tilspisset nå enn for noen år siden".

Flere politidistrikter¹⁶ påpeker at befolkningen vil ha forventninger til politiet om effektiv og rask respons ved akutte, livstruende hendelser, og dette hensynet nevnes av utvalgets flertall som sentralt. Samtidig argumenterer UP og PU, i likhet med utvalgets mindretall, for at det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget som presenteres i utredningen og dagens trusselbilde ikke i tilstrekkelig grad begrunner innføring av generell bevæpning, og de mener at dagens ordning ivaretar behovet. Videre mener UP at det er av liten betydning for oppdragsløsningen om politiet er generelt bevæpnet eller har tilgang til våpen gjennom fremskutt lagring i kjøretøy.

Politidirektoratet er enig med PU og UP i at dagens ordning i stor grad ivaretar behovet for bevæpning, samt at forskjellen i de fleste tilfeller antakelig vil være av liten betydning for oppdragsløsningen. Forskjellen mellom dagens ordning med fremskutt lagring og generell bevæpning kommer først og fremst på spissen der politiet ellers ikke har tilstrekkelig tid til å bevæpne seg, eksempelvis ved kort utrykningstid, i situasjoner der behovet for skytevåpen oppstår akutt og mens tjenestepersonene er avskåret fra skytevåpen i kjøretøyet, og i situasjoner der det vil medgå for mye tid til å ta ut våpenet fra oppbevaringsskrinet i kjøretøyet. Et eksempel er hendelsen på Bislett i Oslo, der tjenestepersonene måtte bruke tid på å låse ut enhåndsvåpen fra våpenskrinet. Beskrivelsen av forløpet i Spesialenhetens avgjørelse, som også er gjengitt i utvalgets rapport, viser at tidsaspektet kan bli kritisk. Oslo politidistrikt har i sitt høringsinnspill også flere andre konkrete eksempler som synliggjør at tidsbruken ved å bevæpne seg har vært problematisk for responstid og -kvalitet. Det vil også kunne være planlagte oppdrag som viser seg å være langt mer risikofylte enn først antatt. I slike situasjoner vil tiden bevæpningen i seg selv tar, kunne være avgjørende for politiets evne til å respondere effektivt.

I tilfeller der patruljen er lengre unna hendelsen, vil forskjellen i tidsbruk mellom fremskutt lagring og generell bevæpning derimot ha mindre betydning. Politiet vil i slike tilfeller ofte vil ha tid til å bevæpne seg under utrykningen. Forskjellen i tidsbruk vil også kunne ha mindre betydning der politiet også skal ikle seg tungt verneutstyr, dette anses mest tidkrevende. Slik påkledning vil samtidig utgjøre et forstyrrende element i forberedelsesprosessen til den skarpe situasjonen tjenestepersonene skal inn i, også der politiet allerede er bevæpnet, men kun er iført lettere verneutstyr. Dette kommer vi nærmere tilbake til nedenfor.

---

¹⁶ Se uttalelser fra Møre og Romsdal, Sør-Vest og Øst politidistrikter.

Lengre utrykningstid eller store avstander vil likevel kunne by på andre utfordringer, slik også Møre og Romsdal og Nordland politidistrikt beskriver. Disse er eksempler på distrikter med store geografiske avstander, og med landskap hvor politiet ofte må ta seg frem med andre fremkomstmidler enn politiets egne kjøretøy, slik som skyssbåter, redningsbåter, snøscooter og helikopter. Dette begrenser muligheten for rask og effektiv respons dersom det oppstår en akutt og alvorlig situasjon da politiet vil være avskåret tilgang på våpen i patruljebil. Videre beveger patruljene i disse distriktene seg over lange avstander, og det vil kunne være langt til nærmeste bistandsressurs. Møre og Romsdal og de øvrige sokkelpolitidistrikt vil også kunne møte tilsvarende utfordringer ved oppdrag knyttet til sokkelen. Lignende utfordring møter patruljene i samtlige politidistrikt når de ferdes til fots, med sykkel eller på hest (rytterkorpset i Oslo politidistrikt). Vi viser i denne forbindelse til Oslo politidistrikts høringsinnspill, hvor det uttales:

"OPD har som hovedstadspoliti spesielle utfordringer med symbolbygninger, større arrangementer og områder hvor det daglig er mange mennesker samlet. [...] Politiet ønsker større lokal tilstedeværelse og patruljering til fots. De patruljene som da ofte vil være nærmest, enten det er 17. mai eller transportknutepunkter er fotpatruljene. Det at de kan gripe inn bidrar til å best mulig sikre befolkningen mot de truslene vi har sett andre steder i Europa. Alternativet er at våre mannskaper må søke dekning og vente på bistand fra nærmeste bilpatrulje".

I tillegg til responstid, er responskvalitet et viktig element. Sammen dreier det seg om politiets evne til hurtig å løse oppdrag, sikkert og effektivt. Øst politidistrikt uttaler følgende:

"Responskvalitet krever tilstrekkelig kapasitet, utstyr og samvirke. Det gjelder både antall patruljer, IP-kategorisering, men ikke minst hvilke verktøy patruljene faktisk har tilgang til. Her vil tilgang til skytevåpen for patruljene være helt avgjørende når motparten både har kapasitet og intensjon om å skade politi og tredjeperson. Dette fungerer når det er gitt bevæpningsordre på konkrete oppdrag. Da vil bevæpningen være en del av utførelsen og politiet kan møte trusselen mye mer direkte enn om de er ubevæpnet eller bruker tid på å bevæpne seg. Tiden det tar å bevæpne seg vil variere, men det påregnes at man må bruke opptil to minutter før våpenet er klart til bruk. Å bruke fokus på å bevæpne seg vil kunne gå ut over muligheten til mentale forberedelser, observasjon, fortløpende oppdragsdialog med involverte enheter og å skape en felles situasjonsforståelse. Det å bevæpne seg under utrykning i en hektisk meldingstjeneste kan også være stressuttøsende, noe som senker den menneskelige kvaliteten på utførelsen."

Innlandet, Troms og Øst politidistrikter peker også på tiden det tar å bevæpne seg som et forstyrrende element i oppdragsforberedelsene. Innlandet politidistrikt tar til orde for at politiets kapasitet ikke bør brukes til praktiske oppgaver, herunder å bevæpne seg, men på god situasjonsvurdering og -håndtering. Tilsvarende viser Oslo politidistrikt til at tiden det tar å bevæpne seg går utover muligheten til mentale forberedelser, observasjon og fortløpende oppdragsdialog for felles situasjonsforståelse. Det kan også forårsake stress, som avleder oppmerksomheten fra oppdraget.

Politidirektoratet bemerker at der det er svært kort utrykningstid eller alvorlige hendelser oppstår uventet, er det særlig viktig at politiet har full oppmerksomhet på oppdraget. Bevæpningsprosessen vil kunne være en forstyrrende faktor for patruljens mentale

forberedelser og oppdragsløsning. Dette er et moment som må tas i betraktning når man skal vurdere bevæpning.

For flere av politidistriktene vil dagens løsning med fremskutt lagring av våpen ikke svare ut behov for tilgjengelighet som oppstår ut fra det lokale konfliktbildet. Oslo politidistrikt viser i sitt høringsinnspill til et krevende konfliktbilde preget av gjengmiljøer og kriminelle nettverk der konfliktlinjene er mange, nye konflikter stadig oppstår, og ofte omhandler personer som har begått svært alvorlig kriminalitet. Samtidig viser etterretning at personene involvert i disse miljøene har god tilgang på skyte- og stikkvåpen, og terskelen for å bruke dem har blitt lavere. Oslo politidistrikt uttaler videre:

"OPD er ferd med å organisere en samlet innsats i det som defineres som "utsatte områder". Her vil det bli iverksatt tiltak mot personer som inngår i konfliktbildet. Ofte blir det gitt bevæpningsordre grunnet alvorligheten på oppdragene samt historikken på de involverte personene. Dette er beskrivende for trusselbildet og helt nødvendig for å løse disse oppdragene, men vi frekventerer daglig i disse miljøene gjennom patruljetjeneste, oppsøkende tjeneste og spaning. Dette utføres i dag som ubevæpnet tjeneste hvor man ofte er ute av bil (trygghetssskapende fotpatrulje), og dermed forhindret fra å bevæpne seg via fremskutt lagring i kjøretøy".

Øst politidistrikt erfarer at de utfordringene som beskrives av Oslo politidistrikts konfliktbilde i økende grad også rammer Øst politidistrikt, som grenser til Oslo. Distriktet opplever videre at miljøenes tilgang på skyte- og stikkvåpen synes å være økende.

Politidirektoratet bemerker imidlertid at dagens kriminalitets- og trusselutvikling også viser at vi står overfor alvorlige trusler som ikke vil kunne avhjelpes ved generell bevæpning. Bevæpningsspørsmålet vil først og fremst være aktuelt ved livstruende hendelser, der skadeomfanget i ytterste konsekvens kan innebære tap av menneskeliv. De siste årene har vært preget av flere akutte, alvorlige hendelser, som ved Al-Noor-moskeen, på Bislett i Oslo, i Kongsberg samt skytingen utenfor London Pub i Oslo den 25. juni i fjor. Oslo politidistrikt viser erfaringer med flere konkrete hendelser der det at man var bevæpnet var avgjørende for å kunne løse oppdraget.

Politiet har som følge av trusselbildet de siste årene hatt flere, og til dels lange, perioder med midlertidig bevæpning. Utvalget påpeker på s. 209: "Periodene med midlertidig bevæpning siden 2014, som alle har vært begrunnet med terrortrusselen, tilsier etter flertallets syn at unntaket, altså midlertidig bevæpning, nærmest har blitt hovedregelen." Politidirektoratet mener at den beskrivelsen er dekkende. Møre og Romsdal politidistrikt tar til orde for at hyppigere og mer langvarig, midlertidig bevæpning tilsier at dagens ordning ikke lenger er tilstrekkelig for i møte med dagens trussel- og kriminalitetsbilde. Videre mener distriktet, i likhet med Innlandet og Oslo politidistrikter, at stadig veksling mellom til dels lange perioder med fast bevæpning begrunnet i trusselbildet etterfulgt av perioder med ubevæpnet politi er uheldig, og skaper uforutsigbarhet både for innbyggerne og polititjenestepersoner. Det kan også i sin tur få negativ virkning på kvaliteten på politiets oppdragsløsning. Oslo politidistrikt viser til at mannskapet ikke blir vant til å forholde seg til en modell som skaper trygget i en ellers stresset situasjon, og at erfaring tilsier at i skarpe situasjoner som krever bevæpning vil innlært mengdetrening og rutiner kunne ha avgjørende betydning.

Innlandet og Møre og Romsdal politidistrikter peker også på hensynet til politiets egenbeskyttelse, som i sin tur påvirker oppgaveløsningen. Direktoratet er enig i dette, og vil påpeke at politiets egensikkerhet vil kunne få avgjørende betydning for politiets evne til å beskytte befolkningen og redusere skadeomfanget.

Etter Politidirektoratets syn vil et generelt bevæpnet politi i større grad være i stand til effektivt å respondere på slike hendelser. Blant annet Innlandet og Øst politidistrikter påpeker at rask og effektiv politirespons vil kunne redusere konsekvensene av alvorlige og pågående voldshendelser og at en lengre responstid som følge av at politiet må bevæpne seg vil kunne koste liv. Som bemerket av Øst og Oslo politidistrikter, vil innføring av generell bevæpning ikke kunne forhindre terror eller andre uønskede, alvorlige hendelser, men vil kunne ha en sterk begrensende effekt. Direktoratet er enig i dette.

I tillegg til generell bevæpning, har utvalget vurdert flere ulike bevæpningsmodeller, heriblant geografisk differensiering og kompetansebasert differensiering. Innlandet politidistrikt mener at behovet for bevæpning, slik dette er beskrevet over, gjør at det er lite hensiktsmessig med differensiering på bakgrunn av geografi og/eller kompetanse, både av hensyn til de praktiske utfordringene dette vil kunne medføre og til trusselbildet politiet skal møte. Politidirektoratet er enig i dette. Hensynet til beredskap og effektiv og rask respons gjør seg gjeldende på tvers av politidistriktene, også utover de geografiske områdene som utfra dagens trusselbilde synes å være mest utsatt.

2.2.2 Reduserer innføring av elektrosjokkvåpen behovet for generell bevæpning?

Det ble 1. januar 2022 besluttet at elektrosjokkvåpen gradvis skal innføres i politiet som et nytt permanent maktmiddel etter gjennomført prøveperiode med elektrosjokkvåpen i fire politidistrikter: Sør-Vest, Øst, Troms og Oslo ved beredskapstroppen. De øvrige politidistriktene har derfor begrenset med erfaringer med elektrosjokkvåpen per september 2022.¹⁷

Utvalget uttrykker delte meninger om betydningen innføringen av elektrosjokkvåpen har for spørsmålet om innføring av generell bevæpning. Flertallet gir uttrykk for at elektrosjokkvåpen vil være et nyttig virkemiddel i flere hendelser hvor politiet frem til i dag har benyttet skytevåpen, men at elektrosjokkvåpen klart ikke vil kunne erstatte skytevåpen i enhver situasjon.¹⁸ Mindretallet gir imidlertid uttrykk for at det vil være uheldig å innføre generell bevæpning samtidig som politiet utstyres med elektrosjokkvåpen, og at behovet for skytevåpen da kan bli mindre.

PU støtter mindretallets syn om at elektrosjokkvåpen vil kunne være et nyttig virkemiddel i maktmiddelpyramiden som vil redusere behovet for generell bevæpning, og tar til orde for at en ordning med elektrosjokkvåpen som permanent virkemiddel i større grad bør prøves ut før man innfører generell bevæpning som bevæpningsmodell. Videre erfarer UP at politiet oftere bevæpner seg nå enn tidligere. UP mener elektrosjokkvåpen vil være en god erstatning for bevæpning i flere av oppdragene hvor politiet i dag har bevæpnet seg, og håper at innføring av elektrosjokkvåpen vil bidra til å redusere antallet

---

¹⁷ Utredningen punkt 7.12.

¹⁸ Utredningen punkt 9.2.2.1 og 9.3.2.1.

bevæpninger. Det vises i den forbindelse til forholdsmessighetsprinsippet som det ledende prinsipp for politiets maktbruk.

Politidistriktene som har uttalt seg om innføringen av elektrosjokkvåpen, gir imidlertid sin støtte til utvalgets flertall. Oslo politidistrikt uttaler at de som hovedstadspoliti og deltaker i pilotprosjektet for elektrosjokkvåpen har forståelse for mindretallets synspunkt om at det bør høstes mer erfaring med elektrosjokkvåpen som permanent maktmiddel i politiet før generell bevæpning innføres.¹⁹ Distriktet fremhever imidlertid at elektrosjokkvåpen ikke vil kunne erstatte skytevåpen i de skarpeste situasjonene, men likevel vil være et godt og velkomment supplement. Øst politidistrikt som også deltok i prøveprosjektet gir uttrykk for tilsvarende erfaringer og syn. Det gjør også Sør-Øst og Innlandet politidistrikt, som presiserer at innføringen av elektrosjokkvåpen ikke vil redusere behovet for generell bevæpning. I akutte, uforutsette eller raskt eskalerende trusselsituasjoner, vil det fremdeles være behov for skytevåpen.

Politidirektoratet bemerker at elektrosjokkvåpen vil utgjøre et godt og viktig supplement, og som vil kunne gjøre at politiet i flere situasjoner vil kunne unngå å benytte skytevåpen. Det vil etter vårt syn være behov for å høste mer erfaring med elektrosjokkvåpen som permanent maktmiddel i politiet, herunder også dets betydning for behovet for bevæpning. Vi har i dag ikke tilstrekkelig grunnlag for å vurdere i hvilken grad det vil kunne redusere behovet. Direktoratet er imidlertid enig i at bruk av elektrosjokkvåpen ikke vil kunne erstatte behovet for skytevåpen i de skarpeste situasjonene, som nettopp er de som eventuelt begrunner en generell bevæpning.²⁰ På bakgrunn av dagens trusselbilde og hendelser de senere årene, mener direktoratet at innføring av elektrosjokkvåpen ikke har avgjørende betydning for behovet for tilgang til skytevåpen. Kravet til nødvendighet (minste middels prinsipp) og forholdsmessighet vil imidlertid selvsagt alltid være styrende for hvilket maktmiddel som kan tas i bruk i den aktuelle situasjonen.

2.2.3 Hensynet til polititjenestepersoners sikkerhet og arbeidsvilkår

Et viktig element i spørsmålet om bevæpning er arbeidsgivers ansvar for å sikre et forsvarlig arbeidsmiljø.

Politiets samfunnsoppdrag og handleplikt innebærer at polititjenestepersoner må gripe inn i situasjoner der andre skal trekke seg unna, og utsettes for betydelig risiko. Selv om slike hendelser er en forventet del av politiets arbeid, gjelder arbeidsmiljølovens krav om fullt forsvarlig arbeidsmiljø også for politiets ansatte. Etter EMK art. 2 er staten forpliktet til å sette politiet i stand til å løse samfunnsoppdraget på en forsvarlig måte. EMK art. 2 gir således et viktig vern for politiansatte mot å bli pålagt farlige oppdrag som de ikke er trent og utstyrt for. Dette innebærer at arbeidsgiver må legge opp til en organisering, planlegging og gjennomføring av arbeidet som sikrer at ansatte ikke utsettes for uheldige fysiske og psykiske belastninger, og jobbe målrettet for å forebygge, håndtere og redusere konsekvensene av hendelser som oppstår under politiets oppdragsutøvelse.

---

¹⁹ Se også Sør-Øst politidistrikts høringsinnspill som også tar til orde for at det ville være hensiktsmessig med et bredere erfaringsgrunnlag for å vurdere betydningen av innføringen av elektrosjokkvåpen.

²⁰ I rapporten "The Norwegian police's use of conducted energy weapons" (Umeå universitet, 2021) framgår: "The findings indicate that CEWs can use of firearms under certain circumstances, although they do not replace firearms as a means of force".

Bruk av verneutstyr er et viktig virkemiddel for å ivareta politiets sikkerhet. Etter våpeninstruksen § 3-1 (3) skal et ubevæpnet politi ved bevæpningsordre som hovedregel benytte verneutstyr. Ved en generell bevæpning vil ikke bevæpningen på samme måte være situasjonsbestemt og gi indikasjon på konkret behov for verneutstyr. Behovet for rask respons som begrunner en generell bevæpning, knytter seg til situasjoner hvor det ikke vil være tid til å ikle seg tungt verneutstyr. Det vil være en forventning fra samfunnet om at politiet ved en generell bevæpning må agere uten den beskyttelsen de i dag har ved bevæpningsordre. Bevæpning vil imidlertid også gi beskyttelse. I den forbindelse er det et viktig hensyn at PSTs trusselvurdering også knytter risikoen til at uniformert politipersonell vurderes å være et angrepsmål for potensielle trusselaktører. Adgang til å bruke maktmidler kan i denne sammenheng sees som et HMS-tiltak for å beskytte ansatte. Politiets hovedverneombud har også i sitt høringsinnspill påpekt behov for å inkludere HMS- og arbeidsmiljøhensyn i vurderingen av bevæpningsspørsmålet. Flere distrikter har i vist til at generell bevæpning antas å være best egnet til å ivareta politiansattes sikkerhet og HMS.²¹ Politidirektoratet vil bemerke at politiansattes egensikkerhet ikke bare vil være av betydning for et forsvarlig arbeidsmiljø, men også for politiets evne til å beskytte befolkningen.

Innlandet og Oslo politidistrikter påpeker, som nevnt over, at stadig veksling til og fra midlertidig bevæpning etter dagens modell skaper usikkerhet og uforutsigbarhet, og påvirker politiets oppdragsløsning negativt. Denne uforutsigbarheten har ikke bare betydning for oppdragsløsningen, men også tjenestepersonenes sikkerhet. En generell bevæpning legger etter hovedverneombudets syn til rette for en større grad av relevant risikovurdering for organisering av arbeidet, inkludert det å avvæpne eller opptre ubevæpnet når det er hensiktsmessig. Politidirektoratet er enig i det og viser i denne forbindelse til grundig og god vurdering fra politiets hovedverneombud.

2.2.4 Behov for lovendring dersom dagens ordning videreføres

Dagens bevæpningsmodell innebærer blant annet at politiet kan bevæpnes i daglig tjeneste for et begrenset tidsrom når det anses "nødvendig" for å håndtere en "alvorlig trusselsituasjon", jf. politiloven § 29 (1) a og våpeninstruksen § 3-2 (3). Grunnvilkåret for midlertidig bevæpning er at det må foreligge en "alvorlig trusselsituasjon", dvs. at midlertidig bevæpning ikke kan finne sted når man står overfor en trusselsituasjon som ikke skiller seg fra det som må betegnes som en "ordinær trusselsituasjon".

Periodene med midlertidig bevæpning de siste årene har vært besluttet som følge av skjerpelser i terrortrusselbildet. Som følge av PSTs beskrivelser av et nytt normalbilde som raskt vil kunne variere fra MODERAT til HØY, er det grunn til å tro at trusselsituasjonen også raskt vil kunne endres fra "ordinær" til "alvorlig" i tiden fremover, med påfølgende nye perioder med midlertidig bevæpning. Samtidig er det direktoratets oppfatning at den nye normalen beskrevet av PST allerede fremstår som alvorlig, og at det derfor kan være usikkert hva som nå skal til for å oppfylle lovens krav om "alvorlig trusselsituasjon". Dertil kommer at vurderingstemaet er utpreget skjønnsmessig. En "ordinær trusselsituasjon" vil også innebære variasjoner da trusler stadig vil være dynamiske og beheftet med usikkerhet. For å illustrere utfordringene knyttet til prediksjon av fremtidige hendelser og vurderinger av trusselbildet, bemerker

---

²¹ Se høringsinnspill fra Oslo, Sør-Vest, Innlandet og Øst politidistrikter.

Politidirektoratet at sannsynligheten for angrep fra islamistisk terror kort tid før angrepet mot London Pub i juni 2022 ble nedjustert fra MULIG til LITE SANNSYNLIG.²²

Flere og lengre perioder med midlertidig bevæpning i tiden fremover kan etter direktoratets syn utfordre det grunnleggende prinsippet om at politiet som hovedregel skal være ubevæpnet. Politiets hovedverneombud har også vist til tilsvarende utfordringer med dagens hjemmelsgrunnlag for bevæpning.²³ Dersom dagens bevæpningsordning videreføres slik at politiet fremdeles skal være ubevæpnet i daglig tjeneste, mener Politidirektoratet at det bør foretas en ny vurdering av rettsgrunnlaget for midlertidig bevæpning og hvorvidt dette skal endres.

Det vil ved en fortsettelse av gjeldende bevæpningsordning ellers være behov for økt kunnskap om problemstillinger som oppstår som følge av at politiet i dagens trusselsituasjon stadig veksler mellom å være bevæpnet og ubevæpnet ut ifra den til enhver tid vurderte trusselsituasjon. Det gjelder for det første utfordringer ved at utdanningen av norsk politi bygger på at politiet som utgangspunkt skal være ubevæpnet. For det andre gjelder det de vurderinger Politidirektoratet må foreta ved anbefaling om bevæpning, og det vurderingsrommet som grunnet politilovens ordlyd fremstår som snevrere etterhvert som trusselsituasjonen utvikler seg i negativ retning. Politidirektoratet ser at det kan være behov for å klargjøre rammer i samråd med departementet.

2.3 Innvendinger mot generell bevæpning

2.3.1 Betydningen av risiko for uønskede hendelser som følge av bevæpning

Et bevæpnet politi innebærer en risiko for uønskede hendelser som følge av bevæpning og våpenhåndtering, slik som avfyrte rettede skudd, varselskudd og vådeskudd. Det innebærer også en risiko for økt bruk av skytevåpen i tilfeller der man ellers ikke ville ha benyttet det, dvs. en endring fra en defensiv til en mer offensiv taktikk.

UP er blant dem som har ytret bekymring rundt innføring av generell bevæpning, og mener at dagens ordning reduserer risiko for overdreven maktbruk. I sitt høringsinnspill, viser UP også til at Spesialenheten i 2022 avgjorde to saker der politiets bruk av skytevåpen hadde dødelig utfall, men stiller seg likevel usikker til hvorvidt dette reflekterer endringer i trusselbildet eller en endret praksis med mer bruk av våpen som maktmiddel i politiet, for å løse oppdrag som tidligere ville blitt løst uten våpen.

Norsk politi har god tradisjon for å kunne løse alvorlige oppdrag ubevæpnet, i tråd med grunnprinsippet om at staten skal bruke minst mulig makt mot innbyggerne. Oslo politidistrikt understreker viktigheten av å videreføre en slik oppdragsløsning ved eventuell innføring av generell bevæpning og viser til ulike tiltak som kan iverksettes for å motvirke uønskede konsekvenser ved generell bevæpning. Distriktet viser blant annet til viktigheten av god opplæring, samt til at utdanningen og vedlikeholdstreningen må ha en balanse, slik at politiet fortsetter å løse de aller fleste oppdrag med en ubevæpnet tilnærming. Politidirektoratet støtter dette. Vi viser i denne forbindelse også til våre merknader nedenfor vedrørende tillit i befolkningen og politiets sivile preg.

---

²² Pressemelding fra PST 16. juni 2022: <https://www.pst.no/alle-artikler/pressemeldinger/oppdatering-av-terrortrusselen-i-norge/>

²³ Se innspill fra politiets hovedverneombud, s. 3.

Sentralt for Maktmiddelutvalget har blant annet vært å vurdere om periodene med bevæpning, som omtalt i utredningen kapittel 7.3.1, kan sies å ha hatt innvirkning på politiets bruk av skytevåpen og maktmidler generelt.

I mars 2022 utga Politidirektoratet et statistikknotat med registrert bruk av skytevåpen som maktmiddel i perioden 2009 til 2021, samt antall personer som ble skadet eller døde som følge av politiets bruk av skytevåpen. Dette er omtalt i utredningen punkt 7.2. Utvalget har supplert tallene fra statistikknotatet med tall utvalget har fått oversendt fra Politidirektoratet. Tallene viser en økning i bruk av skytevåpen de siste årene. Fem personer er blitt skutt og drept av politiet i perioden 2017 til 2022. Til sammenlikning var det ingen slike tilfeller i perioden fra 2009 til 2014. Samtidig skjedde fire av de fem hendelsene med dødelig utgang i perioder uten midlertidig bevæpning.

Til tross for en økning i bruk av skytevåpen de siste årene²⁴, er tallene, slik også påpekt av utvalget, små og det synes ikke å være tilstrekkelig grunnlag for å si at økningen har sammenheng med perioder med midlertidig bevæpning. Politidirektoratet er enig i dette, og viser i denne forbindelse også til utvalgets vurdering under punkt 7.2.3. Det synes heller ikke å være tilstrekkelig grunnlag til å vurdere om terskelen for å ta i bruk skytevåpen er endret i periodene med midlertidig bevæpning. Samtidig er en oppmerksom på at langtidseffekten av en generell bevæpning først vil kunne bli synlig på et senere tidspunkt. Direktoratet vil imidlertid, som Oslo politidistrikt, fremheve viktigheten av innføring og opprettholdelse av ulike tiltak som er egnet til å motvirke uønskede konsekvenser av bevæpning, herunder generell bevæpning.

2.3.2 Tillit i befolkningen og politiets sivile preg

Det er grunnprinsipp for norsk politi at politiet skal ha et sivilt preg. Politiets sivile preg har også en side mot befolkningens tillit til politiet, som politiet er avhengig av for å kunne levere på sitt samfunnsoppdrag. Risikoen for at politiet ved eventuell innføring av generell bevæpning skal miste sitt sivile preg er drøftet flere steder i Maktmiddelutvalgets utredning, og er et sentralt moment i flertallets og mindretallets vurderinger av bevæpningsspørsmålet. Flertallet konkluderer med at generell bevæpning ikke vil påvirke dette særlig.²⁵ Mindretallet mener derimot at generell bevæpning vil kunne rokke ved grunnprinsippet om at politiet skal ha et sivilt preg.²⁶

Politidirektoratet erfarer, på bakgrunn av mottatte innspill, at det er ulike syn i etaten på hvordan politiets sivile preg best ivaretas og i hvilken grad dette vil påvirkes dersom generell bevæpning innføres. PU støtter mindretallets vurderinger, og mener at en ordning om generell bevæpning strider både med grunnprinsippet om at politiet skal ha et sivilt preg og prinsippet om at politiet skal benytte minst mulig makt. Bevæpning kan følgelig ha negativ virkning på befolkningens tillit til politiet. Tilsvarende mener UP at dagens bevæpningsordning opprettholder tilliten mellom politiet og samfunnet, og reduserer risikoen for overdreven maktbruk.

---

²⁴ Utredningen punkt 7.2 *Statistikk om politiets maktmiddelbruks*, s. 78 flg.

²⁵ Utredningen punkt 9.3.2.1, s. 210.

²⁶ Utredningen punkt 9.3.2.2, s. 213.

Samtidig har flere politidistrikter²⁷ vist til egne erfaringer fra perioder med midlertidig bevæpning. Deres erfaringer er at befolkningens tillit til politiet ikke vil påvirkes negativt av generell bevæpning, skjønt det også tas forbehold om at det ikke er gjort noen systematisk kunnskapsinnhenting.²⁸ Flere fremhever at de i periodene med midlertidig bevæpning ikke har mottatt negative reaksjoner knyttet til bevæpningen. Videre fremkommer det at politidistriktene synes enige i utvalgets flertalls syn på i hvilke situasjoner politiet skal avvæpne seg.²⁹ Møre og Romsdal politidistrikt gir blant annet uttrykk for at man kan kompensere for negative sider ved vurderinger om avvæpning der oppdraget eller situasjonen tilsier det, for eksempel ved skolebesøk, sykehusbesøk, i kirker mv. Risikoen for at politiet mister sitt sivile preg, kan således reduseres ved at politiet avvæpner seg i slike tilfeller. Distriktene viser også til gode rutiner og kvalitetskontroll.

Politidirektoratet er enig med PU og UP i at generell bevæpning isolert vil kunne svekke politiets sivile preg og befolkningens tillit. I Politiets innbyggerundersøkelse for 2022 oppgir 11 prosent at de har lavere tillit enn for et år siden, samtidig som 7 prosent oppgir at de har høyere tillit. Hva som påvirker tilliten til politiet er sammensatt. Innbyggere som oppgir at de har fått redusert tillit til politiet i 2022, og som har oppgitt en årsak, begrunner det blant annet med omtalte hendelser eller saker der politiets etterforskning har blitt kritisert, manglende ressurser og henleggelse, personlige opplevelser og omtalte internsaker der uønskede holdninger eller varslings saker i politiet blir tematisert. Skuddhendelser og generell bevæpning av politiet er også blant forholdene som dukker opp som begrunnelse for at tilliten hos enkelte er blitt svekket.³⁰

Politidistriktene har opplyst om gode erfaringer fra perioder med midlertidig bevæpning, og at de mener at dette ikke synes å ha hatt negativ virkning på tilliten innbyggerne har til politiet. Politidirektoratet vil bemerke at det ikke er gjort noen systematisk undersøkelse, og at det ikke er grunnlag for å konkludere med at bevæpning ikke vil ha en negativ virkning. Bevæpning er imidlertid ikke alene det som avgjør hvordan politiet oppfattes. En viktig faktor for ivaretagelse av sivilt preg og tillit er hvordan politiet møter innbyggerne. Nordland politidistrikt har i sitt høringsinnspill fremhevet viktigheten av å sikre forståelse blant innbyggerne for hvorfor en eventuell generell bevæpning innføres, og samtidig påpekt behov for økt kunnskap om hvordan generell bevæpning påvirker befolkningens trygghet og tillit. Troms politidistrikt påpeker at det sivile preget best ivaretas gjennom måten politiet tilnærmer seg innbyggerne og løser sine oppdrag på, ikke ved hvordan man er utstyrt. En annen side av dette er, slik også Sør-Vest politidistrikt påpeker, at imøtekommenhet av publikums forventninger til rask og effektiv respons på trusler også er en faktor som står sentralt for innbyggernes tillit til politiet.

Politidirektoratet vil bemerke at det er en premiss ved beslutning om bevæpning at politiet likevel skal avvæpne seg i situasjoner hvor det vil kunne være u hensiktsmessig, upraktisk, til ulempe eller virke støtende overfor publikum. Politidirektoratet har i rundskriv 2021/005 gitt retningslinjer om hvordan en beslutning om midlertidig bevæpning skal operasjonaliseres. Av rundskrivet fremgår at det skal gjøres

---

²⁷ Se innspill fra Innlandet, Oslo, Øst og Møre og Romsdal politidistrikter.

²⁸ Se innspill fra Øst politidistrikt.

²⁹ Se høringsinnspill fra Sør-Vest, Møre og Romsdal og Troms politidistrikter.

³⁰ Politiets innbyggerundersøkelse 2022, s. 9.

risikovurderinger for å beslutte hvilke tjenestetyper og oppdrag som likevel skal utføres ubevæpnet i perioder med bevæpning. Politidirektoratet bemerker at tilsvarende vurderinger vil måtte foretas dersom generell bevæpning innføres. Innføring av generell bevæpning vil følgelig ikke innebære at politiet vil være bevæpnet under alle oppdrag. Hensynet til barnets beste vil stå sentralt i vurderingene av i hvilke situasjoner politiet skal avvæpne seg, jf. også merknadene i pkt. 1 over om regulering av ivaretagelse av barnets beste i politiloven § 6.

For Politidirektoratet er det viktig å bevare politiets sivile preg dersom generell bevæpning innføres. Dette må etter direktoratets syn gjøres gjennom opplæring, utdanning og trening. I dette vil blant annet økt treningsaktivitet for bruk av de mindre inngripende maktmidlene (defensiv taktikk) være viktig for at politiets bruk av våpen skal holdes på et tilnærmet likt nivå som i dag. Politidirektoratet er enig i at det er behov for mer kunnskap om hvordan bevæpning påvirker tilliten for å kunne identifisere flere tiltak som kan motvirke at tilliten svekkes som følge av bevæpning. Politiet skal ivareta samfunnsoppdraget og beskytte innbyggerne med minst mulig bruk av makt og i tråd med forholdsmessighetsprinsippet – uavhengig av bevæpningsmodell.

2.4 Oppsummering og konklusjon

Politidirektoratet ser at det er flere hensyn som taler både for og mot en generell bevæpning av norsk politi. Innenfor det operative elementet har direktoratet vurdert at det særlig er to hensyn som veier tyngre enn andre og som gjør at direktoratet anbefaler en generell bevæpning. Det ene er hensynet til at politiet skal være i best mulig stand til å respondere på alvorlige og uventede hendelser for å redde liv. Det andre er hensynet til beskyttelse av tjenestepersonene i de aktuelle situasjonene.

Trusselvurderingene viser at politiet i større grad enn tidligere må være forberedt på å håndtere akutte og livstruende hendelser. Utviklingen av trusselbildet har ført til hyppigere og dels langvarige perioder med midlertidig bevæpning i det som fremstår som en ny normal med høyere trusselnivå. Det vil da være situasjoner der dagens bevæpningsmodell med fremskutt lagring ikke er tilstrekkelig, og behovet for rask respons bare kan dekkes ved generell bevæpning.

PSTs trusselvurdering viser også at uniformert politipersonell vurderes å være et angrepsmål for potensielle trusselaktører. Dette er en utvikling Politidirektoratet legger vekt på i sin vurdering, sammen med det trussel- og konfliktbildet som er beskrevet hvor det i organiserte, kriminelle miljøer er tendenser til økt bruk av våpen ikke bare i interne konflikter, men også ved kriminelle handlinger rettet mot andre. For å sette politiet i stand til å beskytte innbyggerne er det også nødvendig å sette politiet i stand til å beskytte seg selv gjennom en generell bevæpning.

Selv om man ser for seg at det sjelden vil være behov f.eks. knyttet til terrorhandlinger, vil skadepotensialet være stort når behovet først materialiserer seg. Erfaringer det er vist til fra politidistriktene og trusselvurderingen fra PST gjør at man må erkjenne risikoen. Hensynet til responstid taler for generell bevæpning. Der behovet oppstår akutt, vil tidsspille ved å måtte låse ut våpenet fra våpenskrinet kunne være avgjørende. Fotpatruljer og andre som ikke har våpen med seg vil måtte trekke seg tilbake og vente på bilpatrulje med våpen. Også hensynet til responskvalitet opp mot trusselen taler for generell bevæpning. Dagens system med stadige vekslinger mellom perioder med og

uten bevæpning skaper uforutsigbarhet som kan virke negativt inn på utførelsen av tjenesten, sammenlignet med generell bevæpning. Ved skarpe situasjoner som krever bevæpning, vil innlært mengdetrening og rutiner kunne ha avgjørende betydning.

Den nye normalen med høyere trusselnivå gjør at reglene for midlertidig bevæpning er problematiske. Dagens regler bygger på en avveining av hvor stor risiko man vil akseptere før politiet skal bevæpnes, hvor grunnvilkåret for midlertidig bevæpning er at det må foreligge en "alvorlig trusselsituasjon". Når en ny normal innebærer at trusselnivået generelt er høyere enn tidligere, fører dette til en forskyvning i hva som anses som en "alvorlig trusselsituasjon". Trusselsituasjoner som tidligere ble ansett som alvorlige og førte til bevæpning, vil nå anses som en "ordinær" trusselsituasjon. Dette skaper uklarheter om hva som skal til før at lovens vilkår er oppfylt, og behov for en klargjøring av hvilke kriterier som skal inngå i vurderingen av om trusselsituasjonen er "alvorlig". Enten må man akseptere en høyere risiko enn før, eller vurdere om politiet nå bør være permanent bevæpnet. Forutsetningen om at man kan skille mellom ordinære og alvorlige trusselsituasjoner er også problematisk, særlig når man har et generelt høyere trusselnivå. Trusler vil være dynamiske og beheftet med usikkerhet. Eksempelvis var sannsynligheten for angrep fra islamistisk terror kort tid før angrepet mot London Pub i juni 2022 nedjustert fra MULIG til LITE SANNSYNLIG.³¹ Dersom man skal videreføre ordningen med midlertidig bevæpning, bør det foretas en ny vurdering av rettsgrunnlaget.

Publikum vil ha en forventning om at politiet skal handle umiddelbart og beskytte befolkningen i slike tilfeller.³² Selv om fravær av bevæpning vil bidra til å ivareta politiets sivile preg, vil det sivile preget neppe kompensere for tapt tillit dersom politiet ikke kan beskytte befolkningen fordi man var ubevæpnet. Politidirektoratet mener imidlertid at man ved en generell bevæpning må gjøre tiltak, både ved utdanning og trening, for i størst mulig grad å bevare sivilt preg og tillit.

Den fremste innvendingen mot å innføre generell bevæpning ellers er at det medfører en iboende risiko for at politiet da bruker våpen i tilfeller der man ellers ville ha løst situasjonen med mildere midler (mer offensiv taktikk). Tallene fra perioder med og uten midlertidig bevæpning gir ikke grunnlag for å trekke slutninger om midlertidig bevæpning har medført mer bruk av våpen eller bruk der man skulle ha løst det annerledes. Det er vanskelig å kvantifisere en risiko for unødvendig bruk av våpen. Den må imidlertid søkes redusert på samme måte som ved bruk av maktmidler generelt, ved blant annet økt treningsaktivitet for bruk av de mindre inngripende maktmidlene (defensiv taktikk). Dette vil være viktig for at politiets bruk av våpen skal holdes på et tilnærmet likt nivå som i dag.

Politidirektoratet er opptatt av å bevare politiets sivile preg og tilliten til politiet ved en innføring av generell bevæpning. Dette vil fortsatt være viktig for at politiet skal oppnå sine mål og gjennomføre samfunnsoppdraget på en for innbyggerne god måte. Politiet

---

³¹ Pressemelding fra PST 16. juni 2022: <https://www.pst.no/alle-artikler/pressemeldinger/oppdatering-av-terrortrusselen-i-norge/>

³² Sør-Vest politidistrikt bemerker at de opplever at det har vært en endring i publikums forventning i retning av et politi som i større grad kan aksjonere på kritiske situasjoner på meget kort tid. I de tilfellene politiet ikke gjør dette, oppleves at dette tar større del av den offentlige debatten etter hendelsene, og at fokuset er mer rettet mot politiets håndtering, mer enn hendelsens øvrige (rot-)årsaker. Dette kan oppsummeres under begrepet "redusert risikoaksept".

skal ivareta samfunnsoppdraget og beskytte innbyggerne med minst mulig bruk av makt uavhengig av bevæpningsmodell.

En generell bevæpning innebærer ikke at politiet vil være bevæpnet på alle oppdrag. Politidirektoratet har i rundskriv 2021/005 gitt retningslinjer om hvordan en beslutning om midlertidig bevæpning skal operasjonaliseres, og det fremgår her at det skal gjøres risikovurderinger for å beslutte hvilke tjenestetyper og oppdrag som likevel skal utføres ubevæpnet. Tilsvarende vil gjelde ved generell bevæpning.

3 Helhetlig gjennomgang av regulering av maktbruk i politiloven

3.1 Utvalgets anbefaling

Utvalget anbefaler at det foretas en overordnet gjennomgang av reglene i politiloven og det instruksverket som regulerer politiets bruk av makt.

Utvalget mener at det samlede regelverket om politiets bruk av makt fungerer på en god måte for politiet, men at regelverket overordnet fremstår som fragmentarisk og noe uoversiktlig. Utvalget viser til eksempler der man må lese flere instruksjoner i sammenheng for å få rede på hva som gjelder, og at de også kan forstås innbyrdes motstridende. Hensynet til forutberegnelighet tilsier etter utvalgets oppfatning at det bør gjøres en helhetlig gjennomgang av regelverket. Formålet med gjennomgangen bør være å gjøre regelverket mindre fragmentarisk og mer tilgjengelig for både politiet og publikum.

3.2 Politidirektoratets vurdering

3.2.1 Gjennomgang av maktreglene bør skje sammen med en revisjon av hele loven

De underliggende organer som har omtalt den generelle anbefalingen om en helhetlig gjennomgang av reglene i politiloven og det instruksverket som regulerer politiets bruk av makt, støtter dette. Øst politidistrikt viser til at regelverket er fragmentert og vanskelig tilgjengelig for allmennheten. Troms politidistrikt mener også dette, og fremhever at åpenhet rundt politiets grunnlag for bruk av makt vil bidra til å opprettholde, og på sikt øke innbyggernes tillit til politiet. Politidirektoratet er enig i dette.

Grunnlaget for bruk av makt er regulert på flere nivåer: I politiloven, politiinstruksen og diverse rundskriv og instruksjoner knyttet til enkelte maktmidler. Man må i noen tilfeller sammenholde dokumenter på flere nivåer, men også slik utvalget har påpekt, på samme nivå. Vi er enige at slik regulering kan være uoversiktlig.³³ I tillegg er f.eks.

---

³³I *Tidsskrift for strafferett* 2022:4 har John Reidar Nilsen i sin artikkel "[Politolvgivningen under lupen](#)" påpekt at det i politiets instruksjoner er en utstrakt bruk av graderte krav til nødvendighet, f.eks. "klart", "strengt", "tvingende" eller "absolutt" nødvendig. Han tilskriver det at man der kompenserer for at man ellers opererer med for lav terskel, målåret i NOU 2017:9 hvor man i merknaden til det som er blitt pl. § 6b uttalte: "Det er vanlig å tolke nødvendighetskravet i politiloven § 6 slik at det åpner for bruk av maktmidler når dette vil være til vesentlig lette i tjenesten. Det er således ikke krav om absolutt nødvendighet." Han mener at man da drar behovsprinsippet som ligger i nødvendighetskravet i politiloven § 6 andre og fjerde ledd for langt. Han framholder at en "planløs gradering" av krav til nødvendighet ikke er forenlig med kvalitative krav til lovgivning som kan utledes av klarhetskravet i legalitetsprinsippet.

politiinstruksen i seg selv uoversiktlig ved at den regulerer både administrative forhold, krav til tjenesten og materiell kompetanse. Til det kommer at politiinstruksen er eldre enn politiloven (man videreførte samme forskriftshjemmel og instruksen ved vedtakelse av ny lov), og de materielle kompetansereglene der er ikke alltid formulert i samsvar med dagens lov.

En del opprydning og mer enhetlig tilnærming kan gjøres uten lovendring. Ved en revisjon av politiinstruksen bør man skille ut de materielle kompetansereglene som bør være i loven og begrense politiinstruksen til forhold som kan reguleres av Politidirektoratet.

Det er imidlertid behov for omfattende endringer i politiloven pga. rettsutvikling med menneskerettigheter, teknologisk utvikling, endrede oppgaver og samarbeidsformer og nye måter å jobbe på. Regulering av politiets maktbruk kan ikke ses uavhengig av øvrig regulering av rammer for polititjenesten. Politidirektoratet mener at det mest formålstjenlige vil være at en helhetlig gjennomgang av reglene for maktbruk i politiloven gjøres i sammenheng med en revisjon av hele politiloven.

3.2.2 Behov for gjennomgang av politiets roller og ansvar

Den generelle samfunns- og kriminalitetsutviklingen er viktige faktorer som påvirker politiets mulighet til å kunne løse tillagte oppgaver. Regulering og bruk av makt må også ses i en slik samfunnsmessig helhetlig sammenheng.

De siste 25–30 årene har offentlig sektor vært gjenstand for en rekke reformer kjennetegnet av privatisering og sentralisering. Offentlig tjenesteytelse som for eksempel post, telefoni og enkelte helse- og omsorgstjenester har blitt konkurranseutsatt eller privatisert, mens andre tjenester som for eksempel Forsvaret, høyere utdanning og politiet i større eller mindre grad har blitt mer ensartet og mer sentralisert. Felles for alle disse reformene er at de er legitimert i et ønske om bedre tjenester til innbyggerne gjennom effektivisering, spesialisering og modernisering. Politianalysen fra 2013³⁴ og nærpoltireformen³⁵ er også en del av en slik utvikling. Det har imidlertid ikke vært en grunnleggende drøfting av politiets rolle og oppgaver i slike dokumenter, dette selv om det har vært flere lovendringer og stortingsmeldinger som har drøftet politiet.³⁶

Grunnlaget for regulering av norsk politi er i hovedsak forankret i utredninger fra 1980-tallet.³⁷ Politirulleutvalgets to utredninger fra 1981 og 1987 var sentrale dokumenter i

---

Politidirektoratet vil bemerke at regulering i instruks har en annen innretning enn lover, og at bruk av gradering ikke nødvendigvis gir uttrykk for at man ellers opererer med en for lav terskel. Noen valg tas også fordi man speiler tilsvarende lovkrav, f.eks. "tvingende nødvendig" i strpl. § 184 tredje ledd. (Lovgiver graderer altså selv nødvendighet. Et nyere eksempel var forslaget til portforbudsbestemmelse, der terskelen var at det skulle være "strengt nødvendig" av hensyn til folkehelsen.) Politidirektoratet ser imidlertid at det er rom for å vurdere å bruke mer enhetlige begreper i egne instruks.

³⁴ NOU 2013: 9 Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer Meld. St. 29 (2011-2012), Meld. St. 21 (2012-2013) og Meld. St. 13 (2015-2016)

³⁵ Prop. 61 LS (2014-2015)

³⁶ NOU 1991: 29 Lensmannsetatens oppgaver og organisering, St.meld. nr.23 (1991-92) «Om bekjempelse av kriminalitet», NOU 1999: 10 En bedre organisert politi- og lensmannsetat, St.meld.nr. 22 (2000-2001) Politireform 2000 Et tryggere samfunn, St.meld.nr. 42 (2004-2005) Politiets rolle og oppgaver, Prop. 61 LS (2014-2015) Endringer i politiloven mv (trygghet i hverdagen – nærpoltireformen

³⁷ NOU 1981: 35 Politiets rolle i samfunnet – delutredning I og NOU 1987: 27 Politiets rolle i samfunnet – delutredning II

arbeidet med nåværende politilov,³⁸ og særlig knyttet til spørsmål om politiets rolle og oppgaver. De ti prinsippene for norsk politiet ble utredet og fremlagt i innstillingene.³⁹ Det finnes derfor mange spor etter disse i det legale grunnlaget for politiet. Blant annet at forebygging skal være førende for politiets arbeid, prinsippet om samfunnets idealer, enhetsprinsippet samt at politiet skal ha et sivilt preg.⁴⁰ Som en del av kontrollen med politiet, er det i både i § 1 pålagt staten et ansvar, men i tillegg er det gitt et straffansvar for politiet både som etat og som enkeltindivid for å bryte prinsipper i loven, jf. straffeloven §§ 171 – 175.

Politiinstruksen⁴¹, utfyller politiloven på flere områder og speiler også flere av prinsippene, f.eks. at politiet skal ha et sivilt preg, virke i samspill med publikum, være integrert i lokalsamfunnet og avspeile samfunnets idealer.

Samlet gir disse overordnede oppgavene og føringene om hvordan politiet skal opptre, klare signaler til de som utformer polititjenesten og til den enkelte tjenesteperson i forhold til hvordan både tjenesten skal planlegges og utføres, og hvordan den enkelte skal opptre.

Enkelte av prinsippene er av så allmenngyldig karakter i forhold til demokratiske prinsipper at de ville være helt utenkelig å endre - det gjelder særlig prinsippet om at politiet skal avspeile samfunnets idealer og prinsippet om at politiet skal være underlagt effektiv kontroll fra samfunnets side, samt prinsippet om at politiet skal ha et sivilt preg, hvor også spørsmålet om fast bevæpning inngår, og derav kan være hensiktsmessig å drøfte på nytt i et videre perspektiv.

Det må imidlertid kunne legges til grunn at den generelle samfunns- og kriminalitetsutviklingen har utfordret enkelte av de øvrige prinsippene. Det gjelder særlig prinsippet om enhetspolitiet, da det på sikt kan stilles spørsmål om politiet i seg selv som en organisasjon vil være tilstrekkelig for å avverge, etterforske og iredteføre kriminalitet innen området økonomisk kriminalitet og særlig skatte- og avgiftsrelatert kriminalitet. Et annet prinsipp som er utfordret er generalistprinsippet, da endrede forhold stiller betydelige krav til spisskompetanse særlig innen etterforskningsområdet. Det er naturlig å stille spørsmålet om Politihøgskolen i større grad bør linjedes i fremtiden for å sikre nødvendig kompetanse innen etterforskningsområdet. Dette er tema som bør reises i en utredning. Det er også nødvendig å gjennomgå og avklare innholdet i prinsippet om integrasjon i lokalsamfunnet i en tid der skillet mellom fysisk og digital tilstedeværelse i større og større grad viskes ut.

Samfunnsutviklingen har medført større behov for samarbeid med andre organer, hvor det også oppstår uklare grenser med behov for å regulere roller og ansvar. Det er særlige utfordringer knyttet til samarbeid på samfunnsikkerhetsområdet. Meld. St. 29 (2011-2012) og Meld. St. 21 (2012-2013) gjennomgår både politiets oppgaver og

---

³⁸ Ot. prp. nr. 22 (1994-1995) Om lov om politiet (politiloven) og St.meld. nr. 42 (2004-2005) s. 5

³⁹ Oppsummert i bl.a. St.meld. 42 (2004-2005): Politiet skal 1. speile samfunnets idealer, 2. ha et sivilt preg, 3. være et enhetspoliti og 4. desentralisert, 5. ha polititjenestepersoner som er generalister, 6. virke i samspill med publikum, 7. være integrert i lokalsamfunnet, 8. ha bred rekruttering, 9. legge hovedvekt på forebygging, 10. være underlagt effektiv kontroll.

⁴⁰ Jf. blant annet §§ 1 og 6

⁴¹ FOR-1990-06-22-3963

samvirkerelasjoner til andre beredskapsaktører. Det er særlig opp mot Forsvaret at det er grensdragninger som er av prinsipiell betydning. Selv om politiet har hovedansvaret for å forebygge, ivareta beredskap og bekjempe terrorisme på norsk jord i en fredstidssituasjon, har også Forsvaret kompetanse og ressurser til å håndtere terrorisme. Forsvaret har et selvstendig ansvar ved terroranslag som konstateres å være et væpnet angrep på Norge som utløser selvforsvarsrett i tråd med folkeretten. Forsvaret har i fredstid også et selvstendig ansvar for å håndtere luftbårent terroranslag og et dedikert oppdrag med å bistå politiet med kontraterroroperasjoner til havs (maritim kontraterror). I Forsvarets langtidsplan, Prop. 73 S (2011 – 2012) Et forsvar for vår tid, slår regjeringen fast at «[I] Norge anses terrorangrep i utgangspunktet som alvorlig kriminalitet, men de kan ta former som medfører at de blir å anse som væpnede angrep i henhold til FN-pakten.»⁴²

Som en utfordring i dette bildet kan nevnes hybride (sammensatte) trusler.⁴³ Målet med slike er å påvirke ulike former for beslutningstaking på lokalt, regionalt, statlig eller institusjonelt nivå til fordel for og/eller for å oppnå utøverens strategiske målsetninger, og samtidig undergrave og/eller skade målet.⁴⁴ Russlands innblanding i den amerikanske valgkampen er et kjent eksempel på hvordan en hybrid trussel kan utspille seg. Dette utfordrer politiet i forhold til både samarbeidsrelasjoner og ansvarsoppgaver. Forsvarskommisjonens rapport i NOU 2023:14 beskriver en utvikling hvor samfunnssikkerhet og statssikkerhet går over i hverandre. Forsvarskommisjonen påpeker at Norges sektorbaserte forvaltning gjør oss sårbare for sammensatte trusler, som utformes nettopp for å skape usikkerhet og uklarhet, og uttaler på s. 93 om slike trusler:

"Det gjør det vanskelig å se enkelthendelser i sammenheng, forstå den samlede effekten og dele informasjon på tvers av sektorer for å kunne iverksette nødvendige tiltak. Forsvarskommisjonen påpeker at politiet spiller en sentral rolle i deteksjon av hendelser som kan være relevante å vurdere opp mot sammensatt virkemiddelbruk, ettersom både lovlige aktiviteter og kriminelle aktører inngår i dette landskapet."

Politidirektoratet mener at det vil være nødvendig å regulere politiets ansvar og kompetanse nærmere for å møte denne utviklingen.

Psykisk helsevernloven § 3-6 andre ledd tredje punktum regulerer adgang for offentlig myndighet til å benytte "tvang" (makt). I den grad dette er et selvstendig kompetansegrunnlag for politiet, er det uheldig at det er regulert der og ikke i politiloven. Generelt vil vi bemerke at politiets adgang til å bruke fysisk makt ved bistand til andre offentlige organer kan reguleres tydeligere.

En drøfting av politiets tillagte oppgaver må også ses i sammenheng med en ny rollegjennomgang.

3.2.3 Behov for endringer pga. rettsutvikling

---

⁴² Meld St 29 (2011-2012) s. 97-98

⁴³ Det kan beskrives som koordinerte og synkroniserte handlinger som med overlegg retter seg mot demokratiske stater og institusjoners sårbarheter, gjennom en rekke virkemidler (politiske, økonomiske, militære, sivile og informasjonsmessige)

⁴⁴ Hybrid CoE, The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats

Det er ikke tvil om at det også utenfor spørsmålet om maktbruk er behov for materiell opprydning. Politiloven og politiinstruksen er på flere områder utdatert og ikke i samsvar med dagens menneskerettslige normer.

Et eksempel er politiinstruksen § 8-7 nr. 1 som sier at en politimann ikke under tjenesteutførelsen kan gå inn på privat grunn eller inn i privat hus, med mindre han skal "forkynne stevning eller å avgi annen tjenestlig meddelelse". I en sak hadde politiet tatt seg inn i bolig for å forkynne tiltalebeslutning og innkalling til hovedforhandling i straffesak. Noen slik tvangsmessig adgang er ikke lovhjemlet. Oslo tingrett avsa fastsettelsesdom for brudd på EMK art. 8 og SP art. 17.⁴⁵ Politidirektoratet har etter det i brev av 11. mai 2020 presisert overfor politidistriktene at politilovens egne materielle hjemler for bruk av makt ikke omfatter gjennomføring av forkynnelser. Det er altså ikke bare av hensyn til publikums forutberegnelighet man trenger å revidere regelverket, men også av hensyn til politiets egen oversikt.

Et annet eksempel er at politiloven § 11 tredje ledd gir adgang til å forby demonstrasjoner når "et formål som tilsiktes fremmet eller måten dette skjer på, strider mot lov". Det vil ikke være i samsvar med ytringsfriheten i EMK art. 10 og forsamlingsfriheten i EMK art. 11. Man må kunne demonstrere for at noe som i dag er forbudt skal tillates. Høyesterett har i HR-2022-981-A lagt til grunn at sivil ulydighet kan være beskyttet av Grl. § 101 og EMK art. 11.

Temaet for Tidsskrift for strafferett 2022 nr. 4 er "Politoloven – moden for revisjon?". Ph.d. Kai Spurkland påpeker i sin artikkel "[Har politiloven gått ut på dato?](#)" også andre inngrepshjemler av tvilsom gyldighet holdt opp mot legalitetsprinsippet og menneskerettslige krav, herunder politiloven § 7a og § 8 nr. 4. Han mener også at sikringsplikten etter EMK gjør at det kan være problematisk at forvaltningslovforskriften § 30 avskjærer klagerett på politisære vedtak for å opprettholde ro og orden. Vi kan bemerke at Politidirektoratet i noen tilfeller foretar en legalitetskontroll også med skjønnsutøvelsen i saker der det ikke er klagerett. En gjennomgang av rammene her vil være fornuftig.

3.2.4 Behov for endringer pga. ny teknologi og nye måter å jobbe på

Nye arbeidsmåter som "politiarbeid på stedet" gjør at man bør vurdere om polititjenestepersoner skal ha større adgang til å utføre etterforskningssteg som skjer som en integrert del av ordinær patruljetjeneste. Det gjelder også andre oppgaver som tilligger tjenesteoppdraget uten å benevnes som "politiarbeid på stedet" Det veksles i dag mellom hjemler i politiloven og straffeprosessloven. Det kan reises spørsmål ved om dette alltid er et hensiktsmessig skille, eller om flere operative tiltak i større grad burde vært regulert ett sted eller reguleres i henhold til politiloven inntil en beslutning om annet er tatt.⁴⁶

Ny teknologi, f.eks. digitale plattformer, vil også kunne utfordre lovskravet dersom politiet skal benytte den på en måte som utgjør et inngrep. Professor Inger Marie Sunde ved Politihøgskolen har i en gjennomgang av rammene for patruljering på internett

---

⁴⁵ 19-027332TVI-OTIR/04

⁴⁶ Tor-Geir Myhrer: "Forenklet straffeforfølgning – Påtalearbeid på stedet" i *Tidsskrift for strafferett* 2020:1 s. 38-53. Spurkland antyder i artikkelen nevnt over at dette bør reguleres i politiloven fordi det gir mulighet for en samlet regulering av politipatruljens oppgaver. Politidirektoratet er enig i at det kan være hensiktsmessig.

påpekt at de strafferettslige, straffeprosessuelle og politirettslige bestemmelsene historisk sett er utformet med det fysiske domenet for øye.⁴⁷ Tiltakskatalogen i politiloven § 7 andre ledd gir lite rom for digitale inngrep.

Digitalisering gir et større informasjonstilfang som potensielt kan benyttes i forebygging. Det har fra flere hold vært påpekt at selv om forebygging er politiets hovedstrategi, gir dagens regelverk begrensede muligheter for forebyggende tiltak.⁴⁸ Det er gode grunner til å være tilbakeholden med hjemler for individrettet forebygging, men det er behov for å vurdere regulering som kan understøtte forebyggende arbeid.

4 Regulering av nødverge

Utvalgets anbefaling

I forlengelsen av anbefalingen om en helhetlig gjennomgang av reglene i politiloven og det instruksverket som regulerer politiets bruk av makt, anbefaler også utvalget at det bør utredes om det bør foretas endringer i dagens regulering av politiets maktbruk i nødvergesituasjoner, slik at også dette bør reguleres i politiloven.

Utvalget viser til at politiets maktbruk i nødvergesituasjoner i dag hjemles i nødvergebestemmelsen i straffeloven § 18. Utvalget mener at selv om dagens ordning fungerer på en god måte, kan det være prinsipielt problematisk at politiets maktbruk til dels hjemles i en strafferettslig unntaksregel, fremfor i positive forvaltningsrettslige kompetansebestemmelser.

Politidirektoratets vurdering

Innlandet politidistrikt og Øst politidistrikt mener at det er behov for å tydeliggjøre forholdet mellom politiloven §§ 6 og 6b og nødvergebestemmelsen i straffeloven § 18 i lys av HR-2007-1474-A og HR-2008-905-A.⁴⁹ Øst politidistrikt framholder at dagens ordning ikke fungerer optimalt, det er prinsipielt problematisk å bruke nødverge som hjemmelsgrunnlag for politiets maktbruk da dette er en strafferettslig unntaksregel. Distriktet mener at det ved en ev. gjennomgang er behov for å tydeliggjøre de ulike perspektivene som gjør seg gjeldende i politiretten og strafferetten.

Oslo politidistrikt mener at politiets adgang til maktbruk i nødvergetilfellene ikke bør reguleres i politiloven. Nødvergebestemmelsen har et annet formål, hvor tjenestepersoners mulighet til å forvare seg selv gir noe videre rammer enn politiloven §

---

⁴⁷ Sunde, I. M. (2019). [Patruljering på internett](#). I K. E. Sæther, K. Kvande, R. Torgersen & U. Stridbeck (Red.). *Straff & frihet: Til vern om den liberale rettsstat*. Festskrift til Tor-Aksel Busch (s. 597-608). Oslo: Gyldendal Juridisk.

⁴⁸ Se f.eks. John Reidar Nilsens artikkel i Spesialenhetens årsrapport for 2020 og Spurkland i Tidsskrift for strafferett 2022 nr. 4.

⁴⁹ I HR-2007-1474-A hadde Spesialenheten tiltalt en polititjenesteperson for brudd på straffebestemmelser om vold og grov uforstand i tjenesten ved vold under en pågripelse, hvor det bl.a. i strid med instruks var brukt lommelykt som slagvåpen mot hodet. Spesialenheten prosederte på at politiloven § 6 uttømmende regulerer rammene for maktutøvelsen. Høyesterett var ikke enig og la til grunn at nødvergebestemmelsen vil komme til anvendelse, og at selv om politiloven § 6 vil ha betydning for tolkning av hva som er forsvarlig nødverge og kan passere som straffritt, åpner nødvergebestemmelsen for en "noe videre ramme for lovlig maktutøvelse". Da samme sak var oppe igjen i HR-2008-905-A uttalte retten at "handlingen kan være straffri selv om den overskrider hva som følger av politiloven § 6".

6. Lovverket må ikke bli slik at politiansatte gis en svakere rett til å utøve nødverge enn andre, spesielt sett i lys av plikten til å tre inn i farlige situasjoner. Retten til utøvelse av nødverge må også gjelde politiet.

Politidirektoratet stiller seg positiv til en prinsipiell gjennomgang av forholdet mellom politiets kompetanse til maktbruk etter politiloven § 6 og nødvergebestemmelsen etter straffeloven § 18. Vi er enige i at det kan fremføres prinsipielle innvendinger mot at det som er en rettfærdiggjøringsgrunn i praksis blir en kompetansehjemmel for politiets maktbruk.⁵⁰ Regelverket vil også bli mer tilgjengelig dersom kompetanse ved nødssituasjoner reguleres i politiloven. Samtidig er det uklart om man da vil forutsette at polititjenestepersoner fortsatt vil omfattes av den alminnelige nødvergebestemmelsen i straffeloven for så vidt gjelder spørsmål om straffrihet.⁵¹ Vi deler Oslo politidistrikts oppfatning om at den enkelte tjenesteperson fortsatt må kunne omfattes av en nødvergebestemmelse og ikke ha svakere vern enn andre. Hvordan dette best kan reguleres, er vi usikre på.

Som nevnt mener vi at en gjennomgang av reglene om maktbruk bør skje ved en revisjon av politiloven. Det gjelder også forholdet mellom nødverge og politilovens maktbestemmelser.

5 Bruk av spyttbeskytter

Utvalgets anbefaling

Utvalget viser til at Politidirektoratet har initiert en helsefaglig vurdering av bruk av spyttbeskytter, og anbefaler at det foretas en ny vurdering av bruk av spyttbeskytter når den vurderingen foreligger. Dersom det besluttes at spyttbeskytter fortsatt skal brukes, mener utvalget at reglene bør sette en høy terskel, og det bør framgå at den er enda høyere for bruk mot barn.

Politidirektoratets vurdering

Det har tidligere blitt reist spørsmål fra bl.a. Sivilombudet, Barneombudet og Norges institusjon for menneskerettigheter om bruk av spyttbeskytter kunne medføre helsefarlige situasjoner, og da særlig når maktmiddelet ble kombinert med andre maktmidler som håndjern, strips eller fotjern. På bakgrunn av dette så Politidirektoratet det som nødvendig å foreta en bred helsefaglig vurdering av bruk av spyttbeskytter, både overfor barn under 18 år, men også for voksne.

---

⁵⁰ Nødverge som kompetansegrunnlag for politiets maktbruk har vært kritisert bl.a. av John Reidar Nilsen i hans doktoravhandling, ikke bare prinsipielt, men også ut fra konsekvenser. ([Konstitusjonelle skranker for politiets polisære virksomhetsutøvelse](#), Universitetet i Bergen 2021, s. 515-520.) Han viser til en trend hvor nødvergeinstituttet inkorporeres i politiregelverket og fremholder at slik regulering underminerer den polisære kompetansenormen ved at "politilovgivningens kvalitative krav, herunder krav om forholdsmessig og forsvarlig myndighetsutøvelse, står i fare for kun å uttrykke en idealmålestokk for god og riktig myndighetsutøvelse, mens strl. § 18 de facto utgjør den reelle målestokken". Politidirektoratet er enig i at politiet i sine instruksjer ikke må unnlate å gi detaljert regulering fordi man regner med nødverge som kompetansegrunnlag.

⁵¹ Både i Sverige, Finland og Danmark vil straffelovens nødvergebestemmelse kunne komme til anvendelse, selv om man i politiloven har detaljert situasjoner man kan bruke makt. Den svenske [polislagen](#) 10 § tredje stk viser uttrykkelig til nødvergebestemmelsen i brottsbalken. Tilsvarende gjør den finske [polislagen](#) § 17 andre ledd jf. femte ledd. I den danske [politiloven](#) §§ 17-20a er makt i nødvergesituasjoner regulert detaljert for ulike maktmidler. Det er som i Norge ingen henvisning til straffeloven, men det forutsettes likevel at rettmessigheten av maktbruk også vil måtte vurderes i lys av dansk straffelov § 13 om nødverge (se henvisninger i Nilsens avhandling s. 499).

Anmodning om slik vurdering ble sendt Helsedirektoratet 21. oktober 2022. Politidirektoratet besluttet i brev 26. januar 2023 til etaten midlertidig stopp i bruk av spyttbeskytter i påvente av vurderingen.

Politidirektoratet har mottatt helsefaglig vurdering av 23. mars 2023 fra Helsedirektoratet. Helsedirektoratet har i tillegg innhentet uttalelser fra Folkehelseinstituttet og Arbeidstilsynet. Det har i også vært gjennomført en workshop med representanter fra politiet basert på et utsendt skjema om årsaker til hendelser, hendelsesbeskrivelser og konsekvensbeskrivelser for å kunne risikovurdere helhetlig. Det har videre vært innhentet informasjon fra politidistriktene og særorganene om bruk og mulige skader og smitte, anmeldte saker til Spesialenheten og saker rapportert i politiets systemer. I tillegg er det blitt sett hen til regulering av bruk i Sverige.

Bruk av spyttbeskytter er nå regulert i nytt rundskriv nr. 2023/011 av 5. mai 2023 fra Politidirektoratet.

Politidirektoratet har etter en samlet vurdering kommet til at spyttbeskytter ikke lenger kan anvendes som et smitteverntiltak alene. Smitterisikoen er så lav at forholdsmessigheten ved å påføre en slik maske over hodet på en person ikke kan forsvares som smitteverntiltak.

For å sikre nødvendig kunnskap om både smittefare men også behov for egen sikkerhet ved å følge smittevernprogram, vil det bli utarbeidet nødvendig informasjonsmateriell. Bittskader med penetrering av hud og blødninger skal imidlertid behandles som en stikkskade, samt at blod som har kommet i kontakt med slimhinnene i munnen til tjenestepersonen skal også behandles som stikkskader.

Direktoratet legger til grunn at forholdsmessighetsprinsippet medfører at det ikke lenger i rent forebyggende øyemed kan brukes spyttbeskytter, men at personen må ha spyttet eller klart gitt tilkjenne at spytting vil skje og ikke etterkommet en anmodning om å stoppe. Dette er tilsvarende som regulert i Sverige.

Når det gjelder hvilke personer som spyttbeskytter skal anvendes på, er det nå regulert at det skal utvises varsomhet med å bruke den på personer som er psykisk syke og overfor personer som er tydelig beruset. I tillegg skal det utvises særlig varsomhet med å bruke spyttbeskytter på personer under 18 år. I alle tilfeller skal spyttbeskytter ikke anvendes på personer under 15 år.

Ved bruk skal det fortløpende vurderes om bruk av mindre inngripende maktmidler eller andre tiltak kan medføre at spyttbeskytteren kan tas av. Bruk skal opphøre så raskt som mulig. All bruk av spyttbeskytter skal registreres. Det vil bli tilrettelagt for slik registrering i Maktmiddelappen.

6 Registrering av maktbruk

Utvalgets anbefaling

Utvalget anbefaler at politiets bruk av makt registreres systematisk, herunder ved at det utarbeides verktøy som muliggjør kontinuerlig registrering av maktbruk og som kan gi en samlet oversikt over denne. Utvalget viser til at dagens løsning for registrering av og

rapportering om annen maktmiddelbruk enn skytevåpen er mangelfull, og at det er et stort forbedringspotensial. For å gjøre gode vurderinger og evalueringer av politiets maktmiddelbruk, og for å legge til rette for kvalifisert forskning, er det avgjørende med gode tall og data fra politiet om hvor og når de forskjellige maktmidlene brukes.

Politidirektoratets vurdering

De av høringsinstansene i politiet som har uttalt seg er i utgangspunktet positive til at maktbruk i større grad registreres.

Innlandet og Troms politidistrikter viser til at registrering av maktbruk vil gi økt transparens og ha en positiv virkning på tilliten til politiet. Det gjør også *Sør-Vest politidistrikt*, som mener at politiet for å møte økt interesse for hvordan etaten forvalter sitt samfunnsoppdrag og maktmonopol bør gi ut årlige rapporter om egen maktbruk. Øst politidistrikt mener at kroppsbåret kamera vil kunne bidra til forståelse for politiets handlemåte og vise kompleksiteten i vanskelige situasjoner.

Øst politidistrikt påpeker at økt registrering av det enkelte maktmiddel kan gi bedre forståelse for hvor ofte og i hvilke situasjoner det blir benyttet. *PU* påpeker også at det er behov for registrering for å utvikle eget arbeid med maktmiddelbruk, og *Oslo politidistrikt* støtter også dette.

Sør-Øst politidistrikt, Innlandet politidistrikt og Troms politidistrikt trekker imidlertid fram at det må tilpasses operativ bruk og da ikke må ta for mye tid, men være enkelt tilgjengelig og enkelt i bruk, uten at man må flytte seg til en politilokasjon for å registrere. Registrering må vurderes opp mot formålet og nytten av registreringen. Flere av distriktene påpeker at registrering ev. kan skje i maktmiddelappen, med nødvendige tilpasninger. Det påpekes også at dataene må være tilstrekkelig gode for at de skal kunne bli brukt til erfaringslæring og ev. også forskning. Sør-Vest politidistrikt mener at Politihøgskolen bør ha en rolle i arbeidet for at funn kan benyttes i fagutvikling og utdanning.

Politidirektoratet er enig i at registrering av maktbruk er et nødvendig tiltak både av hensyn til tillit og politiets eget utviklingsarbeid. Det er utviklet en applikasjon gitt navnet Maktmidler. Applikasjonen er en løsning for enhetlig registrering av beslutning om bevæpning og rapportering på bruk av våpen og andre maktmidler. Foreløpig er det kun bruk av ulike typer våpen som skal registreres der. Applikasjonen skal bidra til erfaringslæring, herunder gi bedre oversikt over hvilke maktmidler som brukes, i omfang og i hvilke situasjoner. Applikasjonen skal blant annet bedre grunnlaget for å vurdere om materiell, opplæring/trening er tilstrekkelig, ivareta prinsippene knyttet til legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet, bidra til bedret innsyn i politiets maktbruk, samt gi et bedre statistikkgrunnlag. Tjenestepersoner som har deltatt i bevæpnede oppdrag mottar notifikasjon for rapportering vedrørende bruk/ikke bruk av våpenet.

Direktoratet har et pågående arbeid med å vurdere om også andre maktmidler skal inngå i en rapportering. Det vil i den forbindelse særlig være nødvendig å vurdere formålet med en slik rapportering. I en slik vurdering vil særlig hensynet til hva dataene skal brukes til og hvilke data som derav skal inngå i rapporteringen være av betydning. En slik vurdering må imidlertid også ta hensyn til utfordringer ved tjenesteutøvelsen med tanke på tidsbruk ved rapportering og hvordan rapportering eventuelt kan få negativ betydning

for gjennomføring av oppdraget hvor maktmidler blir anvendt. Det vil også være nødvendig å foreta en vurdering av om en plikt til rapportering skal være mer omfattende for personer under 18 år. Slik Sør-Vest politidistrikt anbefaler, bør også Politihøgskolen ha en rolle inn i et slikt arbeid med hensyn til å hente ut læringspunkter fra en slik registrering til bruk i fagutvikling og utdanning.

7   Elektrosjokkvåpen

Utvalget anbefaler at reglene for registrering av bruk av elektrosjokkvåpen i prøveperioden videreføres i den permanente ordningen.

Direktoratet vil bemerke at politiet skal ta i bruk elektrosjokkvåpen i alle distrikt. Innføringen av maktmiddelet vil skje gradvis fra februar 2023. Deler av Troms, Sør-Vest, Øst og Oslo politidistrikter hadde før det prøvd ut maktmiddelet i daglig tjeneste siden 2019. Til sammen har rundt 500 polititjenestepersoner båret ESV i tjeneste under prøveperioden.

Bruk av elektrosjokkvåpen vil bli registret tilnærmet slik det ble gjort under utprøvingen. Se for øvrig omtale under kap. 6 Registrering av maktbruk.

8   Etablering av maktmiddelråd

Utvalgets anbefaling

Utvalget anbefaler at det opprettes et permanent «maktmiddelråd», som har i oppgave å gi kvalifiserte råd til beslutningstagere (Politidirektoratet, departementet, mv.) knyttet til problemstillinger om politiets bruk av maktmidler. Utvalget ser for seg at rådet bør gis myndighet til på eget initiativ å avgi rapporter og betenknings om aktuelle problemstillinger knyttet til politiets bruk av maktmidler og involveres i evalueringer av alvorlige hendelser eller lignende hvor politiet har brukt makt. Rådet bør bestå av representanter fra politiet, akademia, helsevesenet og sivilsamfunnsorganisasjoner. Barnefaglig kompetanse bør også være representert. Det bør vurderes om rådet skal ha et videre kompetanseområde enn bare politiets maktmiddelbruk.

Politidirektoratets vurdering

Politidirektoratet vil bemerke at det er uklart hvilken status eller myndighet et maktmiddelråd skal ha og hvordan man ser for seg ansvarsfordelingen mot andre organer. Alvorlige hendelser der politiet har brukt makt vil nettopp ofte ligge innenfor Spesialenhetens kompetanseområde. På bestemte områder vil også andre kontroll- og tilsynsmyndigheter ha kompetanse, f.eks. i tilknytning til politiets utlendingsinternat og arrester.

Innlandet politidistrikt mener forslaget krever mer utredning før det kan vurderes og påpeker en rekke avgrensingsspørsmål knyttet til inngrepsgrunnlag og situasjoner. Distriktet påpeker også at det synes å være grenseflater mot politiets innarbeidede system for klagebehandling og Spesialenhetens ansvarsområde. Oslo politidistrikt anbefaler alternativt, såfremt anbefalingen følges videre opp i departementet, at oppgaven legges til Spesialenheten. Heller ikke Øst politidistrikt støtter forslaget. Distriktet mener at det ikke bør etableres nye utenforliggende organer, men at eksisterende organer som POD og/eller PHS bør ha dette ansvaret, samtidig som det er

en fordel om man kan få med perspektiv fra kompetansemiljøer utenfor politiet. En slik gruppe bør vurdere trender og tendenser, og ikke de enkelte sakene konkret.

Politidirektoratet mener at beskrivelsen av rådets arbeidsfelt byr på en rekke avgrensingsutfordringer. Ansvarsområdet er uklart og overlapper med andre organer som kontrollerer politiet. Behov for mer kunnskap og implementering av den bør prinsipielt ivaretas innenfor de ordinære styringslinjer og kontrollmekanismer. Vi mener at forslaget er for dårlig utredet til at man kan gå videre med det slik det foreligger.

9 Styrket samarbeid mellom politi og psykiatri

Innledningsvis vil vi bemerke at arbeidet med å revidere Helsedirektoratets og Politidirektoratets felles rundskriv *Helsetjenestens og politiets ansvar for psykisk syke – oppgaver og samarbeid* er i slutfasen, og at dette vil bidra til å gjøre ansvarsforholdet mellom helsetjenesten og politiet klarere og legge til rette for godt samarbeid i situasjoner som omfatter personer med psykisk lidelse.

I det følgende omtaler vi først utvalgets spesifikke anbefalinger i pkt. 10.9. I tillegg omtales enkelte andre utfordringer i skjæringsfeltet mellom politi og psykisk helse.

Politiets bruk av innleggelsesbegjæringer

Utvalget anbefaler at adgangen for politiet til å fremme begjæring om tvungen legeundersøkelse, tvungent psykisk helsevern og tvungen observasjon, jf. lov om psykisk helsevern § 3-6, omtales i det reviderte rundskrivet til Helsedirektoratet og Politidirektoratet.

Politidirektoratet vil bemerke at rundskrivet vil inneholde et eget kapittel om innleggelsesbegjæringer etter psykisk helsevernloven § 3-6. Gjennom arbeidet med revisjon av rundskrivet har det fremkommet uklarheter knyttet til politiets klageadgang som begjærende myndighet. Dette er løftet til Justis og beredskapsdepartementet for avklaring, ev. vurdering av om dagens regelverk knyttet til politiets klagerett er tilstrekkelig for å ivareta samfunnsvernet.

Lokale samarbeidsrutiner og forum for kompetanseoverføring

Utvalget anbefaler at det etableres lokale samarbeidsrutiner mellom helsetjeneste og politi, etter modell fra samarbeidsrutinen mellom politiet i Bergen, Helse Bergen og Bergen kommune.

Politidirektoratet støtter utvalget i at det er viktig med god samhandling mellom politidistriktene og helsevesenet. Politidirektoratet mener samtidig at mulighet for lokale tilpasninger er en forutsetning for godt lokalt samarbeid mellom politi og helsevesen. Dette er det gode eksempler på i flere distrikter i dag, som for eksempel i Sør-Vest politidistrikts ROP-prosjekt (Rus og psykiatri), Innlandet politidistrikts FACT-S-samarbeid (Flexible Assertive Community Treatment – Sikkerhet) og Psykiatrigruppen i Oslo Politidistrikt.

Politidirektoratet forutsetter at politidistriktene oppretter faste kontaktpunkter for henvendelser fra helsevesenet, og at helsevesenet oppretter tilsvarende. Politidistriktene vil oppfordres til å etablere lokale samarbeidsrutiner med helsevesenet, dersom de ikke allerede har dette. Lokale samarbeidsrutiner kan for eksempel omfatte retningslinjer for

regelmessige møter mellom etatene, utveksling av informasjon og beskrive forum for håndtering av lokale utfordringer.

System for tverretatlig læring av alvorlige hendelser

Utvalget anbefaler at det etableres et system for tverretatlig læring av alvorlige hendelser, herunder hendelser som er initiert ved bistandsanmodning fra helse til politi, og som ender med at noen blir skutt og drept av politiet

Politidirektoratet støtter utvalgets anbefaling om system for tverretatlig læring fra alvorlige hendelser. Direktoratet jobber i dag systematisk for å sikre erfaringslæring på tvers av etaten, hvor blant annet vedtak fra Spesialenheten gjennomgås for å identifisere mulige læringspunkter. I denne sammenhengen også saker som omhandler politiets oppdrag knyttet til psykisk syke personer. Dersom det besluttes videre oppfølging i etterkant av slike saker, ivaretas dette av fagavdelingene som har ansvar innenfor det aktuelle området.

Politidirektoratet ser også nærmere på muligheten for å sikre erfaringslæring også i saker som har endt med dom til tvungent psykisk helsevern. Optimalt læringsutbytte etter slike saker forutsetter tverretatlig samhandling mellom påtale, helse og politi. Hvorvidt dette vil la seg gjøre, beror bl.a. på om de aktuelle etatenes taushetspliktsregler muliggjør hensiktsmessig informasjonsutveksling.

Andre utfordringer

Utvalget har i tilknytning til beskrivelsen av samfunnsutviklingen innen helse og rus bl.a. kommentert at det har vært en økning i "psykiatrioppdrag". Politidirektoratet vil bemerke at økningen sannsynligvis skyldes sammensatte forhold, og det antas at kommende rapport fra Ekspertutvalget om samtykkekompetanse vil belyse årsakene til denne samfunnsutviklingen. Eventuelle funn fra dette arbeidet vil kunne danne verdifullt grunnlag for videre diskusjon om hvordan ansvars- og oppgavefordelingen mellom politi og helsevesen bør trekkes. Sentrale spørsmål i denne sammenhengen kan for eksempel være hvordan hensynet til individets selvbestemmelsesrett og hensynet til tillit mellom pasient og behandler skal veies opp mot samfunnsvernet.

Utvalget kommenterer at politiet opplever en jevn årlig økning av antall oppdrag som har koder som tilsier at involverte har en psykisk lidelse. Politidirektoratet stiller spørsmål ved om helse- og omsorgstjenesten i for begrenset grad har mulighet for bruk makt ovenfor uvillige, men ufarlige pasienter utenfor psykisk helseverninstitusjon. Eksempelvis kan det spørres om helse- og omsorgstjenesten burde gis hjemmel til bruk av makt overfor denne pasientgruppen ved ambulansetransport.

Tverretatlig samhandling og deling av informasjon mellom etatene er ofte nødvendig for å unngå at psykisk syke personer havner i et ansvars-vakuum mellom etatene, blir "usynlige" og uten tilstrekkelig risikoreduserende oppfølging dersom det samtidig er fare for voldsadferd. Fra politiets ståsted oppleves særlig helsesektorens taushetsplikt som en brems for tverretatlig informasjonsutveksling, for eksempel for å kunne danne et helhetlig bilde av voldsrisiko knyttet til en psykisk syk person.

Gjentatte utredninger de siste årene har tematisert offentlige etaters taushetsplikt og om det rettslige rammeverket muliggjør utveksling av relevant informasjon og forebyggende samhandling mellom etatene. Politidirektoratet etterlyser en oppfølging av denne

problemstillingen. Det vises også til tidligere forslag til departementet om utredning av den danske PSP-modellen (Politiets samarbeid med sosiale myndigheter og sosial- og behandlingspsykiatrien). Forslaget ble fremsatt i forbindelse med departementets ønske om innspill til tiltak for å forbedre samhandlingen mellom politi og helse knyttet til psykisk syke personer med voldsrisiko.

10 Forskning

Utvalgets anbefaling

Utvalget anbefaler at Justis- og beredskapsdepartementet og/eller Politidirektoratet bør sørge for at det forskes på politiets maktmiddelbruk mot barn og særlige sårbare grupper, på holdninger til bevæpning blant grupper som av ulike grunner er hyppigere i kontakt med politiet enn gjennomsnittsbefolkningen, på hvordan bevæpningen påvirker befolkningens tillit til politiet, og på hvordan bevæpning påvirker tjenstepersoners og publikums adferd, herunder om hvordan "våpeneffekten" får utslag i norsk kontekst.

Politidirektoratets vurdering

Politidirektoratet har mottatt noen høringsinnspill som berører forskning på maktmiddelbruk. *Innlandet politidistrikt* og *Nordland politidistrikt* stiller seg positive til forskning på politiets tjenesteutøvelse og fremhever registrering av og forskning på politiet maktmiddelbruk. *Øst politidistrikt* peker også på behovet for mer data om maktmiddelbruk og at slike data vil være et relevant bidrag, da det er behov for både kvantitativ og kvalitativ forskning, samt langsiktig forskning. Videre peker distriktet for behovet for mer forskning om ESV. *UP* er enig i behovet for mer forskning og peker på oppdrag med psykisk syke, mens *PU* i tilknytning til sitt arbeid med barnefaglig kompetanse har sett hvordan en kunnskapsbasert tilnærming på dette området har bidratt til redusert maktbruk i deres oppdragsløsning.

Politidirektøren har i tilknytning til saken i Kongsberg, hvor Sør-Øst politidistrikt anmeldte en tjensteperson for vold, tatt initiativ til forskning som skal belyse tema knyttet til uforholdsmessig maktbruk, og også politipraksis knyttet til for eksempel rapporteringsplikt og plikt til å gripe inn for å stanse en kollega i uforholdsmessig maktbruk.

Politidirektoratet støtter utvalgets anbefaling om mer forskning slik den fremgår over. Det er behov for mer forskning på de angitte temaene. Det er likevel viktig å tydeliggjøre at behovet for forskning og utfordringer knyttet til manglende kunnskapsgrunnlag ikke bare dreier seg om forskningshull, men også identifiserte strukturelle utfordringer. Det bør i oppfølgingen av utvalgets rapport ikke kun gis føringer om å dekke nødvendige forskningshull, herunder at det blant annet bør forskes mer på politiets bruk av makt og maktmidler, men at slike føringer også følges opp med bevilgninger og eventuelle strukturelle tiltak for å sikre slik forskning.

Det er slått fast i en rekke regjerings- og stortingsdokumenter⁵² at det er et stort udekket behov for forsknings- og utviklingsmidler innenfor både justissektoren generelt og politisektoren spesielt. Det er utvilsomt et behov for i større grad å finansiere forskning på justisområdet og på politiområdet.

---

⁵² Meld. St. 7 (2014-2015), Innst. 137 S (2014-2015), Meld. St. 4 (2018-2019), Innst. 164 S (2018-2019), Meld. St. 29 (2019-2020)

En forutsetning for profesjonalisering av politiet er å anvende vitenskapelige metoder, begreper og tenkemåter som fundament for utvikling av politiet, der polisier virksomhet blir gjenstand for både grunnforskning, anvendt forskning og forskningsevalueringer. Ved større investeringer og essensielle utviklingsprosjekter for politiet bør det også planlegges for følgeforskning eller følgeevalueringer for å sikre et sterkere kunnskapsgrunnlag før den endelige implementeringen av ny teknologi, endret oppdragshåndtering osv.

Justis- og beredskapsdepartementet uttalte i siste avgitte stortingsmelding om politiet: "Det er viktig med statistikk og realistiske analyser og vurderinger om kostnader og nytte av ulike tjenester. En velfungerende og kunnskapsbasert justissektor er viktig for alle i samfunnet, og for demokratiet. For at justispolitikken skal bli treffsikker, er det behov for god og relevant forskning."⁵³ Vi er enige i det.

Politianalysen foreslo en rekke tiltak for å styrke kunnskapsutviklingen i politiet. Ett av tiltakene var å utvikle en FoU-strategi for justissektoren, samt gradvis styrke ressursinnsatsen. Men etter at strategien har virket noen år, er det ikke lett å se synlige spor av en styrking.⁵⁴ Det er nå også besluttet av departementet ikke å forlenge tidligere strategi, slik at justissektoren for tiden står uten en overordnet strategi. Det ble i 2021 vedtatt en Kompetanse- og kunnskapsstrategi for politi- og lensmannsetaten for årene 2021-2025. Strategien er et virkemiddel i kompetanse- og kunnskapsutviklingen i politiet som beskriver retning og prioriteringer for politiets kompetanse- og kunnskapsarbeid i perioden på et overordnet plan. Det er også i strategien uttalt et behov for at det utarbeides en egen FoU-strategi for politiet. For blant annet å sikre at politiet i større grad evner å identifisere teknologibehov sett opp mot fremtiden er det besluttet en ny IKT-styringsmodell for politiet. Modellen trådte i kraft 1. mai 2021. Arbeidet med politiets egen FoU-strategi starter opp i 2023.

I rapporten *Delutredning under utredning av en sammenslåing av KRUS og PHS: Hvordan kan høgskolens forskningsmiljøer videreutvikles*,⁵⁵ ble det anbefalt å opprette et kunnskapssenter for straffesakskjeden. I tillegg ble det anbefalt å vurdere en ny rammeplan for forskning innenfor straffesakskjeden. Rapporten er oversendt departementet fra Politidirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet med slik anbefaling, men har ligget til behandling i departementet siden forsommeren 2019. Det ble i rapporten også foreslått opprettet en møtearena for forskningssamhandling. Etableringen av en slik arena skulle ha som formål å sikre en prosess/samhandling mellom departementet, direktoratene og forskningsmiljøet. En slik arena vil også kunne være et sted for å synliggjøre behov for forskning fra bestillere (departement og direktorat) og synliggjøre mulige midler. Forslaget er ikke fulgt opp.

Gjennom Forskningsrådet finansieres i hovedsak langsiktig forskning. Men i det pågående utviklingsarbeidet er det også behov for kunnskap om tema/problemstillinger som er aktuelle i dag og som må adresseres raskt. For å sikre et slikt kortsiktig kunnskapsbehov er det behov for en styrking av FoU ved at det avsettes midler til slik forskning helt eller

---

⁵³ Meld. St. 29 (2019–2020) Politimeldingen – et politi for fremtiden s. 65

⁵⁴ NOU 2013: 9, Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer s. 45

⁵⁵ Utarbeidet i samarbeid med KDI, datert 28.5.19

delvis. Da vil forskningsmiljøene i større grad kunne fristille egne forskere ved "å kjøpe disse fri" fra øvrig arbeid eller kunne engasjere andre forskere for et kortere tidsrom for å kunne ta slike oppgaver. Slike midler vil også kunne skape et rom for diskusjon og bedre forståelse for etterspørselen av kunnskap, samt bedre utnyttelse av den forskningen som utføres ved forskningsmiljøet.

Med hilsen

Kristine Langkaas
Seksjonssjef

Geir Jonatan Sharabi
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:

Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Hovedverneombudet
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Innlandet politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Møre og Romsdal politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Nordland politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Oslo politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Politiets utlendingsenhet
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Sør-Vest politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Sør-Øst politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Troms politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Trøndelag politidistrikt
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Utrykningspolitiet
Høringsinnspill - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler - Øst politidistrikt

HOVEDVERNEOMBUDET FOR POLITIET

Gjerdrums vei 4, 0484 Oslo

Mobil; 90 28 34 40

E-post;

audun.buseth@politiet.no

audun.buseth@pf.no

Politidirektoratet

Deres ref.

Vår ref.

Dato: 21.4.23

Høringsinnspill – Maktmiddelutvalgets rapport

Politiets tilgang og bruk av maktmiddel har stor betydning for arbeidstakernes sikkerhet og helse i utførelse av politiets samfunnsoppdrag. På vegne av etatens vernetjeneste ønsker jeg derfor å gi noen tilbakemeldinger til maktmiddelutvalgets rapport som nå er på høring.

Krav om fullt forsvarlig arbeidsmiljø og handleplikt

Det er en stor svakhet at maktmiddelutvalgets rapport ikke omtaler grunnleggende arbeidsmiljøkrav og HMS-hensyn som må tas til arbeidstakernes sikkerhet og helse i utførelse av sitt arbeid.

Politiets samfunnsoppdrag er komplekst og medfører et stort behov for å drøfte krav om fullt forsvarlig arbeidsmiljø, etatens og den enkeltes handleplikt, og hvordan hensyn til sikkerhet og helse påvirker politiets organisering, planlegging og gjennomføring av arbeidet. I NOU 2017:9 – politi og bevæpning – er disse forholdene i svært liten grad omtalt. Jeg legger derfor ved mitt høringssvar fra den gang. Innholdet er svært relevant for høringssvaret til maktmiddelrapporten.

I mitt høringssvar av 16.10.17 er kap. 1 og 2 (sidene 1-6) svært relevant for denne høringen, og beskriver de samme forhold som jeg savner i maktmiddelutvalgets rapport. Jeg gjengir ikke dette her, men viser til vedlegg 1.

I sin artikkel – dø om så det gjelder¹ - henviser T-G Myhrer til Europeisk menneskerettskonvensjon (EMK) art. 2 - retten til liv. Han trekker frem at den primære forpliktelsen for staten er at den ikke skal ta liv eller behandle personer slik at deres liv kommer i fare. Og at den sekundære forpliktelsen er å innrette de rettshåndhevende myndighetene slik at de er i stand til å verne borgerne mot angrep fra andre private. Dette viser et betydelig arbeidsgiveransvar for staten og politiet for å sette den enkelte arbeidstaker i stand til å utføre sine arbeidsoppgaver på en forsvarlig måte. EMK art. 2 gir et viktig vern for politiansatte mot å bli pålagt farlige oppdrag som de ikke er trent og utstyrt for.

I drøftinger fremheves ofte politiets samfunnsoppdrag og handleplikt, mens arbeidstakernes vern tones ned eller utelates. Basert på EMK art. 2 er det gode argumenter for å styrke omtalen og vektingen av arbeidstakernes sikkerhet i drøftinger om maktmidler. Både hensynet til borgernes behov for sikkerhet og hvordan politiets arbeidstakere skal settes i stand til å utføre sine arbeidsoppgaver må vurderes. Satt på spissen er det hensynet til de ansatte, hvordan de er satt i stand til å løse oppgavene, som er det primære. Dette

---

¹ Tor-Geir Myhrer: «...dø om så det gjelder»? – De rettslige rammer for den individuelle handleplikten ved farlige politioperasjoner. (Nordisk Politiforskning 2015 side 34-74)

sammenfaller med kravet om fullt forsvarlig arbeidsmiljø i arbeidsmiljøloven. Arbeidsmiljølovens krav gjelder også for politiet.

I den videre vurdering av politiets bruk av maktmidler må dette belyses og arbeidsmiljøhensyn vektlegges. Det har stor betydning for politiets og borgernes sikkerhet.

Hva er arbeidsmiljø og HMS?

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) beskriver arbeidsmiljø slik:

Arbeidsmiljø er knyttet til hvordan man organiserer, planlegger og gjennomfører arbeidet. Alle arbeidsplasser er forskjellige og har ulike arbeidsmiljøutfordringer.

Arbeidsmiljøet påvirker arbeidstakernes helse, jobbengasjement og virksomhetenes resultater og produktivitet.

For politiets del vil dette omfatte hvordan politiet rent faktisk er i stand til å løse samfunnsoppdraget og gi borgerne nødvendig vern i tråd med statens sekundære forpliktelse om retten til liv. Det gjelder politiet som etat, og for den enkelte arbeidstaker.

Det er med andre ord helt nødvendig å beskrive og vurdere arbeidsmiljøforhold før man kan konkludere politiets tilgang og bruk av maktmidler. Da må det også være fokus på hvordan selve arbeidet skal utføres og hvordan forskjellige alternativer påvirker forholdene til sikkerhet og helse. Det er et gjennomgående arbeidsgiveransvar å innrette virksomheten og organisere arbeidet på en slik måte at arbeidstakerne er sikret mot skader på liv og helse så langt dette rent praktisk lar seg gjennomføre.

Staten har en forpliktelse til å legge forholdene til rette for å gjennomføre farlig arbeid på en forsvarlig måte, herunder hvordan bruk av maktmidler reguleres.

Drøftingene må derfor omfatte beskrivelser av arbeidsprosesser og hvordan risikoforhold påvirkes av forskjellige måter å organisere arbeidet, inkludert regulering av politiets tilgang og bruk av maktmidler. Hensynet til den enkelte arbeidstaker sin sikkerhet må vektlegges i disse vurderingene. En hensiktsmessig tilrettelegging av arbeidet som er sikker for arbeidstakeren vil vanligvis også være det beste grunnlaget for forsvarlig oppdragsløsning med minst mulig makt. Det er naturlig å minne om at politiet må løse alle typer oppdrag og bruke nødvendig makt for å få kontroll på gjerningspersoner som kan være til fare for seg selv eller andre.

Utfordringer med dagens hjemmelsgrunnlag for bevæpning

Siste periode med politiets midlertidige bevæpning fra 25. juni 2022 til 13. mars 2023 aktualiserer utfordringer med dagens hjemmelsgrunnlag for bevæpning.

I POD sitt brev til Justis- og beredskapsdepartementet (JD) av 8.3.23 beskrives grunnvilkårene for anmodninger om midlertidig bevæpning. Det vektlegges at uttrykket «alvorlig» trusselsituasjon skal forstås til å være kortvarig og skille seg fra en ordinær trusselsituasjon. Når politiets sikkerhetstjeneste (PST) angir at dagens trusselsituasjon sannsynligvis vil holde seg på moderat, alternativt høy i overskuelig fremtid er det vurdert til å være en ny normal som ikke hjemler

midlertidig bevæpning. Det til tross for beskrivelser fra PST som at de fremhever at vi nå kanskje står overfor det mest mangefasetterte spekteret av potensielle trusselmål og trusselaktører noensinne. I brevet omtales også andre forhold som viser behovet for en grundig vurdering av det POD beskriver som «*en ikke ubetydelig restrisiko som nå må bæres av innbyggerne og politiet*».

Maktmiddelutvalgets anbefalinger

Med overnevnte som grunnlag ønsker jeg å tilkjenne mine standpunkt til utvalgets anbefalinger.

Generell bevæpning – andre bevæpningsmodeller (kap 9)

Jeg støtter utvalgets flertall sine vurderinger og konklusjon om generell bevæpning for norsk politi.

I tillegg til momentene i rapporten vektlegges hensynet til en optimal organisering av arbeidet slik at farlige situasjoner kan håndteres med så lav risiko som mulig for alle involverte. Vurderinger av hvordan farlig arbeid kan utføres tryggest mulig må være førende for konklusjonene. Som nevnt over er diskusjonene om bevæpning ofte overordnede og generelle. For å kunne ivareta hensynet til sikkerhet er det helt nødvendig å ha et mer detaljert fokus på arbeidsprosesser og hvordan forholdene legges til rette for sikker gjennomføring av arbeidet. Oppdrag hvor politiet må bruke maktmidler må likestilles med farlig arbeid i andre virksomheter, og hvordan alle virksomheter er pålagt å jobbe forebyggende med systematisk HMS-arbeid. Risiko skal reduseres så langt det er praktisk mulig. For politiet omfatter det blant annet tilgang til ulike maktmidler og våpen når det er nødvendig.

Til tross for trusselvurderinger, vurderinger av kriminalitetsbilde, omfang av psykiatri mv. vil det alltid være uforutsatte situasjoner som kan oppstå med potensiell svært høy risiko. Politiets arbeidshverdag er svært situasjonsavhengig og mange hendelser vil være tilnærmet umulig å forutse eller være tilstrekkelig kartlagt før de oppstår. Jeg legger til grunn at politiet kan havne i livstruende situasjoner hvor dagens bevæpningsmodell øker risikoen for livstruende hendelser for politiets ansatte og borgerne politiet skal beskytte.

Det er flere reelle hendelser siste årene som viser at politiet kan havne i uforutsette situasjoner hvor rask tilgang på våpen er en vesentlig faktor for tjenestepersonenes mulighet til å mestre oppdraget. I tillegg er det påregnelig at slike hendelser kan oppstå som en naturlig del av politiets samfunnsoppdrag, uavhengig av statistikk og tidligere hendelser. Med tanke på god beredskap og forebyggende HMS-tilnærming er det nødvendig å være føre var, og legge til rette for sikker jobbutførelse i alle sammenhenger.

I mitt standpunkt for generell bevæpning vektlegger jeg hensynet til den enkelte arbeidstakers kapasitet til å oppfatte situasjonen, vurdere alternativer og handle adekvat når de står i en farlig situasjon. Det må fokuseres på hvilke forhold som legger til rette for å kunne mestre stressende og vanskelige arbeidsoppgaver. I tillegg ofte i en situasjon hvor den enkelte kan oppleve livsfare og trusler mot seg selv. I slik arbeidssituasjoner må alle forhold som kan forenkle og frigjøre tjenestepersonenes kapasitet vurderes og gjennomføres.

En generell bevæpning legger til rette for en større grad av relevant risikovurdering for organisering av arbeidet, inkludert det å avvæpne eller opptre ubevæpnet når det er hensiktsmessig. Da med fokus på risikoforholdene knyttet til det enkelte oppdrag og virkning over tid. En slik tilnærming er mer i samsvar med krav og forventinger til systematisk HMS-arbeid og et forebyggende fokus for å gjennomføre farlig arbeid så sikkert som mulig. Jeg går ikke inn på enkeltelementene her, men understreker behovet for å vurdere bevæpning basert på HMS-metodikk for farlig arbeid.

Generell bevæpning kan påvirke praksis og øke risiko på andre områder. Jeg tenker da spesielt på forberedelser til oppdrag, bruk av verneutstyr og andre forhold som det i dag er gode rutiner for. Selv om politiet de senere år har vært gjennom flere perioder med midlertidig bevæpning vil det være viktig å følge opp med risikovurderinger og tiltak for å sikre forsvarlig håndtering av politiets varierte arbeid og oppdragsløsning.

Arbeidsmiljøkrav og HMS-systematikk er gjennomgående i arbeidsmiljølovgivningen for alle virksomheter. Det må også være grunnlaget og metodikken for politiets samfunnsoppdrag og virksomhet.

Fremskutt lagring av uladd enhåndsvåpen

Jeg er enig i vurderingene om at dette er en uønsket modell. Hovedbegrunnelsen fra min side er knyttet til behovet for opplæring og automatiserte handlinger som grunnlag for personlig kapasitet til å oppfatte, vurdere og håndtere situasjoner. I tillegg øker muligheten for funksjonsfeil eller andre uønskede konsekvenser når man må lade i en pågående situasjon. Tilsvarende om våpen må tømmes i forskjellige omgivelser uten fysiske sikkerhetstiltak.

Fremskutt lagring av ladd våpen i våpenskrin

Jeg er enig i vurderingene om at dette er en uønsket modell.

Fremskutt lagring av våpen skjult på kropp

Jeg er enig i vurderingene om at dette er en uønsket modell. Skjult bevæpning er et alternativ når forholdene knyttet til selve oppdraget gjør det nødvendig. Formålet er vanligvis å unngå å bli gjenkjent som politi før det er nødvendig eller andre taktiske vurderinger for å løse oppdrag på hensiktsmessig måte.

Geografisk differensiering

Jeg er enig i vurderingene om at dette er en uønsket modell. I tillegg til utvalgets begrunnelse forsterkes dette av mitt standpunkt om at bevæpning må vurderes ut fra en vurdering av selve arbeidet som skal utføres og at uforutsatte hendelser kan skje hvor som helst. Fokus på trygg organisering og gjennomføring av arbeid er uavhengig av geografi. Farlige situasjoner kan oppstå over hele landet. Konsekvensen av å være ubevæpnet når du er avhengig av våpen er normalt større i grisgrendte strøk enn sentralt hvor bistand er nærmere.

Kompetansedifferensiert bevæpning

Jeg er enig i vurderingene om at dette er en uønsket modell.

Bevæpning av enkeltpersoner i patruljen

Jeg er enig i vurderingene om at dette er en uønsket modell. Det vil være stor usikkerhet knyttet til en slik organisering av arbeidet. Mitt prinsipielle syn er at

arbeid som omfatter bevæpning ikke kan organiseres som alenearbeid. I realiteten vil en slik modell medføre stor risiko for en person å stå alene med våpen.

Prøveperiode med generell bevæpning

Jeg er enig i flertallets vurderinger og støtter en prøveperiode med generell bevæpning.

Periodevis generell bevæpning

Jeg er enig i at dette er en lite hensiktsmessig modell. Jeg har tidligere vist til utfordringene med dagens hjemmelsgrunnlag for midlertidig bevæpning. Denne modellen vil ikke endre på dagens uklarheter. I det videre bør det være spørsmålet om generell bevæpning som avklares, ikke nye varianter av dagens modell.

Pepperspray/teleskopbatong tas ut av oppsettet

Jeg er enig i utvalgets vurderinger om dette. Flest mulig alternativ er ikke et gode. For mange maktmidler utløser en rekke praktiske utfordringer og kan i gitte situasjoner være til hinder for fokus på situasjon, vurdering og adekvat håndtering. Mye utstyr betyr også behov for trening på alle maktmidler. I tillegg er det er vesentlige praktiske og helsemessige utfordringer med å bære på seg mye personlig utstyr, sikkerhet i bil og andre forhold som er omtalt i rapporten.

Jeg er helt enig i at dette er faglige spørsmål som etaten selv er best egnet til å vurdere og konkludere.

Andre tiltak (kap 10)

Endring av politilovens § 6 om barnets beste

Jeg støtter utvalgets vurdering om en generell forankring i politilovens § 6 hvor barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i politiets arbeid.

Gjennomgang av regelverk

Jeg støtter en gjennomgang av reglene i politiloven og det underliggende instruksverket. Jeg er skeptisk til å fjerne nødvergebestemmelsene for politiets arbeidstakere. Det er vanskelig å forutse alle situasjoner en politiansatt kan havne i som følge av sitt arbeid og handleplikt. Eventuelle endringer må ikke svekke handlingsrom og den enkelte arbeidstakers rettsvern i utførelse av pålagt arbeid som kan bli svært dramatisk og livstruende.

Politiets bruk av spyttbeskyttelser

Politiet må til enhver tid kunne håndtere alle typer hendelser. I noen situasjoner medfører det utagerende atferd med spytting, biting og lignende. Over tid har politiet hatt mulighet til å benytte spyttbeskyttelse når det er nødvendig og hensiktsmessig. Ethvert maktbruk betinger nødvendig kunnskap og ferdigheter for forsvarlig bruk. Politiet må fortløpende evaluerer praksis, nødvendig opplæring og trening, valg av utstyr og andre forhold med tanke på risiko for gjerningsperson, 3. person og politiet selv. Det er et viktig arbeidsgiveransvar å legge forholdene til rette for å løse slike oppdrag uten mer makt enn nødvendig. Spyttbeskyttelse kan i mange situasjoner redusere behovet for å bruke annen makt, og dermed være mindre inngripen enn andre alternativ. Utprøvd og trent

metodikk med godkjent utstyr er bedre enn ad hoc løsninger som den enkelte må finne i selve oppdraget.

Et grunnleggende prinsipp om å ta hensyn til barns beste, og en høyere terske for bruk for barn og sårbare grupper er helt naturlig.

Jeg støtter en ny vurdering av spyttbeskyttelse, men dette bør være en del av politiets systematiske HMS-arbeid og revisjon av etatens arbeid og metodikk.

Økt fokus på barn og sårbare grupper i politiutdanningen og vedlikeholdstrening

Norsk politi er i utgangspunktet godt utdannet og trent til å løse politiets oppgaver. Samtidig er det svært mye som må læres og trenes for å kunne håndtere akutte og dramatiske hendelser. En god grunnutdanning med kunnskap og personlige ferdigheter er nødvendig for å håndtere de situasjonene som måtte oppstå i politiets hverdag. Økt kunnskap og fokus på barn og sårbare grupper bør være en naturlig del av politiets utdanning og vedlikeholdstrening. Jeg støtter utvalgets anbefalinger om å styrke opplæring og trening med dette fokuset, og at dette vurderes av politiet.

Registrering av og rapportering om maktmiddelbruk

Registrering av maktmiddelbruk er en naturlig kilde til vurdering av politiets samfunnsoppdrag, bruk av makt og interne arbeidsforhold. Jeg støtter utvalgets forslag om systematisk registrering av politiets maktmiddelbruk. Det må vektlegges at det organiseres og brukes metoder/teknologi slik at registrering i minst mulig grad går utover primæroppgavene til de politiansatte. Det må gjøres en vurdering av hvilke maktmidler og opplysninger som er hensiktsmessig å registrere, og hvordan dette kan gjøres på en fornuftig måte.

Opprettelse av et «maktmiddelråd»

Jeg er usikker på nytteverdien av et maktmiddelråd utover de tilsynsfunksjonene som allerede finnes. Politiets maktbruk omfattes i tillegg av det systematiske HMS-arbeidet og forpliktelser som følger med arbeidsmiljølovgivningen for å forebygge vold og trusler.

Styrket samarbeid mellom politi og psykiatri

Politiets håndtering av personer som antas å ha en psykisk lidelse og/eller ruslidelse kan være forbundet med stor risiko for personen selv, politiet og omgivelsene. Utfordringen er ofte at situasjonen og trussel må håndteres uavhengig av om gjerningspersonen er frisk, syk eller ruset. Av og til kan konsekvensene bli fatale. Mer kunnskap om alternative metoder og gode samarbeidsrutiner mellom helse og politi kan bidra til bedre forebygging og oppdragsløsning. Formell avklaring av samordningsansvar (HMS-ansvar) mellom helse og politi, tverrfaglige vurderinger av helsemessige forhold og sikkerhet, samarbeidsrutiner og øvelse kan redusere risiko i håndtering av fremtidige oppdrag. Jeg støtter utvalgets anbefalinger.

Forskning på politiets maktmiddelbruk

Kunnskap er viktig. Jeg støtter utvalgets anbefaling om mer forskning på politiets maktmiddelbruk. Også med utgangspunkt i hvordan vold og trusler påvirker politiets arbeid, og hvordan arbeidet best mulig kan organiseres, planlegges og

gjennomføres med minst mulig bruk av makt og lavest mulig risiko for skader eller tap av liv.

Avslutning

Politiets tilgang på maktmidler har stor betydning for sikkerhet og helse. Arbeidsmiljøkrav og systematisk HMS-arbeid må vektlegges i de videre vurderingene av politiets maktmiddelbruk.

Hensiktsmessig organisering, planlegging og gjennomføring av politiets arbeid for å sikre trygge arbeidsforhold er ikke en motsetning til samfunnets behov for trygget og bistand fra politiet.

Trygge og kompetente arbeidstakere gjør en bedre jobb i politiet, for samfunnet.

Tiden er overmoden for endringer av politiets mulighet til sikker organisering av sitt arbeid. Det omfatter også hjemmelsgrunnlag til å innføre generell bevæpning. Som representant for vernetjenesten i politiet forventer jeg en politisk oppfølging som medfører nye rammebetingelser som setter politiet som etat, og den enkelte arbeidstaker i stand til å utføre samfunnsoppdraget innenfor rammen av et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.

Med hilsen

Audun Buseth

-Vedlegg

- Høringssvar til NOU 2017:9 – politi og bevæpning, av 16.10.17

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 29

Sted, dato:
Hamar, 20.03.2023

Hørings svar Innlandet politidistrikt - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Vi viser til brev av 13.1.23 fra Politidirektoratet, hvor det bes om uttalelser til rapporten.

Innlandet politidistrikt mener rapporten i stort gir et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag med flere relevante anbefalinger om tiltak. Vi vil kommentere utvalgets forslag/anbefalinger med den systematikk og rekkefølge de er presentert i rapporten (kap. 9 og 10).

Den mest krevende problemstillingen som løftes i rapporten er spørsmålet om bevæpningsmodeller, herunder eventuell innføring av generell bevæpning av politiet.

Innlandet politidistrikt avga i 2017 høringsuttalelse til NOU 2017:9 "*Politi og bevæpning*" hvor vi ikke støttet innføring av generell bevæpning. Det er fordeler og ulemper med et ubevæpnet politi, og erfaringer vi har gjort oss, samfunnsutvikling mv. gjør at vi i dag har endret ståsted.

Kap. 9 – alternative bevæpningsmodeller

Innlandet politidistrikt tiltrer flertallets vurderinger og støtter innføring av generell bevæpning for politiet (jf. pkt. 9.3), gitt dagens trussel-/kriminalitetsbilde som beskrevet i trusselvurderinger fra PST og politiet.

Vi legger særlig vekt på politiets reelle operative evne - å kunne reagere raskt og adekvat på akutte og uforutsette trusselsituasjoner for å beskytte innbyggerne. Innbyggerne har en berettiget forventning om et handlekraftig og effektivt politi, som er i stand til å hindre tap av liv/alvorlig skade i slike situasjoner. Rask og effektiv politirespons vil redusere konsekvenser av alvorlige og pågående voldshendelser og lengre responstid kan/vil koste liv.

I dette bildet vurderer vi også politiets behov for egenbeskyttelse som relevant, herunder at politiet er i målbildet til voldelige ekstremister. Dersom politiet skal kunne respondere raskt og adekvat i en akutt situasjon, forutsetter det også at politiet ikke enkelt kan settes ut av spill.

Mindretallets anførsler (s. 212) om at det "*kun vil være en forskjell som måles i sekunder*" mellom permanent bevæpning (våpen i belte) og dagens ordning (våpen i bil) er en overforenkling som ikke reflekterer den praktiske operative hverdagen.

Kunnskap og erfaring knyttet til tjenestepersoners fysiske og kognitive kapasitet i en *akutt* volds-/trusselsituasjon tilsier at kapasiteten ikke bør brukes til praktiske oppgaver som bevæpningshåndgrep – men til god *situasjonsvurdering*- og håndtering.

I tillegg kommer situasjoner som oppstår når tjenestepersoner er avskåret fra våpen i kjøretøy, eller det ikke er tid til å låse ut våpen i situasjoner som eskalerer svært raskt.

Vi tiltrer flertallets vurderinger av dagens modell (pkt. 9.2) og mener at ut over det som er nevnt over mtp. respons, er det også uheldig med veksling mellom til dels lange perioder med fast bevæpning begrunnet i trusselbildet, og tilbake til ubevæpnet politi. Det gir uforutsigbarhet for innbyggere så vel som tjenestepersoner.

Elektrosjokkvåpen (ESV) er et godt supplement som *kan* erstatte bruk av skytevåpen i *enkelte* situasjoner, men erstatter ikke skytevåpen som maktmiddel generelt. Innføring av elektrosjokkvåpen vil etter vår oppfatning ikke redusere behovet for innføring av generell bevæpning, da ESV som maktmiddel har klare operative og praktiske begrensninger – herunder i de typer situasjoner vi har lagt til grunn for vårt standpunkt (akutte, uforutsette og raskt eskalerende trusselsituasjoner).

De erfaringer vi i Innlandet politidistrikt har gjort oss i lange perioder med midlertidig bevæpning, taler for at anførsler rundt svekket tillit, dårligere oppdragsløsning og øvrige negative konsekvenser ikke har slått til.

Vi vil ellers advare mot en differensiering basert på geografi (9.4.4) og/eller kompetanse (9.4.5), som vi ser som svært lite hensiktsmessig med utgangspunkt i både trusselbildet og de praktiske utfordringer vi vil få med disse modellene.

Tiltak kap. 10.2 Endring av politiloven § 6 om barnets beste

Innlandet politidistrikt er overordnet enige i at menneskerettslige forpliktelser knyttet til barn må gjenspeiles i lov-/instruksverk så vel som i politiets praksis. Vi er imidlertid usikre på om det er nødvendig og hensiktsmessig å lovregulere dette i politiloven.

Vurderinger av hensyn til barn ligger implisitt i eksisterende bestemmelse knyttet til forholdsmessighet, nødvendighet og forsvarlighet opp mot situasjonen som foreligger og foranlediger maktbruk.

Skal begrepet "*barnets beste*" gi føringer for politiets praksis, ut over det som følger av de generelle bestemmelsene i § 6, må begrepet operasjonaliseres på en måte som tar tilstrekkelig hensyn til at det kan være situasjonelle forskjeller som gjør at barnets beste må vike for hensynet til uskyldig tredjeperson, tjenestepersoners sikkerhet eller forsvarlig oppdragsløsning forøvrig. Dette kan bli krevende i en *akutt* operativ kontekst,

hvor det er viktig at vurderinger som skal tas ikke blir for komplekse med uklare vurderingskriterier.

Krav til vurderinger, forståelsen av innholdet i begrepet og selve tjenesteutførelsen (praksis) opp mot barnets beste, må sikres gjennom opplæring og vedlikeholdstrening.

Dersom man velger å endre politilovens § 6, er det hensyn som taler for både alternativ 1 og 2 beskrevet i høringsbrevet fra Justis- og beredskapsdepartementet. Alternativ 1 (nytt 3. punktum) knytter vurderingsmomentet direkte til maktbruken, og ikke øvrige deler av tjenesteutførelsen. Med et overordnet formål å slå fast at politiets tjenesteutførelse i *alle henseende* skal ha barnets beste for øye, mener vi at alternativ 2 (nytt 5. ledd) fremstår som best. Alternativ 2 vil også implisitt innebære det som foreslås i alternativ 3, som vi mener ikke er et hensiktsmessig alternativ.

Tiltak kap. 10.3 Gjennomgang av regelverk

Innlandet politidistrikt er positiv til forslaget om en overordnet gjennomgang av lov-, regel og instruksverk som regulerer politiets bruk av makt.

Politiloven § 6 oppstiller alminnelige regler om hvordan polititjenesten skal utføres og §6b omhandler politiets bruk av skytevåpen.

Politiets bruk av makt mot borgerne kan objektivt sett rammes av en straffebestemmelse i straffelovens kapittel 25 om voldslovbrudd mv. Hvorvidt den konkrete maktanvendelsen er straffbar, må imidlertid vurderes opp mot politiets lovlige adgang til å bruke makt. Maktanvendelse som er hjemlet i politiloven vil ikke være straffbar etter straffeloven. Politiets bruk av makt under en lovlig tjenestehandling vil derfor ikke medføre straffansvar, med mindre maktbruken gikk lengre enn det som var nødvendig og forsvarlig, jf. straffeloven § 18 andre ledd, jf. første ledd, om nødverge.

Forholdet mellom politiloven § 6 og nødvergebestemmelsen (i daværende straffeloven § 48) ble behandlet av Høyesterett i Rt-2007-1172. Høyesterett la da til grunn at spørsmål om straffrihet for polititjenestepersoners handlinger i forbindelse med en lovlig pågripelse må vurderes etter nødvergebestemmelsen. Dette er senere forutsatt i forarbeidene til straffeloven (Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) side 209). I vurderingen av om nødvergehandlingen var nødvendig og forsvarlig, vil prinsippene i politiloven være sentrale, jf. Høyesteretts avgjørelse, avsnitt 40.

I saken fra 2007 var Spesialenhetens påstand at det var politiloven § 6 som regulerte hvor langt politiet kunne gå ved bruk av makt, ikke nødvergebestemmelsen. Høyesterett var ikke enig. Etter denne avgjørelsen er det nødvergebestemmelsen som brukes for å vurdere om politiets maktbruk er straffri eller ikke i saker der politiet eksempelvis har skutt/drept personer (fordi det er nødverge). Samtidig reguleres politiets bruk av makt i § 6, og bruk av våpen nå i politiloven § 6b, tidligere i våpenloven. Prinsippene i politiloven om nødvendighet etc. spiller inn i vurderingen av om vilkårene i nødvergebestemmelsen er oppfylt.

Det er et spørsmål om det er riktig å legge til grunn at Høyesteretts avgjørelse fra 2007 gir presedens for at i alle saker der politiet bruker fysisk makt og skader en person skal vurderes etter nødvergebestemmelsen. Så vidt vi kan erindre har ikke Spesialenheten tatt ut tiltale mot tjenestepersoner for å ha skutt noen i tjenesten. Alle hendelsene er vurdert å ha vært i nødverge, med henvisning til Høyesteretts avgjørelse i 2007.

Spørsmålet har ikke vært prøvd rettslig siden sakene er blitt henlagt. Riksadvokaten har opprettholdt henleggelsene der de har blitt påklagd.

Vi oppfatter for øvrig at det heller ikke er noen "automatikk" hos Spesialenheten i at politiets skyting alltid vil være i nødverge. Hva som kommer frem under etterforskingen vil være avgjørende, og også Riksadvokaten går nøye gjennom vilkårene for nødverge i sine påtegninger i klagesakene.

En gjennomgang og tydeliggjøring av regelverket kan være en fordel for å avklare nærmere forholdet mellom politiloven § 6 og nødvergebestemmelsen i straffeloven.

Tiltak kap. 10.4 Politiets bruk av spyttbeskytter

Innlandet politidistrikt er positiv til en ny vurdering av bruk av spyttbeskytter og terskler for bruk opp mot den risiko maktmiddelet utgjør.

Imidlertid vil vi understreke maktmiddelets betydning i et HMS-perspektiv for våre medarbeidere og at det hensynet også må ivaretas. I forhold til bruk mot barn mener vi at det må hensyntas at gruppen "barn" (opp til 18 år) ikke er ensartet og at også barn kan utgjøre en ikke ubetydelig risiko for tjenestepersoner gjennom spytting (smitterisiko). Regelverket bør klargjøre i hvilken utstrekning spyttbeskyttere kan brukes mot barn, men ikke stenge for slik bruk. Vi understreker også her betydningen av opplæring og vedlikeholdstrening som viktige elementer for å sikre trygg og forsvarlig bruk.

Tiltak kap. 10.5 og 10.6 Økt fokus på barn og sårbare grupper i politiutdanningen og vedlikeholdstreningen

Vi mener overordnet at dette er gode tiltak, samtidig er det krevende å legge inn nye læringstema i både politiutdanningen og vedlikeholdstreningen uten at det går på bekostning av andre tema. Det er viktig med god vurdering og utredning av dette.

Utvalget definerer (pkt. 2.3) sårbare grupper som personer som er "*særlig sårbare*", trolig en nødvendig innskrenkning da svært mange nok kan kjenne seg sårbare i møte med politiet. Utvalget har videre snevret dette inn til personer med psykisk lidelse og/eller ruslidelse. Vi savner her personer med *gjennomgripende utviklingsforstyrrelser* (alternativt det noe snevrere *utviklingshemming*) som trolig også burde vært tatt med som særlig sårbare.

Vi ser også dette tiltaket opp mot tiltak 10.2 – lovregulering av "barnets beste" – og mener at tiltak knyttet til opplæring og trening rettet mot barn og sårbare grupper vil ha sterkere positiv påvirkning på praksis enn lovendring.

Generelt vil systematisk opplæring og trening på all maktmiddelbruk bidra til å skape økt trygghet i tjenesteutførelsen og redusere risiko for skader og feil maktbruk.

Tiltak kap. 10.7 Registrering og rapportering om maktmiddelbruk

Innlandet politidistrikt anser det som hensiktsmessig med bedre registrering og datainnsamling av politiets maktbruk, og vi ser for oss at data og analyser som formidles på en god måte vil gi økt transparens og ansvarlighet overfor innbyggerne våre. Det vil igjen kunne påvirke tilliten til politiet og politiets maktbruk.

Rapportering må tilpasses operativ bruk og ikke bli et komplisert og tidkrevende rapporteringsregime. Det må defineres godt hva som er nedre grense for rapportering av maktbruk og hvilket omfang rapporteringen skal ha. Fritekstrapportering er generelt krevende, både for den som skal rapportere og den som skal behandle data. Det bør også vurderes bruk/integrasjon med eksisterende systemer for rapportering.

Rapportering av personsensitive data (den som blir utsatt for maktbruken) krever nøye vurdering av detaljeringsnivå. Særlig informasjon om helse og etnisitet vil gi etiske og juridiske utfordringer – så vel som praktiske hva angår vurderinger som kanskje ikke *kan* bli tilstrekkelig presise med tanke på kategorier.

Rapporteringen må ha et klart formål som kan forsvare tidsbruken som vil gå med, ansvarlighet overfor innbyggere er nevnt – i tillegg er erfaringslæring og metodeutvikling relevante formål.

Tiltak kap. 10.8 Opprettelse av "maktmiddelråd"

Innlandet politidistrikt støtter ikke opprettelse av et "maktmiddelråd" og mener at forslaget krever en langt bredere utredning før det kan vurderes fullt ut.

Formålet synes uklart (evt. svært vidtrekkende) og det kan reises flere spørsmål om hva et "maktmiddelråd" skal befatte seg med.

Skal et "maktmiddelråd" befatte seg med alle politiets oppgaver etter særlovgivning, for eksempel utlendingsforvaltning og trafikkjeneste som reguleres i stor grad i egne regelverk (vegtrafikkloven, utlendingsloven), eller avgrenses til orden, beredskap og forebygging (politiloven).

Det vil være en utfordring å avgrense/definere bruk av maktmiddel. Bruk av fysisk makt er ofte hjemlet i nesten ethvert regelverk som åpner for inngrep, herunder politiloven, straffeprosessloven og regelverket til andre offentlige organer som anmoder om bistand fra politiet. Mange former for bruk av fysisk makt er mer detaljert regulert (våpeninstruksen, politiinstruksen, maktmiddelinstruksen, arrestinstruksen).

Ytterligere et spørsmål er om politiets bistand til helsevesenet, barnevernet og andre offentlige organer skal omfattes av oppfølging av et "maktmiddelråd". Dette er oppgaver som i stor grad inngår i den alminnelige ordenstjenesten, som berører alle operative mannskaper og er et område hvor det har vært mye oppmerksomhet om maktbruk. Maktbruk her er hjemlet i andre myndigheters hjemler og hvor politiet kun bistår.

Skal et evt. "maktmiddelråds" ansvarsområde avgrenses mot politiets tjenestehandlinger som ikke krever hjemmel i lov? Disse tiltakene er mindre inngripende og det er derfor ikke det samme behovet for kontroll med slike tiltak.

Skal det skilles mellom tjenestehandlinger som innebærer bruk av fysisk makt og andre tiltak, som stans for kontroll, pålegg mv. Skal "maktmiddelrådet" ha kontroll kun med politiets fysiske maktbruk. Skal enhver stansing av person for kontroll og pålegg mv. defineres som bruk av maktmiddel. Det er ikke alltid enkelt å trekke grensen mellom bruk av fysisk makt og andre inngrep. Personkontroller har f.eks. elementer av begge deler, og passive fysiske tiltak som sperringer mv. står i en mellomstilling. Kontroll og pålegg kan også utgjøre betydelige inngrep overfor enkeltpersoner. Men hvordan trekke grensen i forhold til et maktmiddelutvalg?

Hvis man skal avgrense til bruk av fysisk makt oppstår spørsmålet om hvilke typer makt som skal omfattes: all kroppskontakt, arrestasjoner, tvungne undersøkelser, passiv fysisk makt, bruk av særskilte maktmidler, frihetsberøvelse mv.

Skal kollektive tiltak omfattes? Bortvisning av store menneskemengder, avsperring av områder og våpenvisitasjoner etter pl. § 7a er eksempler på kollektive tiltak, mens bortvisning av enkeltpersoner, fjerning, innbringelse og personrettede visitasjoner er eksempler på individuelle tiltak. Individuelle tiltakene vil ofte oppleves mer inngripende enn de kollektive. Videre vil det kunne være svært krevende å få oversikt over hvem som blir berørt av kollektive tiltak.

Foranstående underbygger vår oppfatning av at opprettelsen av et maktmiddelutvalg vil by på en rekke avgrensingsutfordringer. I tillegg vil et slikt utvalg ha grenseflater mot politiets innarbeidede system for klagebehandling og ikke minst mot Spesialenheten for politisaker sitt ansvarsområde og rettssikkerhetshensyn. Ser man for seg at et maktmiddelutvalg skal være en ombudsordning, som kommer i tillegg til de etablerte ordningene vi har? Hvilken instruksjonsmyndighet kan et slikt utvalg ha overfor politiet?

Tiltak kap. 10.9 Styrket samarbeid mellom politi og psykiatri

Innlandet politidistrikt støtter og tiltrer vurderingene i rapporten knyttet til bedre samarbeid, samhandling og kommunikasjon mellom politi og helsevesen (særlig det psykiske helsevernet).

Vi opplever i dag en mangelfull forståelse for roller og ansvar innen aktuelle fagområder, og dagens regelverk gir i for liten grad tilstrekkelig klare føringer for samarbeidet med fokus på muligheter, heller enn begrensninger og barrierer for god samhandling. Vi forutsetter at nytt revidert rundskriv fra Helsedirektoratet og Politidirektoratet i større grad legger til rette for utvikling av mulighetsrommet når det gjelder samhandling.

Behovet for samarbeidsavtaler og generelle behov for kompetanseoverføring som beskrevet i rapporten er en forutsetning for å kunne forstå de felles utfordringer som ligger i tilnærmingen og håndteringen av disse situasjonene/oppgavene.

Innlandet politidistrikt har siden 2020 hatt et styrket samarbeid innen psykiatri gjennom FACT-S. (Flexible Assertive Community Treatment – Sikkerhet). Dette er et samhandlingsprosjekt mellom sikkerhetspsykiatrien, statsforvalteren, utvalgte kommuner og politiet - med spesielt fokus på justissektoren og helsesektoren for å bedre og håndtere utfordringene med alvorlig psykisk syke personer som utgjør en voldsrisiko. Samarbeidet har medført en større forståelse og kunnskap og er nedfelt i egen samarbeidsavtale. Vi har iverksatt kompetansehevende tiltak, etablert erfaringsarenaer og konkrete samarbeidsrutiner.

Tiltak kap. 10.10 Forskning på politiets maktmiddelbruk

Innlandet politidistrikt er generelt positiv til forskning på politiets tjenesteutøvelse, herunder maktbruk. Sammen med tiltak nevnt i 10.7 vil dette kunne gi bedre innsikt, læring, metodeutvikling og bidra til tillit til politiets maktutøvelse.

Viktige læringspunkter som identifiseres må fanges opp, vurderes og implementeres i politiets utdanning og trening der det er relevant.

Med hilsen

Johan Brekke
Politimester

Bjarte Espe
Visepolitimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Pb 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:
22/252951 - 2

Vår referanse:

Sted, dato:
Ålesund, 30.03.2023

Høringsuttalelse fra Møre og Romsdal politidistrikt- Maktmiddelutvalgets rapport – Politiets bruk av maktmidler

Det vises til Justis – og beredskapsdepartementets høringsbrev av 19. desember 2023, om Maktmiddelutvalgets rapport "*Politiets bruk av maktmidler*".

Videre vises til brev fra Politidirektoratet av 13. januar 2023 der det bes om høringsuttalelser fra politidistriktene.

Innledning

Møre og Romsdal politidistrikt gjorde et forarbeid internt i politidistriktet i forbindelse med at Maktmiddelutvalget ba om innspill til sin rapport – "Politiets bruk av maktmiddel".

I oversendelsen beskriver politidistriktet at tilbakemeldingene internt er relativt entydige og peker i retning av et ønske om å erstatte dagens bevæpningsmodell med en permanent bevæpningsordning.

Maktmiddelutvalget har utarbeidet en grundig rapport med et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag og anbefalinger om tiltak.

På bakgrunn av de synspunkt som ble fremmet i vårt tidligere innspill, sett i lys av Maktmiddelutvalgets kunnskapsgrunnlag og flertallets vurderinger, opprettholder Møre og Romsdal politidistrikt vårt syn på generell bevæpning og tiltrer således flertallet i Maktmiddelutvalgets vurderinger og anbefaling om generell bevæpning av politiet.

Den nærmere begrunnelsen for dette inntas nedenfor. Videre følger vårt syn på forslaget om endring av politiloven § 6.

Kap. 9 - Alternative bevæpningsmodeller

Innledningsvis antas at vårt tidligere innspill til Maktmiddelutvalget er kjent for Politidirektoratet.

Bakgrunnen for at Møre og Romsdal politidistrikt støtter en endret bevæpningsmodell fra fremskutt lagring til generell bevæpning er som følger.

Overordnet henvises til det som fremgår i pkt 9.2.2.1 i utvalgets rapport hvor kunnskapsgrunnlaget tilsier at *"det er stor nok sannsynlighet for at det kan oppstå situasjoner hvor umiddelbar tilgang til skytevåpen kan være av avgjørende betydning, og at fremskutt lagring av skytevåpen i bil vil sørge for at terrorangrep og andre hendelser ikke blir avverget eller stanset tidsnok, som igjen kan føre til at menneskeliv går tapt."*

Politidistriktet legger her vekt på samfunnets forventning om rask og effektiv respons ved hendelser som setter innbyggernes liv i fare. Samfunnets utvikling har også gjort at dagens modell oftere og oftere er erstattet med en midlertidig permanent bevæpning av politiet. Møre og Romsdal politidistrikt tolker dette som at dagens bevæpningsmodell oftere vurderes som ikke tilstrekkelig for å imøtekomme det trusselbildet som samfunnet i dag ser. Det å bytte bevæpningsmodeller hyppig gjør også at forventningene til et handlekraftig politi kan forringe og bli mindre forutsigbart. Dette kan skape usikkerhet både for politiet og innbyggerne.

Møre og Romsdal politidistrikt er et distrikt med en geografi som gir oss utfordringer ved dagens bevæpningsmodell med framskutt lagring. Politidistriktet er knyttet sammen på en slik måte at operative mannskaper innimellom må kunne ta seg fram med andre hjelpemidler enn egne patruljebiler. Dette kan være skyssbåter, redningsbåter, snøscooter og helikopter. Fellesnevneren er at muligheten for framskutt lagring bortfaller, og muligheten for rask og effektiv respons dersom det oppstår en akutt og alvorlig situasjon forsvinner. Som sokkelpolitidistrikt vil en kunne møte samme utfordring ved oppdrag knyttet til sokkelen. Patruljene i et geografisk politidistrikt som Møre og Romsdal er også ofte "overlatt" til seg selv idet muligheten for bistand kan være liten og/eller ta tid. I tilfellene nevnt i dette avsnittet er politiets behov for egensikkerhet vurdert spesielt.

Argumentet som beskriver at politiet mister sitt sivile preg dersom en ender på permanent bevæpning står i strid med de opplevelsene som politidistriktet har hatt i forbindelse med de midlertidige bevæpningene som har vært. Politidistriktet har ikke registrert noen negative reaksjoner ved et bevæpnet politi i disse periodene. Uten at det skal vektlegges for mye så kan en dersom bevæpningen oppleves negativt eventuelt kompensere dette med at det åpnes for egen vurdering om en skal kunne avvæpne seg. Dette kan for eksempel være ved sykehusbesøk, kirker, skoler osv., der en ser at bevæpningen kan skape reaksjoner.

Kap. 10.2 - Særlig om bruk av maktmidler mot mindreårige og forslaget om endring av politiloven § 6.

Møre og Romsdal politidistrikt er enig i at hensynet til barnets beste bør nedfelles i politiloven § 6.

I alternativ 1 knyttes vurderingsmomentet, etter vårt syn, direkte opp mot maktbruken og ikke til de øvrige deler av tjenesteutøvelsen.

Hensynet til barnets beste etter bør etter vår vurdering inntas i et nytt 5. ledd.

Vi mener at alternativ 3 er det som best synliggjør alle sider ved barnets beste-vurderingen i tjenesteutøvelsen, altså som et nytt 5. ledd og med teksten *"Når politiet opptrer overfor barn eller med barn som vitne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn"*.

Det at formuleringen "*barn som vitne*" inntas eksplisitt i lovteksten, mener vi vil bidra til en ytterligere bevisstgjøring.

Oppsummering

Politimesteren i Møre og Romsdal tilrår å erstatte dagens bevæpningsmodell og innføre en generell bevæpning av politiet.

Med hilsen

Ingmar Farstad
Visepolitimester

Elin A. Drønnen
Påtaleleder

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 32

Sted, dato:
Bodø, 20.03.2023

Høring - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler Svar fra Nordland pd

Utvalget har vurdert elleve forskjellige modeller for bevæpning, men valgt å fokusere på to modeller i sin rapport.

- Dagens modell
- Generell bevæpning

Nordland politidistrikt tiltrer flertallet sin vurdering av kunnskapsgrunnlaget med tilhørende behov for endret bevæpningsmodell fra fremskutt lagring til generell bevæpning. Nordland politidistrikt tiltrer også de øvrige anbefalingene i rapporten.

I vår vurdering er det særlig sett hen til utvalgets vurdering av dagens modell (9.2.2.1) herunder at kunnskapsgrunnlaget tilsier at *"det er stor nok sannsynlighet for at det kan oppstå situasjoner hvor umiddelbar tilgang til skytevåpen kan være av avgjørende betydning, og at fremskutt lagring av skytevåpen i bil vil sørge for at terrorangrep og andre hendelser ikke blir avverget eller stanset tidsnok, som igjen kan føre til at menneskeliv går tapt"*.

Politidistriktet vil videre kort redegjøre for noen generelle betraktninger

- Politidistriktet opplever at spørsmålet rundt generell bevæpning internt i politiet har vært gjennom en pågående modningsprosess over flere år. Vi er derimot usikker på om den modningsprosessen som politiet selv har vært gjennom de siste årene også har gjort seg gjeldende for befolkningen forøvrig. Et spørsmål i den forbindelse er om generell bevæpning av norsk politi i tilstrekkelig grad har vært en del av en nødvendig samfunnsdebatt.

- Politiet er helt avhengig av befolkningens tillitt. Dersom man skal innføre generell bevæpning av norsk politi bør man derfor sikre at også befolkningen har en god forståelse for årsaken til en slik innføring. Det fremstår i den forbindelse relevant å få mer kunnskap om hvordan generell bevæpning påvirker befolkningens trygghet og tillitt, særlig sett opp mot at politiet som utgangspunkt skal ha et sivilt preg. Politidistriktet mener i den forbindelse at anbefalingene i rapportens punkt 10.10 om forskning på politiets maktmiddelbruk er sentral.
- Nordland politidistrikt er et langstrakt og desentralisert politidistrikt med utfordrende geografi. Dagens løsning med fremskutt lagring utfordrer politiet i rurale strøk på en annen måte enn i sentrale strøk. Her vil det ofte være svært langt til nærmeste bistandsressurs. Patruljene beveger seg tidvis med andre transportmidler enn politiets egne kjøretøy, eksempelvis helikopter, båt og snøscooter. Det er tidvis også slik at man må bevege seg over lengre avstander til fots. Samlet tilsier dette etter vår vurdering at fremskutt lagring ikke alltid vil være tilstrekkelig til å avverge eller stanse en alvorlig hendelse der man akutt står ovenfor en forhøyet risiko eller trussel.

Vedrørende pkt 9.3.1

Utvalget har lagt til grunn at modellen med generell bevæpning innebærer at politiets uniformerte innsatspersonell utfører daglig ordenstjeneste med ladd enhåndsvåpen i hylster på kropp.

- Politidistriktet kan ikke se at polititjenestepersoner som jobber i sivilt, enten daglig eller i enkeltstående oppdrag, er nærmere omtalt. Dette vil ha betydning sett opp mot politidistriktets samlede beredskap mot akutte alvorlige hendelser. En del av dette personellet jobber tidvis med kriminelle aktører med høyt voldspotensiale og det bør avklares nærmere hva slags betydning en generell bevæpning vil ha i den sammenheng.

Vedrørende pkt 11.2

Nordland politidistrikt viser til utvalget vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser.

- Politidistriktet kan ikke se at personell som ikke er IP-godkjent inngår i vurderingene i rapporten. I praksis er det gjennom året enkelte medarbeidere i patruljetjeneste som tidvis ikke er godkjent for å bevæpne seg. Spørsmålet i den forbindelse er om en innføring av generell bevæpning vil medføre noen økonomiske eller administrative konsekvenser, eksempelvis om det betyr at man tas ut av operativ tjeneste.

Særlig om bruk av maktmidler mot mindreårige og forslaget om endring av politiloven § 6.

Nordland Politidistrikt mener alternativ 3 "*Når politiet opptrer overfor barn eller med barn som vitne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn*" fremstår som det beste alternativet.

Med hilsen

Arne Inge Hammer

Visepolitimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Oslo politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:
23/44199

Dato:
23.03.2023

Hørings svar fra OPD - Maktmiddelutvalget

Innledning

Oslo politidistrikt (OPD) har gitt skriftlige innspill og presentasjon til utvalget i deres arbeid med rapporten.

Drøfting

Vi har delt opp OPD sitt svar ut fra de spørsmål som POD ønsker særlig tilbakemelding på. I tillegg har vi noen bemerkninger utover nevnte problemstillinger.

1. Endring i politiloven §6 og politiets bruk av maktmidler mot barn

OPD mener at det må utvises varsomheten i forhold til en for detaljert regulering av politiloven (pl.) § 6. Dagens bestemmelse begrenser politiets mulighet til å bruke makt til de situasjonene hvor dette er nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig. Dersom det er aktuelt å bruke makt mot barn, vil vurderingene skille seg fra situasjoner hvor makt vurderes brukt mot voksne. Det ligger i forholdsmessighetsvurderingen, jf. kapittel 4.2. og 4.4 i utvalgets rapport. Det vil bli en vurdering i den konkrete situasjon hvor det er grunnleggende forståelse i politiet for at det skal benyttes minst mulig makt.

Politiets bruk av makt skjer ofte i alvorlige situasjoner hvor vurderingene må gjøres raskt. Det kan være vanskelig å kunne vurdere om den som utover alvorlig vold er 17 eller 18 år. Det er således en forskjell mellom utøvelse av makt og bruk av tvangsmidler. Ved bruk av tvangsmidler har politiet en bedre mulighet til å foreta en helhetsvurdering. OPD opplever en utfordring med ungdom (barn) som gjentatt begår grov voldskriminalitet med bruk av våpen, og hvor ofrene ofte er barn. Vår beskrivelse av virkeligheten gjenspeiles også i Politiets trusselvurdering for 2022, som peker på at det «forventes at antall voldshendelser blant mindreårige vil øke, og gutter vil være ansvarlig for de fleste av disse hendelsene». Ifølge trusselvurderingen begås det stadig mer vold blant mindreårige i Norge, og mange av

Oslo politidistrikt

aktørene er i alderen 14–17 år. Ifølge trusselvurderingen er de fleste gutter, men det er også en økning i voldshendelser mellom jenter. Det fremgår videre at det er registrert en økning i antall saker med mange unge gjerningspersoner i samme voldshendelse. En presisering i pl. § 6 slik utvalget foreslår, vil lett kunne bli en bestemmelse som primært får betydning når man i ettertid skal vurdere politiets maktbruk. I akuttsituasjonen kan det være vanskelig å identifisere den det brukes makt mot som barn.

Det er generelt god kunnskap om at det skal tas særlige hensyn til barn i politiet. Det er utarbeidet nasjonale retningslinjer i regi av POD som omhandler politiets møter med barn. Arbeidet er bygd på den barnefaglige veilederen til Politiets utlendingsenhet. Det er viktig at retningslinjene integreres i undervisningen ved Politihøgskolen, og vi vil også understreke behovet av å få kunnskapen og perspektivene inn i den årlige treningen for innsatspersonell. Vi vil her anføre viktigheten av å operasjonalisere nasjonale retningslinjer til praktisk politiarbeid i møte med barn. Retningslinjene kan for enkelte oppleves som teoretiske og langt fra det praktiske arbeidet i hverdagen. Flere politidistrikt er i ferd med å utarbeide lokale instruksjoner som nettopp gjør dette, og som tar opp i seg hovedlinjene i de nasjonale retningslinjene. Oslo politidistrikt ferdigstilte sin instruks i desember 2022.

Dersom det skal tas inn en konkret presisering i pl. § 6, er det viktig at terskelen for maktbruk ikke blir høyere. Det følger av både internasjonale og nasjonale rettsavgjørelser at barnets beste er et grunnleggende, men ikke avgjørende hensyn i en totalvurdering. Formuleringen som eventuelt benyttes må reflektere dette, slik at politiets mulighet til å beskytte ofre ikke overskygges av hensynet til gjerningspersonen(e). Ordlyden må gi en reell merverdi i forhold til hva som er praktisk mulig dersom det skal tas inn en særlig presisering i pl. § 6.

2. Politiets bruk av maktmidler mot andre sårbare grupper

Utvalget har påpekt at det mye å hente i et tettere samarbeid mellom helse- og omsorgstjenestene og politiet, og det er Oslo politidistrikt enig i. Det er flere politidistrikter som har inngått samarbeidsavtaler med sine lokale helseforetak enn Vest pd, som fremhevet i rapporten, herunder Oslo politidistrikt, Innlandet politidistrikt og Sør-Vest politidistrikt med sine lokale tilpasninger. Utvalgets funn om manglende samhandlingsrutiner mellom helse og politi i Norge er mangelfull. Utvalget burde ha innhentet informasjon fra alle politidistrikter før de uttalte seg om svikt i systemet.

Utvalget drøfter funnene fra Ukom-rapporten, og skriver i forbindelse med dette på side 148:

"Maktmiddelutvalget er også usikre på om det er en hensiktsmessig løsning å gjøre psykiatrigruppen i Oslo politidistrikt til et nasjonalt kompetansesenter. Utvalget har forstått det slik at psykiatrigruppen primært jobber med konkrete saker og personer, og at de dermed ikke er et kompetansesenter per se. Dersom gruppen gjøres til et nasjonalt kompetansesenter, må nok mandatet endres noe. Utvalget er usikre på om dette er hensiktsmessig. Utvalget er imidlertid ikke fremmed for tanken på å etablere et nasjonalt kompetansesenter som kan gi råd til politidistriktene om deres håndtering av sårbare grupper, men det kan hende at et slikt kompetansesenter hører bedre hjemme andre steder, for eksempel Politidirektoratet eller Politihøgskolen".

Maktmiddelutvalget har ikke vært i kontakt med psykiatrigruppen i Oslo politidistrikt og det er av den grunn behov for å kommentere Maktmiddelutvalgets forståelse av psykiatrigruppens arbeidsoppgaver og mandat.

For det første er viktig å presisere at det ikke har vært tale om å legge et kompetansesenter til psykiatrigruppen, slik som utvalget har forstått det. Oslo politidistrikt har foreslått at et nasjonalt kompetansemiljø legges til psykiatrigruppen i Oslo. Nasjonale kompetansemiljøer bør legges til eksisterende fagmiljøer med høyt spesialisert kompetanse. Slik kompetanse er allerede å finne i psykiatrigruppen, som har over flere år jobbet i skjæringsfeltet mellom politi og psykiatri i tett samarbeid med spesialisthelsetjenesten. Dette samarbeidet er forankret i en samarbeidsavtale mellom politimesteren i Oslo og de fem helseforetakene innenfor distriktets krets. psykiatrigruppen har som følge av det tverrfaglige samarbeidet opparbeidet en kompetanse i skjæringsfeltet mellom politi og psykiatri som ikke finnes andre steder, hverken i helsevesenet eller for øvrig i politiet.

Mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse

OPD kan ikke se at mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse er omtalt i rapporten. Et innspill er derfor å utvikle nasjonale retningslinjer for politiets møter med denne gruppen på lik linje med retningslinjer for møtet med barn. Vi viser til Nordlandsforskning sin rapport om mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse i møte med strafferettspleien fra 2018, som belyser utfordringer i å møte denne gruppen på en hensiktsmessig måte. Personer med psykisk utviklingshemming tilhører også en sårbar gruppe i møte med politiet og spekeret er stort. De samme hensyn gjør seg gjeldene for barn og personer med alvorlig psykisk lidelse, gjør seg gjeldene overfor personer med psykisk utviklingshemming.

3. Spyttbeskytter

OPD registrerer at det foreligger lite faglig grunnlag for å vurdere nødvendigheten og forholdsmessigheten av politiets bruk av spyttbeskytter. Vi ser mulige helsefaglige utfordringer ved bruk av spyttbeskytter, men på den andre siden vil bruk av spyttbeskytter redusere politiets behov for å bruke mer fysisk makt. Vi er enig i at det vil være hensiktsmessig å avvende den helsefaglige rapporten om bruk av spyttbeskytter, slik at man får et bedre grunnlag for å vurdere bruk av spyttbeskytter både som makt- og beskyttelsesmiddel.

4. Endringer i dagens regulering av politiets maktbruk i nødvergesituasjoner

Maktmiddelutvalget anbefaler i rapporten at det utredes om det bør foretas endringer i dagens regulering av politiets maktbruk i nødvergesituasjoner, herunder om politiets maktbruk i sin helhet bør reguleres i politiloven. OPD vil fraråde en slik tilnærming. Politiet har en handlingsplikt i situasjoner hvor andres liv og helse er truet, og ansatte med politimyndighet har en plikt til å gripe inn også på fritiden. Pl. § 6 med underliggende instruks fastsetter de generelle prinsippene som gjelder der hvor politiet utøver makt for å kunne beskytte

samfunnet eller den enkelte borger. Nødvergebestemmelsen i straffeloven har til dels et annet formål hvor tjenestepersonens mulighet til å forsvare seg selv gir noe videre rammer enn pl. § 6. Det bør ikke bli slik at lovverket gir politiansatte en svakere rett til å utøve nødverge enn andre, spesielt sett i lys av plikten til å tre inn i farlige situasjoner. Den beskyttelse enhver har ved utøvelse av nødverge må også gjelde for politiet.

5. Rapporteringsrutiner

OPD støtter utvalget i at bedre rapporteringsrutiner ved bruk av makt bør etableres. Det må imidlertid bli nasjonale rutiner, og OPD tror at norsk politi vil være best tjent med en modell tilsvarende den som benyttes i Danmark. En britisk modell vil skape mange tvilstilfeller da den er meget omfattende, og det er usikkert om det vil gi riktig informasjon. En nasjonal rutine bør etter vårt syn omfatte bruk av; skytevåpen, sprengvåpen, slag og spark, bruk av langkølle og teleskopbatong, bruk av pepperspray og gassvåpen, samt bruk av elektroshokkvåpen (ESV).

6. Maktmiddelråd

Utvalget anbefaler at det opprettes et eget maktmiddelråd. OPD er usikre på om det vil være en god løsning. Det er mange ulike revisjoner, ombud og organisasjoner som jevnlig kontrollerer politiet. Vår erfaring er at kvaliteten på vurderinger fra slike råd avhenger av sammensetning og kunnskap/kompetanse. Dersom det er behov for et slikt råd, anbefaler OPD at man følger den britiske modellen og gir oppgaven til spesialenheten. De har den fagkompetanse og erfaring som tilsier at helheten i samfunnsoppdraget best blir ivaretatt, og det vil etter vår oppfatning være hensiktsmessig å styrke dette fagmiljøet, fremfor å opprette nok et råd.

7. Innspill til bevæpningsmodell og andre alternative løsninger, samt komme med innspill til rapporten generelt

Utvalget har gjort en grundig jobb med å sjekke ut og beskrive mulige bevæpningsmodeller. OPD registrerer at utvalget har valgt å fokusere på to modeller; dagens modell med fremskutt lagring i kjøretøy og en modell som innebærer generell bevæpning. OPD støtter denne utvelgelsen. Hvis OPD allikevel skal mene noe om de øvrige bevæpningsmodellene, så er det pkt. 9.4.4 som beskriver geografisk differensiering som kan være et alternativ. Det må imidlertid for vårt vedkommende gjelde hele distriktet, og det vil da i praksis bli det samme som generell bevæpning.

OPD mener etter en totalvurdering at den bevæpningsmodellen som vil ivareta beredskapen, sikkerheten for tredjeperson og HMS for egne mannskaper best er *generell bevæpning*.

Begrunnelsen for at OPD ønsker generell bevæpning, er basert på følgende momenter:

a. Trusselbildet - terror og etterretning.

OPD legger til grunn gjeldende trusselvurderinger fra PST som beskriver et trusselbilde som stadig er i endring. Kort tid før angrepet i Rosenkrantz gate 25.06.22, ble trusselnivået på islamistisk terror nedjustert. Etter den tragiske hendelsen hvor to personer ble skutt og drept,

og som en konsekvens av etterforskning og etterretning i saken, ble trusselnivået igjen oppjustert. Dette viser kompleksiteten og utfordringene med å vurdere trusselbildet både nasjonalt og globalt.

OPD legger til grunn at trusselen ikke vil bli nedjustert i nærmeste framtid. OPD vil stå i et krevende trusselbilde hvor vi som hovedstad særlig må ta hensyn til store folkeansamlinger og at politiet anses som et legitimt mål. En innføring av generell bevæpning vil sannsynligvis ikke kunne forhindre terror, men den vil kunne ha klar liv- og skadebegrensende effekt, mer om dette under pkt. c. Det vises for øvrig til brev fra POD til Justisdepartementet i forbindelse med opphør av generell bevæpning av 8.3.23 der trusselnivå MODERAT beskrives som den "nye normalen."

b. Konfliktbildet i OPD.

Konfliktbildet i OPD er en samlebetegnelse på gjengmiljøene og kriminelle nettverk som distriktet håndterer i det daglige. Dette bildet er krevende da det er mange konfliktlinjer å forholde seg til, stadig nye konflikter som dukker opp og at konfliktbildet ofte omhandler personer som har vært involvert i svært alvorlig kriminalitet. Flere har vært involvert i mange av de alvorlige hendelsene de siste årene, og all etterretning tilsier at de har god tilgang på skyte- og stikkvåpen. OPD er ferd med å organisere en samlet innsats i det som defineres som "utsatte områder". Her vil det bli iverksatt tiltak mot personer som inngår i konfliktbildet. Ofte blir det gitt bevæpningsordre grunnet alvorligheten på oppdragene samt historikken på de involverte personene. Dette er beskrivende for trusselbildet og helt nødvendig for å løse disse oppdragene, men vi frekventerer daglig i disse miljøene gjennom patruljetjeneste, oppsøkende tjeneste og spaning. Dette utføres i dag som ubevæpnet tjeneste hvor man ofte er ute av bil (trygghetsskapende fotpatrulje), og dermed forhindret fra å bevæpne seg via fremskutt lagring i kjøretøy.

c. Responstid og responskvalitet.

Politiet blir målt på responstiden på alvorlige og tidskritiske oppdrag. Vi vet at tidsbruken på enkelte oppdrag er helt avgjørende for å kunne redde liv og hindre alvorlig skade. Her teller sekundene.

Like viktig som responstiden er responskvaliteten, som beskriver hva med og hvordan politiet faktisk kan løse det konkrete oppdraget. Det gjelder både antall patruljer, IP-kategorisering, men ikke minst hvilke verktøy patruljene faktisk har tilgang til. Her vil umiddelbar tilgang til skytevåpen være helt avgjørende da de vi står overfor både har kapasitet og intensjon om å skade politi og tredjeperson. Dette fungerer når det er gitt bevæpningsordre på konkrete oppdrag. Da vil bevæpningen være en del av utførelsen og politiet kan møte trusselen mye mer direkte enn om de er ubevæpnet. Tiden det tar å bevæpne seg vil variere, men det påregnes at man må bruke to minutter før våpenet er klart til bruk. Mannskapets fokus på å bevæpne seg vil også gå ut over muligheten til mentale forberedelser, observasjon og fortløpende oppdragsdialog for å få en felles situasjonsforståelse. Det å bevæpne seg under utrykning i en hektisk meldingstjeneste kan også være stressutløsende. OPD vil bemerke at det i hovedstaden ofte er veldig kort utrykningstid fra oppdrag blir meldt på samband til patrulje faktisk er på stedet. Her vil tidsfaktoren til tider være så kort at vi snakker om sekunder. Bevæpningshåndteringen vil i seg selv kunne bidra til lavere responskvalitet og økt

responstid da patruljene faktisk må stanse kjøretøyet for å bevæpne seg før de kan kjøre frem og iverksette tiltak. Dette ble særlig aktualisert under Bislett-hendelsen som er nevnt i utvalgets rapport.

Det at man stadig går fra fremskutt lagring til midlertidig bevæpning er i seg selv et moment som kan svekke politiets oppdragsløsning. Mannskapet blir ikke vant til å forholde seg til en modell som skaper trygget i en ellers stresset situasjon. All erfaring tilsier at i skarpe situasjoner som krever bevæpning vil innlært mengdetrening og rutiner kunne ha avgjørende betydning. Dette vanskeliggjøres når det ikke er en modell å forholde seg til. I mai 2023 er det i OPD gitt bevæpningsordre for ulike planlagte oppdrag 15 av 31 dager (f.eks. 1. mai, 17. mai, statsbesøk, konferanse). Det betyr at mannskapene stadig går fra bevæpning til forhåndslagring i løpet av en måned. Det viser også behovet for hyppige midlertidige bevæpninger knyttet til hovedstadsoppdraget.

I etterkant av "22/7" ble det gjort et omfattende evalueringsarbeid knyttet til politiets operative innsats. Ett sentralt punkt i arbeidet var handlingsplikten til politiet. Det presiseres der at polititjenestepersoner må påregne å utføre tiltak som kan sette vedkommende i betydelig fare. Dette utheves fordi politiet i fortsettelsen ble pålagt å jobbe målrettet for at førstelinjen skulle settes bedre i stand til aktivt å stanse gjerningsperson(er). Den plikten gjør seg særlig gjeldende i PLIVO-prosedyren. Her påhviler det førstelinja og da særlig IP4- og IP3-personell et stort ansvar ved at det er de som skal håndtere trusselen. Det er klare forventninger om at politiet skal handle når vi er på stedet uansett hendelse og trussel. OPD er av den oppfatning at handlingsplikten best vil bli ivaretatt ved generell bevæpning.

d. Manglende mulighet for forhåndslagring.

OPD har som hovedstadspoliti spesielle utfordringer med symbolbygninger, større arrangementer og områder hvor det daglig er mange mennesker samlet. En beskyttelse av publikum ved pågående livstruende vold vil best kunne bli ivaretatt ved generell bevæpning. Dette er situasjoner hvor politiet har fotpatruljer og postmannskap som ikke har tilgang til våpen. De har ikke kjøretøy slik at forhåndslagring er mulig. Politiet ønsker større lokal tilstedeværelse og patruljering til fots. De patruljene som da ofte vil være nærmest, enten det er 17. mai eller transportknutepunkter er fotpatruljene. Det at de kan gripe inn bidrar til å best mulig sikre befolkningen mot de truslene vi har sett andre steder i Europa. Alternativet er at våre mannskaper må søke dekning og vente på bistand fra nærmeste bilpatrulje.

e. Erfaringer fra hendelser.

OPD har gjennom årene gjort seg mange erfaringer i forbindelse med oppdrag med behov for bevæpning. I rapporten fremkommer kun "Bislett saken" fra Oslo. Ved gjennomgang av interne erfaringsrapporter til UEH i Oslo fra 2015 til 2023, fremkommer det gode eksempler som belyser svakhetene ved fremskutt lagring. Eksemplene viser dessuten utfordringene som følger av at patruljene i Oslo jevnlig er så nær hendelsene i tid og rom at det å låse frem våpen går ut over responskvaliteten og responstiden. Dette er relevant i forhold til femte avsnitt i punkt 9.3.2.1.5 i rapporten.

- Vår 2015 (bevæpnet): Melding om slåsskamp hvor det ikke ville blitt gitt bevæpning og patruljen i andre etasje hører at en av de involverte har et samuraisverd.

- Høst 2016 (ubevæpnet): Gjerningsmann trekker frem 30 cm kjøkkenkniv ved politibilen og sier han vil drepe noen. Patruljen må bevæpne seg samtidig som mannen er like ved en taxi-kø. Gjerningsmann ble pågrepet og sa han planla å drepe noen den kvelden.
- 2017 (bevæpnet): Melding om slagsmål med mange involverte der patruljen er 20 sekunder unna og ser at en person har en stor kniv som han hugger i en annen. De går rett i aksjon samtidig som ubevæpnet patrulje løper inn i situasjonen. Tjenesteperson slår mannen i hodet med batong og får ham til å gi seg.
- Vinter 2017 (bevæpnet): Melding om innbrudd (ikke hjemmel for bevæpning) der de under søk påtreffer en mann med hevet øks på tre meters avstand som viser seg å ha rusutløst psykose. De kan ta kontroll på ham umiddelbart som følge av bevæpningen.
- Vår 2017 (ubevæpnet): Melding om krangling der patruljene møter en mann med machete og må trekke seg unna. Annen patrulje må bevæpne seg og løse oppdraget.
- Høst 2017 (bevæpnet): Melding om knivstikking ved Nationalteatret der patrulje ved Oslo S kommer først frem fordi de er bevæpnet. Andre patruljer som i praksis er nærmere, står og bevæpner seg. Patruljen iverksetter livreddende førstehjelp og kjører "load and go" slik at liv reddes.
- Sommer 2019 (bevæpnet): Melding om kutt med glassflaske der patruljen er 200 meter fra stedet og kan bruke de få sekundene frem til mental forberedelse.
- Vinter 2020 (ubevæpnet): Melding om utagerende pasient på Ullevål der patruljen ender opp i 2 etasje ovenfor en mann som har skalpell, men som gir seg uten bruk av maktmidler.
- Høst 2021 (ubevæpnet): Melding om å kontrollere person som har banket på en dør. Patruljen ender opp 6 meter fra en mann som truer med en hammer og etter hvert en kniv. Andre patruljer må bevæpne seg og komme for å støtte. Mannen må trues med våpen og etter hvert stanses med ESV.
- Høst 2021 (ubevæpnet): Patruljen blir kontaktet på gaten der en person har sett en mann med pistol som løp og skrek ca. 150 meter unna. Patruljen fikk observasjon på vedkommende og måtte holde observasjon, melde, legge plan og bevæpne seg samtidig. Mannen med pistol kom seg da inn på hospiset like ved. Han ble først pågrepet da han kom ut igjen.
- Sommer 2022 (bevæpnet): Patrulje i sivil panserbil i Grensen får melding om mann med pistol i Storgata ca. 1 minutt unna. De kjøre rett frem og pågripe umiddelbart.
- Vinter 2021 (bevæpnet): Patrulje i Storgata ser slåssing med kniv ved Gunerius ca. 50 meter unna og kjører rett mot gjerningsperson med blålys for å få oppmerksomhet og avbryte knivangrepet. De fornærmede flykter mot politibilen med gjerningspersonen etter. Patruljen laster ut og rekker så vidt å skyte varselskudd som gjør at gjerningspersonen stanser angrepet og gir seg.
- Vinter 2023 (bevæpnet): Melding om mann med kniv like ved der patruljen befinner seg, der gjerningspersonen blir isolert og til slutt gir seg.

f. Generelle betraktninger vedrørende innføring av generell bevæpning.

OPD har i dag velfungerende rutiner når politiet er midlertidig bevæpnet. Det innebærer at patruljer skal anmode om bevæpningsordre, eventuelt at operasjonsleder gir bevæpningsordre ved utlesing av oppdrag. I tillegg registreres væpnede oppdrag, og det pekes ut leder på oppdraget. Dette ivaretar kvalitetskontrollen. OPD kan ikke se at en innføring av generell bevæpning vil endre på dagens vilkår for bevæpning og bruk av skytevåpen. De bestemmelsene vil ligge fast og være like uansett bevæpningsmodell.

OPD viser til utvalgets rapport i forhold til statistikk fra dansk og svensk politi som viser at relativt få blir skutt og drept av politiet i disse landene selv om de er bevæpnet. Statistikken alene sier lite om hvordan bevæpning påvirker politiets maktmiddelbruk, men etter utvalgets syn kan det tas til inntekt for at bevæpning i sammenlignbare land ikke har medført at vesentlig flere blir skutt og drept av politiet enn hva som er tilfellet i Norge med dagens bevæpningsmodell. De periodene norsk politi har vært midlertidig bevæpnet viser samme statistikk som i Sverige og Danmark.

Rapporten fra Maktmiddelutvalget beskriver godt de ulike tidsperiodene hvor politiet har vært midlertidig bevæpnet. Det har vært forholdsvis lange perioder, og når vi legger til at politiet oftere enn før bevæpner seg også når politiet er ubevæpnet, så er OPD av den klare oppfatning at folk flest er vant med å se bevæpnet politi. Dette gjelder spesielt med vår oppdragshyppighet, utfordrende trussel- og konfliktbilde, samt hyppige VIP-oppdrag. OPD støtter derfor flertallets oppfatning om at en innføring av generell bevæpning ikke vil redusere politiets sivile preg eller publikums oppfatning av oss. OPD mener det er god våpenkultur i distriktet, og at lengre perioder med bevæpning har gitt en bedre våpenbehandling. Mannskapene har gjennom midlertidig bevæpning blitt vant til bevæpning og daglige rutiner knyttet til dette.

g. Innføring av elektrosjokkvåpen

Når det gjelder innføring av ESV, mener OPD at dette ikke bør ha noen innvirkning på valg av fremtidig bevæpningsmodell. ESV vil være et godt og velkomment supplement, men det vil aldri kunne erstatte skytevåpen som maktmiddel i de skarpeste situasjonene.

OPD har forståelse for mindretallets oppfatning som mener at man først bør høste erfaringer med bruk av ESV, men det vil etter vårt syn være om ESV kan erstatte andre maktmidler enn skytevåpen.

h. Tiltak for å motvirke uønskede sider ved en generell bevæpning.

Norsk politi har en god tradisjon for å kunne løse alvorlige oppdrag ubevæpnet. Det er viktig at man ved en eventuell generell bevæpning sikrer en fortsatt opplæring som viderefører en slik oppdragsløsning. OPD har registrert en ulik tilnærming til oppdrag i land som har permanent bevæpning. OPD vil understreke betydningen av at vår taktikk og tilnærming ikke endres, slik at vi fortsetter å ivareta den nordeuropeiske modellen. Skytevåpen skal forbli det øverste maktmiddelet i pyramiden, og både vår utdanning og vedlikeholdstrening må ha en balanse slik at vi fortsetter å løse de aller fleste oppdragene med en ubevæpnet tilnærming.

Konklusjon.

På bakgrunn av drøftelsen over mener OPD at det bør innføres generell bevæpning. OPD mener det best vil ivareta samfunnsoppdraget både i hverdag og ved alvorlige hendelser. Kortest mulig responstid og best mulig responskvalitet kan ha betydning for å sikre liv og helse.

Dagens bevæpningsrutiner og taktikk bør videreføres selv med generell bevæpning.

Det legges på bakgrunn av erfaringene med midlertidig bevæpning til grunn at generell bevæpning ikke vil rukke ved prinsippet om at politiet skal ha et sivilt preg, og at det ikke vil gå utover politiets kommunikasjon og samarbeid med befolkningen.

Med hilsen

Cecilie Lilaas-Skari
Konstituert politimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:
Brita Cecilie Lilaas-Skari
Henrik Hartmann
Martin Strand

Mottakere
Geir Jonatan Sharabi

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
23/10823 - 2

Sted, dato:
Oslo, 17.03.2023

Høring - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

1. Innledning

Politiets utlendingsenhet (PU) viser til oversendelsesbrev fra Politidirektoratet (POD) av 13.01.23, der rapporten «Politiets bruk av maktmidler» sendes på høring. I brevet bes høringsinstansene særlig kommentere og vurdere alternativene til lovendring av politiloven § 6 når det gjelder hensynet til barnets beste, slik det fremgår av Justis- og beredskapsdepartementets oversendelsesbrev av 19.12.22.

Innledningsvis kommenterer vi spørsmålet om valg av bevæpningsmodell (punkt 2), og i relasjon til dette har vi også noen innspill til rapportering og registrering av maktmiddelbruk (punkt 3).

PU har i dette høringssvaret lagt vekt på å besvare spørsmålet som er særlig skilt ut om endringer i politiloven § 6 om hensynet til barnets beste. Dette gjør vi i punkt 6 nedenfor. PU har vært og er en pådriver for barnefaglig utvikling på politiets arbeid på utlendingsfeltet, og særlig når det gjelder det operative politiarbeidet. Kunnskapen og erfaringene herfra har stor overføringsverdi til politiets generelle operative arbeid.

Maktmiddelutredningen har viet PUs barnefaglige arbeid stor oppmerksomhet i rapporten. Det fremgår av rapportens punkt 5.12 at kunnskapen som PU har utviklet vil være av stor nytte for politiet generelt, særlig når det gjelder de fire barnefaglige prinsippene som PU har definert. Utvalget argumenterer for at dette bør ligge til grunn i en videre prosess med å systematisk integrere barnets beste inn i politiets arbeid. Ettersom referansen til PUs arbeid er såpass eksplisitt i rapporten, redegjør vi i punkt 5 for vår kunnskap og våre erfaringer, og knytter dette opp mot vurderingen av de ulike forslagene til endring av politiloven § 6 om barnets beste. Vi ønsker også å få frem fenomenforståelsen av barns møte med politiet, og hvilke situasjoner dette gjelder (punkt 4).

2. PUs syn på valg av bevæpningsmodell

PU mener at dagens modell for bevæpning med fremskutt lagring av skytevåpen i kjøretøy bør videreføres. Det er ingen avgjørende nye opplysninger i kunnskapsgrunnlaget som tilsier at generell bevæpning bør velges fremfor den gjeldende modellen. Mindretallets vurderinger i rapportens punkt 9.2.2.2 og 9.3.2.2 inneholder en svært god argumentasjon for å beholde dagens modell, og tilsvarende for å ikke innføre generell bevæpning. Argumentasjonen og vurderingene til mindretallet er i all hovedsak dekkende for PUs syn på bevæpningsspørsmålet. Vi ønsker likevel å trekke frem noen sentrale forhold som etter vårt syn tilsier at dagens modell bør videreføres.

PU mener at flertallet har lagt for liten vekt på at generell bevæpning innebærer at man går bort fra grunnprinsippet om at politi skal ha et sivilt preg. Flertallet viser blant annet til at politiet fortsatt vil ha en omfattende sivil portefølje. Etter PUs syn er ikke dette et fullt ut treffende argument. Det må være på det rene at en permanent ordning med et synlig ladd våpen på hofta til tjenestepersoner ikke stemmer overens med grunnprinsippet om et sivilt politi. I utgangspunktet er det heller ikke forenelig med prinsippet om at politiet skal benytte minst mulig makt.

PU savner en mer inngående vurdering fra flertallet om hvilke mulige konsekvenser våpenets tilstedeværelse vil ha for kommunikasjonen med publikum i enkeltsituasjoner. I tilknytning til dette frykter PU at en generell bevæpning på sikt kan ha negative konsekvenser for publikums tillit til politiet. Flertallet har vist at det ikke har vært noen reduksjon i den målte tilliten i politiets innbyggerundersøkelser siden 2017, selv om politiet tidvis har vært bevæpnet i denne perioden. Etter vårt syn er det en vesens forskjell på en midlertidig og en generelle (permanent) bevæpning. Utvalget burde ha innhentet mer kunnskap om hvilke konsekvenser en generell bevæpning kan få for politiets forhold til publikum, både når det gjelder kommunikasjonen i enkelttilfeller og for tilliten til publikum for øvrig.

PU har merket seg at mindretallets vurdering fremstår som langt mer faktabasert enn flertallets vurdering. Etter det vi kan se forholder mindretallet seg mer objektivt til de relevante funn som fremgår av kunnskapsgrunnlaget i rapportens kapittel 7. Ett eksempel på dette er hensynet til rask respons. Mindretallet finner at dette ikke taler for en generell bevæpning, og baserer vurderingen på statistikk som er innhentet om gjennomsnittlig responstid for politiets hasteoppdrag. Responstiden varierer fra sted til sted, men den ligger på hhv. 11, 19 og 29 minutter. Flertallet mener at gjennomsnittstall sier lite, og legger isteden avgjørende vekt på at *"det er grunn til å tro at det forekommer mange nok situasjoner hvor bevæpningsprosedyren enten er forsinkende eller utgjør en negativ belastning, ..."*. Som nevnt har PU mest sansen for mindretallets empiribaserte tilnærming. For øvrig mener vi at det er en gjennomgående svakhet ved flertallets argumentasjon at den flere steder er utpreget vurderende i sin form. For eksempel bruker flertallet i vurderingen av generell bevæpning (punkt 9.3.2.1) gjentagende formuleringer som *"er det grunn til å tro"*, *"liten grunn til å tro"*, *"heller ikke grunn til å tro"* og *"er det ikke grunn til å tro"*.

Etter PUs vurdering har ikke flertallet godt nok dokumentert at trusselbildet har endret seg siden 2017 på en slik måte at det er nødvendig å innføre generell bevæpning.

Slik PU ser det vil dagens modell, i motsetning til generell bevæpning, gi en større grad av fleksibilitet ved at den kan tilpasses til et endret behov både for hele landet som sådan (midlertidig bevæpning) og for enkeltområder (punkt- og områdebevæpning). PU er ikke enig med flertallet i at dagens modell skaper unødvendig uforutsigbarhet. Vi kan

heller ikke se at noen av politidistriktene har fremhevet dette blant sine erfaringer, jf. redegjørelsen for dette i rapportens punkt 7.9.

Etter PUs vurdering er det naturlig at en ordning med elektrosjokkvåpen som et permanent maktmiddel prøves ut før man velger generell bevæpning som modell. Vi er enig med mindretallet i at elektrosjokkvåpen vil fylle et hull i maktpyramiden og at det vil redusere behovet for en generell bevæpning. Mindretallets vurdering baserer seg på entydig positive erfaringer fra tre av de fire politidistriktene som har prøvd ut dette maktmidlet, jf. redegjørelsen i rapportens punkt 7.9.5.

Praktiske erfaringer med bevæpning i oppdrag som har involvert barn

I periodene med midlertidig bevæpning, har det i forkant av planlagte pågripelser blitt vurdert om oppdragene skal løses bevæpnet eller ikke i henhold til PODs rundskriv 2021/005. Dette gjelder særlig i de tilfellene der oppdraget kunne rette seg mot barn, jf. nevnte rundskrivs punkt 4 fjerde avsnitt. PU gjennomfører stort sett alle pågripelser i sivilt antrekk, spesielt når disse involverer barn. Det har blitt benyttet skjult bevæpning i den hensikt at verken de som pågripes eller involverte barn skulle merke at tjenestepersonene har vært bevæpnet. I forkant av hvert oppdrag har det alltid blitt foretatt grundige vurderinger av barnets beste.

Gjennomføring av oppdragene med skjult bevæpning har etter vår vurdering ikke kommet i konflikt med hensynet til barnets beste. Det er ikke rapportert noen negative henvendelser fra publikum der PU har gjennomført oppdrag som har involvert barn. Vi har bare mottatt en henvendelse fra NOAS, der det ble stilt spørsmål om hvorfor PU gjennomførte pågripelser av barnefamilier bevæpnet.¹ PU svarte med å forklare hvilke vurderinger som gjøres, og at det legges vekt på å gjennomføre oppdragene med sivilt antrekk og skjult bevæpning som del av dette.

Selv om vi mener at bevæpnede oppdrag i saker som involverer barn ikke i seg selv trenger å stride mot hensynet til barnets beste, særlig når det gjøres operative tilpasninger som nevnt ovenfor, så er det viktig å få frem at PU – på prinsipielt grunnlag – deler mindretallets syn om at hensynet til sårbare grupper, som barn, taler imot en generell bevæpning.

3. Registrering og rapportering av maktmiddelbruk

PU imøteser et bedre system for å innrapportere og registrere bruk av andre typer maktmidler enn skytevåpen, jf. rapportens punkt 5.9.2. God notoritet med tilhørende mulighet for å hente ut relevant statistikk er av avgjørende betydning for å kunne forbedre arbeidet med politiets maktmiddelbruk. Det er imidlertid viktig at en slik registrering ikke blir for komplisert og tidkrevende. Det bør derfor i forkant av en slik innføring utarbeides gode IT-løsninger for rapportering og registrering, og disse bør lett kunne integreres og etterleves i politiets daglige arbeid.

PU har i Politiets utlendingsregister (UTSYS), jf. politiregisterforskriftens kapittel 56, allerede gjort tilpasninger som muliggjør registrering av maktmidler for PUs oppdrag, også der barn er involvert. Både art og omfang av bruken av maktmidler kan registreres.

---

¹ Henvendelsen kom på bakgrunn av TV-serien *Uønsket* på NRK, der et TV-team ledet av Leo Ajkic deltok på planleggingen av en pågripelse av en barnefamilie. Pågripelsen fant sted i perioden med midlertidig generell bevæpning, og dette ble påpekt i programmet.

For to av PUs kjerneoppgaver – uttransporteringer og drift av utlendingsinternatet - er det i instruksverket regulert at maktmiddelbruk skal registreres. Det følger av punkt 4.2.5.1 i *Instruks for gjennomføring av uttransporteringer* (godkjent av POD 28.05.20) at:

"All bruk av maktmidler i forbindelse med uttransport skal registreres og fremgå i UTSYS. Bakgrunnen for at bruk av maktmidler rapporteres i UTSYS etter at uttransport har funnet sted er hovedsakelig av notoritetshensyn. Videre gir dette grunnlag for uttak av statistikk. Registrering av bruk av maktmidler skal ikke inngå i utreiserapporten i DUF."

For utlendingsinternatet er det regulert i utlendingsloven § 107 syvende ledd og utlendingsinternatforskriften § 14 at det *"skal føres register med opplysninger om bruk av makt og maktmidler"*. Det blir derfor ikke helt riktig når utvalget helt til slutt i rapportens punkt 4.6 uttaler at det ikke finnes *"andre bestemmelser om rapportering og registrering av bruk av maktmidler"*. Basert på regelverket for internatet har PU utarbeidet en intern retningslinje om bruk av maktmidler. Av denne fremgår det at all bruk av makt og maktmidler skal føres i UTSYS. I tillegg presiseres det at det skal utarbeides hendelsesrapport ved bruk av visse bestemte typer maktmidler. Denne rapporten skal sendes til ledelsesnivåer og jourhavende jurist.

4. Barns møte med politiet: Fenomenforståelse

Hva er barnets beste i møte med politiet?

Uttrykket barnets beste benyttes gjennomgående i lover og regelverk for å beskrive myndighetenes plikt til å ivareta barns behov og rettigheter. Barnets beste er et grunnprinsipp i barnekonvensjonen, og det er fremhevet som et grunnleggende hensyn i Grunnloven § 104. Samtidig finnes det lite konkret veiledning på hva barnets beste egentlig er. En grunn til dette er at barnets beste nettopp skal være gjenstand for en konkret og individuell vurdering, ettersom alle barn er ulike og har individuelle behov, og det vil være situasjonsavhengig. Samtidig er det nødvendig å identifisere noen grunnleggende fellestrekk som barn kan ha i gitte situasjoner, for å gjøre det mer håndterlig og veiledende for handling. PUs kunnskapsutvikling av barnets beste i våre saker baserer seg på forskning om barns grunnleggende behov ved kriser og traumer, og hva som kan gjøres for å forebygge og dempe risiko for psykiske skadevirkninger. Denne risikoen er til stede i mange situasjoner der politiet har med barn å gjøre.

Politiets utøvelse av makt og tvang der barn er involvert

Politiet har i kraft av sin rolle som maktutøver et særlig ansvar for både å være oppmerksom på og ha kunnskap om barns behov i situasjoner der de møter barn. Utover å ha myndighet til å bruke makt, påtreffer politiet generelt barn i en mengde ulike situasjoner der barn vil være spesielt sårbare. Barn er der de voksne er, og det er vanskelig å vite sikkert i forkant av et oppdrag om man vil påtreffe barn. Selv i saker som på ingen måte omhandler barn vil man kunne komme i en situasjon der barn likevel er til stede, for eksempel ved ransaking av bopel ved mistanke om økonomisk kriminalitet, eller ved utrykning der en voksen person er antatt psykisk syk. Her kan det skje at barn blir vitne til ulik grad av maktutøvelse mot barnets omsorgspersoner.

Politiets tilstedeværelse alene vil i noen situasjoner også være nok til å vekke stressreaksjoner. Kunnskap om barn er derfor viktig uavhengig av om det benyttes maktmidler eller ikke, slik utvalget også påpeker, og det gjelder i alle situasjoner og vurderinger der barn er berørt, både direkte og indirekte. For at en lovendring om barnets beste skal ha en effekt, er det vesentlig at politiet tar innover seg hva fenomenet

innebærer når de møter på barn og unge i ulike typer situasjoner, hvilken virkning dette kan ha på barn og hva slags kunnskap som er nødvendig for å reelt ivareta barnets beste i situasjonen.

Skadevirkninger av å være vitne

I saker der barn er vitne til maktbruk og vold mot foreldre eller nærstående, er det etablert kunnskap at barn kan ta skade.² Når politiet trer inn i en situasjon rettet mot foreldre, men der barn er til stede, er det vesentlig at politiet er bevisst hvilken effekt dette kan ha på barna. Å være vitne til fysisk vold mot foreldre er ansett som psykisk vold mot barn, og dette er derfor like skadelig for barnet som om det selv ble utsatt for fysisk vold.³ Barn får derfor selvstendig vern som fornærmet etter straffeloven når de har vært vitne. Denne kunnskapen kan overføres til situasjoner der politiet bruker tvang eller makt mot foreldre i barns påsyn. Som vitne til maktbruk mot foreldre kan barn oppleve meget sterke sanseinntrykk. Det vil kunne oppstå sterk redsel og angst for at en av foreldrene blir skadet eller drept, eller at de selv eller søsken kan bli det. Det at situasjonen kanskje utspiller seg i hjemmet og overfor nære omsorgspersoner kan medføre alvorlige konsekvenser for barna, ettersom familien og hjemmet som utgangspunkt er barnets trygge base i livet, som det blir grepet inn i. I tillegg til dette kan politiets grunnleggende rolle å skulle skape ro og orden være forvirrende for barn, dersom politiet griper inn mot barnets omsorgsperson.

Mange av barna politiet møter er særlig sårbare

Alle barn er sårbare i kraft av at de er barn og under utvikling. I tillegg kan det legges til grunn at barn som møter politiet i operative sammenhenger ofte vil være særskilt sårbare. Ut fra de typiske situasjonene der politiet trer inn, kan man slutte at mange av barna lever under utrygge og/eller ustabile forhold i familien eller i sitt nærmiljø. Eksempelvis møter politiet barn der omsorgspersonene deres av ulike grunner er i kontakt med politiet (grunnet rus, psykiatri, vold eller annen kriminalitet) og barna er til stede; barn som befinner seg i en utsatt omsorgssituasjon og politiet griper inn; barn som selv begår eller utsettes for kriminelle handlinger; eller ulike situasjoner gjennom barnevernet der politiet tilkalles. Mange av barna dette gjelder kan ha opplevd skadelig stress eller traumer tidligere i livet. Situasjoner der politiet trer inn innebærer en risiko for at barn opplever ytterligere stresslidelser eller traumer. Når disse opplever gjentatte hendelser med skadelig stress, øker det risikoen for senskader eller varige skader. Politiet må derfor ha særlig bevissthet, kunnskap og kunne tilrettelegge for ikke å gjøre vondt verre.

5. PUs barnefaglige utviklingsarbeid og erfaringer

PU har siden 2017 gjennomført en omfattende satsing på barnefaglig utvikling, kompetanseheving og forskning. Sammen med de barnefaglige ekspertene dr. Åse Langballe og prof. Jon-Håkon Schultz har PU utviklet en barnefaglig veileder for politiets arbeid i asylsaker.⁴ I veilederen har PU definert fire barnefaglige prinsipper: *Trygghet, forutsigbarhet, forståelse og involvering*. Prinsippene er basert på forskning om barns utvikling og barns reaksjoner på kriser og traumer. Vi mener de barnefaglige prinsippene i stor grad definerer barns behov der PU og politiet møter barn, og at de slik utgjør mye av barnets beste i disse situasjonene. Veilederen beskriver hvordan prinsippene kan omdannes til handling i alle deler av PUs arbeid der barn er involvert, gjennom hele

² Øverlien, Carolina (2012): Vold i hjemmet. Barns strategier. Oslo: Universitetsforlaget

³ Mossige, Svein og Stefansen, Kari (red.) (2016): Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015. Oslo: NOVA Rapport nr. 5/16

⁴ [Barnefaglig veileder for politiet i asylsaker](#)

prosessen. Dette inkluderer også ansatte som i sitt arbeid aldri møter barn, men som tar beslutninger som berører barn.

I det operative arbeidet med pågripelser og uttransport er barnefaglig kunnskap og tilrettelegging kanskje særlig viktig. Der gjelder det for de operative å utøve de fire barnefaglige prinsippene systematisk gjennom hele prosessen, fra planlegging av pågripelsen og helt til familien er ledsaget til destinasjonsstedet. Slik kan politiet bidra til å forebygge psykiske skadevirkninger og ivareta barns behov. Veilederen gir helt konkrete råd til hvordan man kan utøve prinsippene i politiarbeidet, både i planleggingsfasen og i møtet med barn og familier.

PU har brukt betydelige ressurser på opplærings- og implementeringsarbeid over flere år, for å få kunnskapen inn som en naturlig del av det daglige arbeidet. Satsingen har vært rettet mot hele virksomheten og i samarbeid med UDI og UNE, for å få et mest mulig helhetlig blikk og ivaretagelse av barnet gjennom asylsystemet. Det er også blitt gjennomført særlige tiltak mot familiesenteret på Haraldvangen og de ansatte der, for å ivareta barn og familier best mulig mens de oppholder seg der i påvente av uttransport.

PU's operative erfaringer: Traumeinformert politiarbeid

En merkelig effekt av den barnefaglige satsingen er endringen av PUs politioperative rutiner og praksis. PU jobber nå *traumeinformert* ved pågripelser og uttransport av barnefamilier. I dette ligger at de har kunnskap om barns sårbarhet og behov, mulige skadevirkninger av situasjonen, og om hva de ansatte kan gjøre for å redusere risiko for skade. Med den nye praksisen erfarer PU at det blir bedre samarbeid med familiene og en merkelig nedgang i bruk av makt i situasjoner som tidligere fort eskalerte. Dette fremgår også av en forskningsartikkel som PU har tatt initiativ til i samarbeid med Universitetet i Tromsø.⁵ Erfaringene har stor overføringsverdi til politiets operative arbeid generelt, og PUs arbeid på dette feltet har vekket internasjonal oppmerksomhet.

Barnets beste som et aspekt ved maktbruk

En viktig erfaring er at den barnefaglige kunnskapen blir en integrert del av politiets arbeid også i situasjoner der vi må bruke maktmidler. Man kan kanskje tenke at operasjonaliseringen av barnefaglige prinsipper kommer i konflikt med maktpyramiden, der barnefaglige hensyn slutter idet politiet må ta i bruk maktmidler, som om det står i motsetning til hverandre. PUs erfaring og kunnskap er imidlertid at barnefaglige tiltak kommer i tillegg til maktpyramiden, som et aspekt ved bruken av maktmidler, og at man slik ivaretar barn *også* i situasjoner der politiet er nødt til å bruke makt. Som eksempel vil man i en situasjon der en far utagerer stort foran barna, kunne vurdere det som nødvendig å holde ham fast og sette håndjern på ham. Som barnefaglig tiltak vil man da etterpå sette seg ned og forklare for barna hva som skjedde, og hvorfor dette var nødvendig, slik at barna forstår hva som skjedde, får en forklaring på hvorfor det måtte bli sånn og bli trygget på at far kommer til å roe seg ned. Dette vil gjøre det lettere for dem å håndtere opplevelsen, som vil bidra til å redusere skadelig stress. De politisære vurderingene for å bruke makt vil altså fortsatt være der, men de barnefaglige prinsippene blir en integrert del av selve maktutøvelsen.

Nyttig verktøy også overfor voksne

PUs operative mannskap benytter nå de barnefaglige prinsippene ikke bare overfor barn, men også overfor voksne utlendinger i alle eskalerte situasjoner. Erfaringen er at dette er relevant kunnskap og et nyttig verktøy overfor alle som har et høyt følelses- og

---

⁵ Line Lundvoll Warth, Åse Langballe og Jon-Håkon Schultz: *A Trauma-Informed Approach to Arresting Migrant Families for Deportation: New Policing Practice*. *European Journal of Policing Studies*, 2022.

stressnivå, og der samarbeid og kommunikasjon er vanskelig. Eksempelvis opplever PU at det er lettere å *reversere bruken av maktmidler* på voksne ved aktiv bruk av de fire prinsippene. I en gitt situasjon der man har vært nødt til å sette på for eksempel håndjern, vil man gjennom å skape forståelse og forutsigbarhet lettere oppnå en relasjon med vedkommende, få til mer samarbeid og dermed lettere kunne ta maktmiddelet av igjen. Slik gir kunnskapen gevinst for politiet i alle typer situasjoner der mennesker er sårbare eller stresset.

Økt selvivaretagelse blant de ansatte

En ekstra vesentlig erfaring med den barnefaglige kompetansehevingen er at de ansatte opplever økt mestring, profesjonalitet og selvivaretagelse i håndteringen av vanskelige saker. Det bør åpent erkjennes at oppdrag som involverer barn kan være mentalt og følelsesmessig belastende og på sikt medføre slitasjeskader på politiansatte. Etter den barnefaglige implementeringen melder de ansatte at kompetansen ikke bare har bidratt til bedre ivaretagelse av barn, men at også selvivaretagelsen er blitt bedre. Kompetansen oppleves som en ekstra trygghet, ettersom de barnefaglige prinsippene er forskningsbaserte. De ansatte opplever med det at de kan løse krevende oppdrag med mer kunnskap enn tidligere, og at det er lettere å stå i dette arbeidet enn det var før opplæringen ble gitt.

6. PUs vurdering av endring av politiloven om hensynet til barnets beste

På bakgrunn av PUs kunnskap og erfaring, og for å tydelig reflektere lovkravet i Grunnloven, mener vi at det er nødvendig med en presisering av hensynet til barnets beste i politiloven. PU mener den beste løsningen ville vært å lage en ny, egen bestemmelse i politiloven om barnets beste. Vi har imidlertid forståelse for at dette på det nåværende tidspunktet ikke er realistisk av lovtekniske grunner, men oppfordrer departementet til å vurdere det i det videre rettsutviklingsarbeidet.

PU anbefaler det skisserte alternativ 2, hvor det settes inn et nytt femte ledd i politiloven § 6 som lyder: «*Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn*». Dette alternativet reflekterer ordlyden i barnekonvensjonen, og dette hensynet bør gå klart frem av politiloven. Ordlyden er også generell og rund slik at det omfatter alt av politiets tjenesteutøvelse som berører barn, både direkte og indirekte, der politiet møter barn, der barn er til stede og der politiet tar beslutninger som berører barn. Vi mener at det er viktig at bestemmelsen reflekterer at det også skal tas hensyn til barnets beste ved bruk av makt mot foreldre i barns påsyn. Et nytt eget ledd vil også tydeliggjøre prinsippet om barnets beste ved at det eksplisitt er en egen regulering av politiets arbeid som involverer barn.

Det kan vurderes å tilføye "*i alle (politiets) handlinger og avgjørelser som angår barn*", tilsvarende ordlyden i Grunnloven. Dette vil kunne gjøre det mer tydelig at prinsippet gjelder i hele virksomhetskjeden av operative handlinger, juridiske vurderinger, beslutninger og vedtak som politiet gjør. Det vil muligens få frem klarere at barnets beste skal vurderes og være et grunnleggende hensyn uavhengig av om man fysisk møter barnet. Gjennom dette vil man også i større grad synliggjøre at også andre hensyn kan og skal vektlegges, herunder at vektingen av disse opp mot hensynet til barnets beste må fremgå klart ved alle handlinger og avgjørelser.

Vi mener forståelsen og tolkningen av et nytt femte ledd vil avhenge av hvor godt man får implementert lovendringen i politiet, og om man sikrer en felles kunnskapsbasert praksis for hvordan loven skal anvendes. I dette ligger det en forventning om at

fenomenforståelsen av hva som skjer når barn møter politiet og politiets utøvelse av barnets beste, som beskrevet ovenfor, ligger til grunn for tolkning og anvendelse av loven. Som følge av dette anmoder PU om at kunnskapen som det her vises til, og som ligger til grunn for fenomenforståelsen, blir drøftet i forarbeidene til lovendringen.

Kommentar til alternativ 1 og 3

PU mener de to andre foreslåtte alternativene ikke i tilstrekkelig grad er dekkende eller får frem hensynet til barnets beste på en god nok måte.

I alternativ 1 foreslås det at setningen "*Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn*" tas inn i politiloven § 6 annet ledd tredje punktum. PU mener at dette blir en for lite fremtredende plassering av et grunnlovsfestet hensyn, og at det kan underminere betydningen av hensynet. Hovedproblemet med denne plasseringen er imidlertid at den er direkte koblet til regulering av bruk av maktmidler, og at det kun er i tilfeller der det benyttes maktmidler det er relevant å ta hensyn til barn. Det blir for snevert og på ingen måte dekkende for alle handlinger og beslutninger som berører barn, jf. ordlyden i Grunnloven.

Som alternativ 3 foreslås at et nytt femte ledd til politiloven § 6 skal lyde: "*Når politiet opptrer overfor barn eller med barn som vitne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn*". Her er det tydelig lagt vekt på risikoen for skade som barn kan ta av å være vitne. Dette er positivt, men PU mener likevel ordlyden også her blir for snever. Som i forslag 1 fremstår det som avgrenset kun til operative situasjoner. Handlinger og beslutninger utenfor politiets fysiske opptreden, men som likevel berører barn vil med dette ikke være inkludert, for eksempel beslutninger og vedtak som gjøres av politiadvokat. PU mener derfor at heller ikke dette alternativet i tilstrekkelig grad reflekterer kravet i Grunnloven.

PUs anbefalinger til oppfølging av en eventuell lovendring

Det er av stor betydning at man ved en endring av politiloven § 6 har en plan for hvordan lovendringen skal følges opp og iverksettes i de ulike delene av politiet. Forståelsen av barnets beste i et traumeorientert og helhetlig perspektiv kan innebære både en holdningsendring og til dels en ny måte å jobbe på, i de ulike delene av politiets arbeidsprosesser. Det er etter PUs syn derfor viktig at lovendringen følges opp med endringer i politiinstruksen, slik det også fremgår av Kirsten Sandbergs betenkning i Maktmiddelutvalgets rapport, helst med en konkretisering av at dette gjelder både der barn er direkte og indirekte berørt. En eksplisitt fremheving av situasjoner der barn er vitne til maktutøvelse overfor en omsorgsperson eller nærstående kan være hensiktsmessig. Videre bør det i instruksverket fremgå at hensynet til barnets beste også inkluderer planleggingsprosesser, vedtak og beslutninger som berører barn.

Når det gjelder operasjonalisering og implementering i politidistrikter og særorganer, anbefaler PU at dette skjer gjennom en kombinasjon av tilrettelagte veiledere, undervisning og praktisk trening. Her vil det være formålstjenlig å høste erfaringer fra PUs barnefaglige kompetanseheving og nye operative arbeidsmåter. POD har i tillegg nylig utarbeidet Nasjonal retningslinje for politiets møter med barn, som er delvis basert på PUs veileder og der de barnefaglige prinsippene er klippet inn. I følgebrevet fra POD til denne retningslinjen bes særorganer og politidistrikter implementere retningslinjen innenfor alle virksomhetsområder, og ivareta at føringene etterlevs. PU mener disse parallelle prosessene bør sees i sammenheng og at man bør ha en helhetlig tilnærming til lovendring, barnefaglig forståelse og implementering av dette i alle politiets oppgaver som berører barn.

PU støtter også utvalgets anbefaling om at Politihøgskolens grunnutdanning i større grad bør vektlegge hensynet til barn og ivaretagelsen av barnets beste, både i teoretisk undervisning og praktisk trening. Tilnærmingen til barnets beste bør da baseres på fenomenforståelsen som er beskrevet ovenfor. Slik opplæring bør også inkluderes i politiets vedlikeholdstrening. PU har de siste årene inkludert barnets beste og de barnefaglige prinsippene som tema i vedlikeholdstreningen til innsatspersonell kategori 4, og har gode erfaringer med dette.

Arne Jørgen Olafsen
Sjef PU

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 44

Sted, dato:
Stavanger, 17.04.2023

Høringsvar - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Vi viser til Politidirektoratet (POD) sitt brev av 13.1. d.å. der direktoratet ber om innspill på Maktmiddelutvalgets rapport avgitt den 7.11.2022 til Justis- og beredskapsdepartementet. Videre viser vi til departementets oversendelsesbrev, der departementet ber om særskilt svar på en eventuell regulering av politilovens §6 i hensikt å synliggjøre skjerpede hensyn i tilfeller der politiet interagerer med barn. Vi takker for fristutsettelse til 18.4.23.

Vi vil på bakgrunn av dette derfor kommentere denne delen av høringen mest utfyllende og innleder med vår vurdering av dette. I det videre kommenterer vi noen av utvalgets anbefalinger, men ikke alle. Der vi ikke særskilt har kommentert har SVPD ingen innspill til utvalgets forslag.

Forslag om endring av politiloven § 6

Sør-Vest politidistrikt ser det som svært positivt at maktmiddelutredningen retter fokus på de særregler som gjelder for politiets inngrep overfor barn, blant annet gjennom grunnloven § 104 og menneskerettighetsloven § 3. Maktbruk og andre polisiære inngrep mot barn, og maktbruk mot barns omsorgspersoner i barns nærvær, er et viktig tema.

Vi ser imidlertid ikke at det er behov for å endre loven. Intensjonen om at det må utvises enda mer tilbakeholdenhet i maktmiddelbruk mot barn bør komme til uttrykk annet sted.

Det vil oppstå situasjoner der maktmiddelbruk mot barn er en siste utvei. Politiet må fortsatt ha handlingsrom både av hensyn til barnet (forhindre skade på andre barn/seg selv), 3. person og politiets egensikkerhet. Vårt forslag er at det tas inn en presisering i Politiinstruksen §3-2, 4. ledd:

3-2.Politiets bruk av makt.

Politiet kan benytte makt under iverksettelse og gjennomføring av en tjenestehandling når dette følger av lov eller sedvane, og det ellers finnes klart nødvendig og forsvarlig i betraktning av situasjonens alvor, følgene for den maktanvendelsen rettes mot og forholdene for øvrig. Dessuten må de øvrige vilkår i § 3-1 være oppfylt.

Med makt menes her tvangsmessige fysiske inngrep mot person, og mot fast eller rørlig eiendom i tilfelle der denne eiendom blir påført skade.

Håndjern eller annet båndsel kan anvendes på person som under pågripelse eller transport truer med eller gjør seg skyldig i vold, eller der forholdene gir grunn til frykt for at vedkommende vil utøve vold eller flykte. Dessuten kan slike midler brukes mot person som forsøker å påføre seg skade, og ellers for å hindre forspillelse av bevis.

Politiets adgang til å bruke særlige maktmidler av teknisk eller annen art i tjenesten er regulert i egen instruks. I ethvert tilfelle skal vilkårene i første ledd være oppfylt før disse midler tas i bruk.

Vi foreslår at teksten fra nylig utgitte "Retningslinjer for politiets møte med barn", kap. 9 tas inn som nytt 5.ledd.:

Maktmidler skal som hovedregel bare benyttes overfor barn når:

- det er strengt nødvendig*
- alle andre virkemidler er forsøkt, men også har vist seg utilstrekkelige*
- formålet med maktmiddelbruken er å forhindre umiddelbar skade på barnet eller andre*

Denne type gjenbruk av tekst vil redusere risikoen for misforståelser som ellers kan forvirrer tjenestepersonene som skal anvende reglene.

Etter vår oppfatning er det forskjell på situasjoner der barn begår kriminalitet, barn er psykisk syke og barn som underlegges tvangsvedtak fattet av barnevernstjenesten. I de to sistnevnte tilfellene bør det utvises ekstra varsomhet.

Kriminalitet

Politiet må ha handlingsrom når de skal håndtere barn som begår kriminalitet. Bruk av maktmidler er spesielt relevant i volds- og trusselsituasjoner. Politiet må ikke bli handlingslammet ved at det blir for innskrenkende rammer. Det kan få en uønsket effekt ved at barn som er gjengangere utnytter politiets innskrenkede rammer og holder politiet på avstand ved å eskalere trusselen. Det er ikke til barnets beste. Dagens politilov §6 og politiiinstruksen §§3-1 og 3-2 gir etter vår oppfatning tilstrekkelig generelle rammer. En intensjon om å være ekstra tilbakeholden med maktmiddelbruk overfor barn er aller mest relevant i bistandsoppdrag.

Bistand til annen offentlig myndighet

I oppdrag som involverer barn, der politiet er bistandsyter til barnevernet eller helsetjenesten vil god dialog mellom etatene i forkant av oppdraget være et svært viktig tiltak for å forebygge at politiet kommer unødig i situasjoner der makt/maktmidler blir nødvendig å bruke. Under planleggingen av oppdraget må det være helt klart for alle involverte om hva som er rammene for oppdragsløsningen. Er det til barnets beste at et vedtak om flytting/plassering i institusjon eller innleggelse på sykehus må gjennomføres "der og da" også om maktmidler må benyttes? Kan gjennomføringen av vedtaket evt. avvende til situasjonen er de-eskalert? Bruk av erfarne tjenestepersoner eller personer med spesiell barnefaglig kompetanse i bistandsoppdrag kan også være forebyggende tiltak mot at bruk av maktmidler blir nødvendig.

Vi viser til de nylig utgitte nasjonale retningslinjer for politiets møter med barn – kap. 9. Der er makt mot barn omtalt. Retningslinjene setter en "standard" for planlegging, utførelse av oppdrag som involverer barn samt evt. etterfølgende oppfølging. Adgangen til maktbruk vil særlig bero på behovet for makt, barnets alder, helsesituasjon og barnets sårbarhet for øvrig.

For politiets operative praksis gjelder det derfor å forebygge maktbruk mot barnet som ikke er strengt nødvendig. Ved aktivt å anvende de barnefaglige prinsippene i den kvalifiserte forholdsmessighetsvurderingen er målet at maktbruken ikke bare skal være forholdsmessig, men også at unødvendig maktbruk ikke forekommer. Det innebærer også blant annet at det legges gode planer i forkant for å unngå at det oppstår akutte situasjoner der maktbruk kan bli nødvendig.

Maktmidlene brukt mot barn

Pepperspray – Vi vurderer at det neppe er mulig å differensiere bruken.

Batong – Kraften i slagene kan og skal avpasses den trusselen man står overfor. Det er allerede dekket i dagens lov og instruksverk. Det er neppe behov for endring.

Politihund – Etter vår oppfatning kan politihund kun brukes til å innhente barn i tilfeller der barnets liv er direkte truet om det ikke kommer under kontroll – typisk ved akutt suicidalitet. (Rednings)søk etter savnede barn i terrenget vil være både riktig og nødvendig.

Politiets bruk av spyttbeskytter

Sør-Vest politidistrikt støtter utvalgets anbefaling om at det gjennomføres en ny vurdering av bruk av spyttbeskytter etter at det er gjort en helsefaglig vurdering av dette maktmiddelet. Etter det vi kjenner til er dette et arbeid som allerede er igangsatt av Politidirektoratet, og vi imøteser både den helsefaglige vurderingen, samt en ny gjennomgang om maktmiddelet er egnet, og om det eventuelt må reguleres på en annen måte enn i dag. Politiet er avhengig av tillit i befolkningen. Dette gjelder særlig i situasjoner der vi utøver makt. Som offentlig myndighet kan vi ikke akseptere at det knytter seg noen usikkerhet til om spyttbeskytter påvirker respirasjon negativt hos bruker eller om den kan påføre annen skade. Vi ber likevel om at dette arbeidet prioriteres og ferdigstilles raskt da fravær av adekvat spyttbeskytter har påvirkning på tjenestepersonenes HMS. De foreslåtte kompensierende tiltakene er ikke fullt ut dekkende.

Politiets bruk av makt registreres systematisk

Sør-Vest politidistrikt er enig i utvalgets anbefaling på dette punktet. Vi opplever lokalt og nasjonalt større interesse fra media og fra publikum på hvordan politiet forvalter sitt samfunnsoppdrag og særskilt sitt maktmonopol. Denne interessen er forståelig og det er en betydelig demokratisk styrke ved vårt samfunn at befolkningen *kan* stille spørsmål ved vår maktutøvelse og at politiet kan gi ut opplysninger om dette. Vi forventer at denne utviklingen vil fortsette og øke i omfang. For å møte disse behovene, og øke vår grad av transparens, bør politiet utvikle og utgi årlige rapporter om egen maktbruk. Disse rapportene bør klart skille ut tilfellene (minimum kvantitativt og helst kvalitativt) der makt blir anvendt mot barn, herunder hvilken type makt og hvordan den er brukt.

Direktoratet gjør dette i dag på en god måte for politiets våpenbruk (herunder trusler om bruk av skytevåpen) men statistikken er begrenset til dette. For å kunne gi ut en tilsvarende statistikk på de andre maktmidlene bør politiet i langt større grad følge opp bruken av maktmiddelappen. POD må ta et sentralt ansvar for å hente ut valid statistikk og gi denne ut på årlig basis, gjerne i samme tidsrom som statistikk om politiets våpenbruk gis ut. Politihøgskolen bør ha en rolle i dette arbeidet, slik at eventuelle særskilte funn eller utvikling blir tatt i betraktning i fagutvikling og i utdanningen på alle nivå i politiet.

Fast forum for kompetanseoverføring mellom helsevesenet og politiet samt lokale samarbeidsrutiner mellom helse og politi (Bergensmodellen)

Sør-Vest politidistrikt støtter dette initiativet og imøteser en sentral skisse på hvordan dette kan foregå, herunder hvordan eventuelle barrierer i de enkelte etater sin forståelse og etterlevelse av taushetsplikten kan håndteres innen lovens rammer. Det finnes i dag i vårt eget politidistrikt lokale versjoner av dette, men vi opplever at potensialet i et slik samarbeid er større enn det vi tar ut i gevinster i dag.

Bevæpning av politiet

Sør-Vest politidistrikt har etter lang vurdering og betydelig tvil kommet fram til at politidistriktet støtter utvalgets flertall sin anbefaling om innføring av generell bevæpning av norsk politi. Spørsmålet om bevæpning er *ikke bare* en politifaglig vurdering, men også i stor grad en etisk og verdipolitisk vurdering blant annet om hvilket samfunn vi *vil* ha, sett opp mot hvilket samfunn vi vurderer at vi *har*, eller er i ferd med å få. En må også bl.a. veie opp hensynet til politiets oppdrag, befolkningens forventning til oss og egne ansatte sine arbeidsforhold, sikkerhet og vårt arbeidsgiveransvar. Vurderingen er med andre ord svært kompleks og vi klarer ikke belyse alle disse hensynene eller vurderingene i dette svaret, men vi vil kommentere enkeltpunkter.

Det mest tungtveiende argumentet for bevæpning er muligheten politiet har til å løse samfunnsoppdraget og møte publikums forventning til politiet som statens maktforvalter. Vi opplever at det har vært en endring i publikums forventning i retning av et politi som i større grad kan aksjonere på kritiske situasjoner på meget kort tid. I de tilfellene politiet ikke gjør dette opplever vi nå at dette tar større del av den offentlige debatten etter hendelsene, og at fokuset er mer rettet mot politiets håndtering, mer enn hendelsens øvrige (rot-)årsaker. Dette er en trend som særskilt har gjort seg gjeldende etter evalueringen av politiets innsats den 22.juli 2011. Vi registrerer at dette er et argument - som også flertallet i utvalget trekker fram i sin argumentasjon¹ . Vi mener vi best kan oppsummere denne endringen i befolkningen under begrepet "reduisert risikoaksept".

Selv om en kan finne argumenter - som til dels er nevnt av utvalgets mindretall - om at samfunnet slett ikke er blitt mer risikofylt eller "farlig" så er likevel publikums forventning og manglende aksept for å vente på at politi som kan håndtere de farligste bevæpnede oppdragene en faktor som vi må ta i betraktning når vi innretter polititjenesten for i dag, og for den forventede utviklingen framover. Dette er også aktualisert etter de offentlige evalueringene etter f.eks. Al-Noor- og Kongsberg-hendelsene. Disse belyste mangler ved politiets håndtering - selv om dette ikke direkte var knyttet til bevæpning - mens den

---

¹ 3.kapittel, s.209

offentlige debatten, og Spesialenhetens etterforskning, etter Bisletthendelsen i stor grad omtalte politiets håndtering som adekvat og korrekt til tross for et tragisk utfall.

Sør-Vest politidistrikt deler flertallets syn vedrørende tilfeller² der politiet ikke skal bevæpne seg (eller avvæpne seg) i tilfeller der det er *uhensiktsmessig, upraktisk, til ulempe eller virke støtende*. Ved en eventuell permanent bevæpning forutsetter vi at direktoratet følger dette opp og konkretiserer/operasjonaliserer typetilfellene dette gjelder.

Ved en eventuell permanent bevæpning ber vi også om at direktorater tar stilling til om dagens praksis med behovsprøving, legalitetskontroll og risikovurdering av bevæpningen m.v. på operasjonelt nivå i større grad må omerindres og innlemmes/kvalitetssikres i håndteringen av de "nye" bevæpnede oppdragene. Her har Sør-Vest politidistrikt, etter det vi forstår, en mer restriktiv praksis enn de fleste andre politidistrikt. Vi vil gjerne få bidra med vårt syn og argumenter for dette i en eventuell videre prosess ved generell bevæpning.

Med hilsen

Hans Vik

Politimester

Steffen Thesen

Politiinspektør/DEL FOT

Saksbehandlere:

Pi. Kjetil Lussand

Padv. Bjarne Winterhus-Fjeld

Pi. Tor-Helge Stavik

---

² 1.avsnitt, s.210

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 41

Sted, dato:
Tromsø, 28.03.2023

Høring - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Det vises til direktoratets brev av 13. januar 2023 hvor politidistrikt og særorgan inviteres til å komme med høringsinnspill til Maktmiddelutvalgets rapport – Politiets bruk av maktmidler innen 20. mars.

Innledningsvis må vi beklage at tilbakemeldingsfristen ikke er overholdt.

Troms politidistrikt vil innledningsvis berømme arbeidet utvalget har lagt ned for å oppdatere kunnskapsgrunnlaget. Utvalget har gått bredt ut og innhentet synspunkter fra et variert utvalg av aktører om politiets bruk av makt.

Rapporten er omfattende og inneholder et bredt spekter av anbefalinger. Innenfor noen av de anbefalte tiltakene er det allerede iverksatt arbeid, og i høringssvaret har vi valgt å konsentrere oss om et utvalg av anbefalingene.

Troms politidistrikt støtter utvalget i at politiets regelverk knyttet til maktbruk fremstår fragmentarisk, og tiltrer at det bør foretas en overordnet gjennomgang for å gjøre regelverket mer tilgjengelig for både politiet og publikum.

Åpenhet rundt politiets grunnlag for bruk av makt, vil etter vårt syn bidra til å opprettholde, og på sikt øke, innbyggernes tillit til politiet.

De samme argumentene taler også for at politiet må få på plass en teknisk løsning som gjør det enkelt for den enkelte polititjenesteperson å registrere all bruk av fysisk makt. Hvorvidt en slik løsning skal bygge videre på dagens Maktmiddelapplikasjon eller om det bør være en annen løsning avhenger av funksjonalitet. Det som er avgjørende for at en slik løsning skal fungere etter intensjonen er at den er enkelt tilgjengelig og enkel i bruk for den enkelte tjenesteperson, uten at man trenger å flytte seg inn til en politilokasjon for å registrere maktmiddelbruken.

Mangelfull registrering av politiets bruk av makt frem til nå, er utfordrende av flere grunner. Det som etter vårt syn er den største utfordringen, er at norsk politi i dag ikke har en samlet oversikt som viser hvordan politiets bruk av makt over tid har utviklet seg. Manglende historiske data for politiets bruk av makt gir også mangelfull innsikt i hvordan samfunnsutviklingen påvirker polititjenestepersoner sin arbeidshverdag og oppdragsløsning.

Troms politidistrikt støtter derfor utvalgets anbefaling om at registrering av bruk av fysisk makt gjøres obligatorisk for politiets tjenestepersoner og at man må få på plass tekniske systemer/applikasjoner som understøtter slik registrering.

Når det kommer til regulering av politiets bruk av makt overfor barn ser vi at det kan være hensiktsmessig å endre politiloven § 6 i tråd med departementets forslag. Hensynet til barnets beste synes å være godt ivare tatt gjennom den nylig utgitte nasjonale retningslinjen "Politiets møter med barn".

Maktmiddelutvalget har naturlig nok viet bevæpningsspørsmålet stor oppmerksomhet. Politimesteren i Troms er enig med utvalget i at de alternative løsningene for bevæpning som er vurdert fremstår som uhensiktsmessige, slik at man står igjen med spørsmålet om en permanent bevæpning av norsk politi eller å fortsette med dagens modell med fremskutt bevæpning i kjøretøy.

Politimesteren i Troms ser at det er argumenter som taler både for og mot begge alternativer, men at det til sist handler om hvordan man evner å tolke/forstå det komplekse trusselbildet man nå står i.

Etter at maktmiddelutvalget la frem sin innstilling har trusselvurderinger fra Politiet og PST både underbygget og til dels forsterket inntrykket av at et forhøyet trusselnivå må være å anse som den nye normalen. Det har også vært hendelser hvor umiddelbar tilgang til våpen har vært avgjørende for politiets oppdragsløsning. Politiet må i sin hendelseshåndtering stadig oftere ta høyde for at situasjonen kan endre seg raskt.

Ett element som synes å være lite berørt i utvalgets rapport er hvordan man best skal legge til rette for at polititjenestepersoner har mentalt overskudd med seg inn i hendelseshåndteringen. Mentalt overskudd i krevende situasjoner er viktig for at tjenestepersoner skal kunne løse oppdraget på en trygg og sikker måte. I et komplekst trusselbilde hvor situasjonen kan endre seg raskt er vissheten for polititjenestepersonen om at man raskt har tilgang på alle maktmidler bidra til mentalt overskudd ved at man slipper å bruke kapasitet på å bevæpne seg.

Utvalgets mindretall har pekt på at dersom politiet går med våpen på hofta vil politiet miste sitt sivile preg. Politimesteren i Troms er av den oppfatning av at det sivile preget best ivaretas gjennom måten politiet tilnærmer seg og løser oppdraget på enn hvordan politiet er utstyrt.

Når man skal ta stilling til bevæpningsspørsmålet er det for politimesteren i Troms lagt avgjørende vekt på hva man tror vil sette norsk politi best i stand til å løse de hendelser politiet er satt til å håndtere. I et stadig omskiftende, komplekst og forhøyet trusselbildet mener politimesteren i Troms at dette løses best ved en permanent bevæpning av norsk politi.

Avslutningsvis vil politimesteren i Troms gi sin tilslutning til at samarbeidet mellom politi og helse må videreutvikles, herunder gjennom felles evaluering og erfaringslæring fra hendelser. Samarbeidet må gjerne bygge på en felles modell som f. eks samarbeidsrutinen fra Bergen, men det må være rom for lokal tilpasning, og forankring i allerede eksisterende samhandlingsarena, som politiråd.

Dokumentet er gjennomlest og godkjent av politimester Astrid Nilsen.

Med hilsen

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 35

Sted, dato:
Tønsberg, 20.03.2023

Høring - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Det vises til brev fra Politidirektoratet av 13. januar 2022.

I dette høringsbrevet kommenteres noe om forslagene knyttet til økt rapportering, samt forslaget om generell bevæpning. Høringen har vært diskutert i linja i politidistriktet de siste ukene. Dette høringsforslaget er delvis en oppsummering av denne diskusjonen, men meningene varierer for mye til at det vil være mulig å gi noen dekkende beskrivelse av hva som er det samlede syn de ansatte i politidistriktet på de ulike spørsmål i høringen.

Som samfunnets sivile maktapparat er politiet avhengig av tillit. Tillit opparbeides gjennom en rekke ulike elementer, som til en viss grad trekker i ulik retning. Vi må både være effektive og opprettholde høy kvalitet på de tjenester vi gir våre innbyggere. Samtidig er de mekanismer og funksjoner en trenger for å sikre kvaliteten noe som på kort sikt ikke bidrar direkte inn i produksjonen vår.

Vi må være åpne om vår virksomhet, samtidig som vi forvalter sensitiv informasjon. Det er vanskelig å ha tillit til noen en opplever holder tilbake informasjon, samtidig er det avgjørende at våre innbyggere er trygge på at politiet bevare fortrolighet om sensitiv informasjon.

Også politiets maktbruk har tilsvarende dilemmaer med seg. Det er svært krevende, og fordrer mye trening, å stå i farlige situasjoner og gjøre de riktige valgene. Kvaliteten på treningen er viktig, men den må også være effektiv. Kunnskap om vår maktbruk kan være viktig for både beslutningstakere og våre innbyggere. Samtidig vil registrering av mer informasjon være noe som tar tid og som ikke direkte bidrar inn i den daglige oppgaveløsningen.

I dag blir alle hendelser politiet er involvert i som medfører skade på person etterforsket av spesialenheten. Det sikrer at situasjoner der maktbruken er utenfor rammene av det vi aksepterer, blir fulgt opp strafferettslig. Det er avgjørende for tilliten til politiet.

Samtidig etterlater det et rom for læring av hendelser som ikke fullt ut kan utnyttes. Spesialenheten sender riktig nok saker til politidistriktene til administrativ oppfølging der dette vurderes fornuftig. Selv om det er mye å lære av disse sakene, skjer informasjonsinnhenting innen rammene av straffeprosessloven, og ikke primært med sikte på læring.

Politiet har et behov for å utvikle seg videre hva gjelder erfaringslæring, men det er usikkert om økt antall rapporteringer vil gi ønsket effekt. Erfaringslæring forutsetter at vi evner å se sammenhengen mellom daglig oppdragsløsning og trening, på en slik måte at den daglige drift kan bidra til utvikling. Et rapporteringsregime må bidra til dette, og ikke bare være innrettet på å kunne svare på forhold vi lurer på.

En gjennomgang i distriktet viser at de enhetene som organiserer operativt personell nok har et flertall som er enig med flertallet i utvalget. Dette inkluderer både ansatte og ledere som tidligere var skeptiske eller sågar var motstandere av generell bevæpning. Det skal imidlertid presiseres at dette baseres på tilbakemeldinger gjennom lederlinja, og ikke gjennom andre kilder til informasjon. Ut over å synliggjøre at det nok har vært en viss utvikling i retning av at flere nå mener det er riktig med generell bevæpning, er det ikke mulig å svare mer konkret på hvor stort flertall det er eller hvor sterkt overbevist en er om spørsmålet.

I rapporten trekkes det frem en rekke argumenter for generell bevæpning. Det sentrale, som også er det som har begrunnet utviklingen på dette spørsmålet i politidistriktet, er endringer i trusselbildet. En rekke av de øvrige argumentene kan like godt tale både for og mot bevæpning, eller fremstå som argumenter som alltid har vært aktuelle.

I etterkant av siste utredning er det også besluttet innføring av Elektrosjokkvåpen (ESV) i politiet. For en diskusjon om generell bevæpning er det synd at dette har tatt såpass lang tid, slik at en ikke har et bredere erfaringsgrunnlag for å vurdere betydningen av et slikt tiltak. De pilotene som har vært gjennomført har vært tilstrekkelig til å begrunne nasjonal innføring.

ESV kan på ingen måte kunne erstatte skytevåpen. Spørsmålet her er imidlertid om det er et tiltak som i tilstrekkelig grad bidrar til å redusere behovet for generell bevæpning eller ikke. Erfaringer fra hele Norge over flere år, ville kunne bidratt til å besvare dette spørsmålet på en bedre måte.

Generell bevæpning begrunnet i trusselsituasjonen baserer seg på at politiet kan komme i situasjoner der en må agere raskt for å avverge pågående livstruende vold. I tillegg kommer at trusselen til en viss grad er rettet mot uniformert personell, og at bevæpning vil bidra til at en bedre kan beskytte seg selv.

Sammenlignet med fremskutt lagring tilsier dette at generell bevæpning er et tiltak som utgjør størst forskjell i situasjoner der man ikke ellers rekker å bevæpne seg. Dernest kommer at en i kritiske situasjoner har dårlig tid, og at bevæpning virker forstyrrende for forberedelser på vei inn i en kritisk situasjon. Forskjellen vil nødvendigvis vis avta jo lenger unna hendelsen en er, og selv med generell bevæpning kan man havne i situasjoner der en må bruke tid på å iføre seg tyngre verneutstyr.

I slike situasjoner kan vi som samfunn risikere at noen blir alvorlig skadet eller dør, der en ved generell bevæpning kunne ha avverget det. Det sentrale spørsmål blir da om dette er en risiko samfunnet er villig til å akseptere eller ikke. I denne vurderingen er det vanskelig å si noe om hvor mange slike situasjoner som kan oppstå i løpet av et år.

I sin kjerne er dette et verdispørsmål, som kan omformuleres som hvilken risiko samfunnet er villig til å akseptere for den verdien en til nå har ment at det er at politiet er ubevæpnet. Dette er grunnleggende et politisk spørsmål, der politiets rolle bør være å tydeliggjøre premissene for valget, men overlate vurderingen til samfunnet vi er satt til å tjene.

En slik tilnærming fordrer også at en vurderer om det er behov for å utforske alternativer til generell bevæpning, noe utvalget unnlater å gjøre. Dagens bevæpningsordning medfører for eksempel at våpenet er ladd med skudd i kammeret. En endring fordrer en mengde trening av operative mannskaper en ved midlertidig bevæpning ikke har vurdert som formålstjenlig. Videre kan det tenkes bevæpnede patruljer, eller føringer knyttet til situasjoner der en skal opptre ubevæpnet.

I sum er det vanskelig å argumentere mot at trusselsituasjonen er mer tilspisset nå enn for noen år siden. Samtidig er spørsmålet om dette er en risiko samfunnet er villig til å akseptere et verdispørsmål.

Med hilsen

Ole Brestrup Sæverud

Politimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 27

Sted, dato:
Trondheim, 15.03.2023

Høring - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Trøndelag politidistrikt viser til brev av 13. januar 2023 vedrørende Maktmiddelutvalgets rapport – politiets bruk av maktmidler.

Trøndelag pd har hatt til vurdering spørsmålet knyttet til Justis- og beredskapsdepartementets behov for innspill på alternative forslag til plassering i politiloven § 6 av en bestemmelse om at "barnets beste skal være et grunnleggende hensyn":

Vi mener at en generell presisering i paragrafen er bra, og at det kan settes inn i nytt femte ledd, og med tillegg om at det gjelder "når politiet opptrer overfor barn eller med barn som vitne". Dette vil bidra til å ta hensyn til barnets beste, uavhengig om det utøves makt mot barnet, dennes foreldre eller andre personer i deres påsyn. Utover det vil også en slik presisering være i samsvar med de nye nasjonale retningslinjene for politiets møter med barn.

Det kan med fordel også settes inn en presisering med tanke på politiets maktbruk mot barn, ved at setningen forlenges med følgende; "*bruk av makt overfor barn skal være kvalifisert forholdsmessig*".

Trøndelag pd ønsker å trekke frem betydningen av at barnets beste fremheves i både lovverk og i nasjonale føringer da det vil bidra til å løfte fokuset på barn som særskilt sårbare, og at dette krever egen kompetanse for å håndtere på beste mulig måte. Et styrket fokus på barns rettigheter vil bidra til et ytterligere bedre

grunnlag for å håndtere barn best mulig i utfordrende situasjoner, i den hensikt å redusere risiko for alvorlige konsekvenser.

Med hilsen

Elisabeth Rise

Visepolitimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Nils Kristian Moe

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 26

Sted, dato:
Stavern, 20.03.2023

Høring - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

1. Innledning

Vi viser til høringsbrev fra Politidirektoratet av 13.01.2023, vedlagt rapport "Politiets bruk av maktmidler", publisert 07.11.2022.

Utrykningspolitiet (UP) har formidlet høringsbrevet og rapporten internt i organisasjonen med anmodning om innspill til høringen.

Maktmiddelutvalgets rapport er omfattende og vi har derfor prioritert våre kommentarer til spørsmålet om behov for endring av politiloven § 6 med hensyn til barnets beste ved bruk av maktmidler, samt flertallet av utvalgets anbefaling om generell bevæpning.

2. Ad utvalgets forslag til endring av politiloven § 6 – politiets bruk av maktmidler og hensynet til barnets beste i alle vurderinger

Utvalget anbefaler å endre politiloven § 6 (kapittel 7.15.5 og side 220) for å fremheve de særlige hensyn som politiet må ta i møte med barn.

Vi mener at politiet i alt arbeid skal ivareta barns beste i sin virksomhet, og spesielt ved bruk av tvang eller makt, for eksempel i forbindelse med pågripelse av en forelder som er i konflikt med barnevernet.

Vi støtter utvalget som på bakgrunn av innspill fra bla. Barneombudet og Norges institusjon for menneskerettigheter, anbefaler at Justis- og beredskapsdepartementet fremmer et forslag for Stortinget om å endre politiloven § 6 og underliggende instruksjer og rundskriv, slik at loven er i tråd FNs barnekonvensjon om at politiets handlinger ikke

går på bekostning av barns velferd og sikkerhet, og at barns beste alltid er en sentral faktor i politiets virksomhet.

3. Ad flertallets anbefaling om generell bevæpning som ny alternativt bevæpningsmodell

I UP er det som i utvalget et delt syn på om norsk politi bør være generelt bevæpnet i daglig tjeneste eller ikke, men flertallet (6 mot 4) i ledergruppen har etter en helhetsvurdering landet på at kunnskapsgrunnlaget presentert av flertallet i Maktmiddelutvalgets rapport ikke gir grunnlag for å endre dagens praksis.

Det er ikke mer enn fem år siden Utrykningspolitiet avga hørings svar til Politidirektoratet om NOU 2017:9 Politi og bevæpning, og den gang anbefalte vi en videreføring av dagens ordning med et ordinært ubevæpnet politi som medbringer ett- og tohåndsvåpen i kjøretøy (fremskutt lagring) (vedlegg 1).

Politidirektoratet støttet også bevæpningsutvalgets forslag om å ha ubevæpnet politi som hovedmodell i Norge, men åpnet opp for bevæpning i noe større grad. Erfaringene etter 2017 er at politilovens § 29 (2) a) er benyttet oftere enn tidligere på bakgrunn av terrorhendelser eller for å håndtere en alvorlig trusselsituasjon i henhold til Politiets sikkerhetstjenestes (PST) trusselvurdering.

Etter anbefaling fra blant annet Gjørsv-kommisjonen, har politiet hatt såkalt fremskutt lagring som en permanent ordning. Parallelt har Stortinget åpnet for såkalt punktbevæpning på bl.a. flyplasser. I tillegg blir politiet nå utrustet med elektrosjokkvåpen (ESV). Vi mener derfor dagens fleksible ordning ivaretar behovet for bevæpning hva gjelder å forebygge og avverge alvorlige hendelser. Maktmiddelutvalget har ikke etter vår vurdering kommet opp med et nytt forskningsgrunnlag, som tilsier at dagens praksis bør endres.

I ekspertutvalget som har vurdert politiets maktmidler, har fem av åtte utvalgsmedlemmer gått inn for å bevæpne politiet på permanent basis (side 208 flg.). Flertallet legger til grunn at bevæpning ikke svekker tilliten til norsk politi. Forslaget, slik vi ser det, er ikke godt begrunnet.

Vi er mener at det er uheldig at flertallet i utvalget bl.a. har lagt til grunn to spørreundersøkelser som argument for deres konklusjon, noe mindretallet i utvalget har påpekt i rapportens side 213: *Spørreundersøkelsen utført av utvalgsleder, gir etter mindretallets syn liten veiledning i det den lider av substansielle metodiske svakheter knyttet til svarprosent og representativitet, (...), i tillegg til at det er usikkerhet knyttet til spørreskjemaets validitet, og dermed om undersøkelsen svarer ut spørsmålet det søkes svar på; tilliten til politiet i møte med våpen.*

Utvalget erkjenner imidlertid svakheter som følge av antall respondenter og måten de ble rekruttert på, og slår fast at "utvalgets ønske om å begrunne sine forslag ut fra forskningsresultater, i mindre grad er mulig". Utvalget anbefalte også mer forskning på politiets maktmiddelbruk og det er noe vi er enig i sett hen til øning i antall bevæpninger og politiet bruk av skytevåpen i oppdrag hvor psykisk syke er involvert.

Debatten om Norge er tjent med et politi som bærer synlig våpen, har blitt drøftet både av politi og politikere jevnlig i lys av kriminalitetsutviklingen og trusselbilde. Den løpende vurderingen bygger på så vel generelle trender som konkrete saker, noe som vi mener inngår tillit, også overfor publikum.

Dessverre er erfaringen, etter at politiets våpeninstruks ble endret slik at kompetansen til å gi beslutning om bevæpning ble delegert fra politimester til operasjonsleder (2016), samtidig som nytt knivkonsept med bevæpning ble innført i operativ, har politiet bevæpnet seg oftere enn tidligere.

Fra 2020 og til medio november 2021 døde fire personer etter skudd fra politiet. Spesialenheten avgjorde i 2022 to saker der politiets bruk av skytevåpen hadde dødelig utfall. Om dette reflekterer endring av trusselbildet eller endret praksis og mer bruk av våpen som maktmiddel for å løse oppdrag som tidligere ble løst uten våpen har vi ikke grunnlag for å uttale oss om.

Politoloven § 6 regulerer politiets myndighet til å utøve maktbruk, og "politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig" (Politoloven § 6 andre ledd). Denne loven beskriver forholdsmessighetsprinsippet. Poenget med dette prinsippet er at uleiligheten eller skaden forbundet med inngrepet ikke må stå i misforhold til formålet med tjenestehandlingen, det vil si at nytten må være større enn ulempene eller skadene.

Vi håper at innføring av elektrosjokkvåpen vil bidra til en reduksjon av antallet bevæpninger. Bevæpningsbeslutninger gis i dag ofte i situasjoner som involverer psykisk syke, rusede og/eller personer i besittelse av kniv, hvor det antas at elektrosjokkvåpen kan være et hensiktsmessig verktøy blant annet fordi det gir anledning til å gripe inn på et tidlig tidspunkt og reduserer skadefølgen ved bruk av maktmidlet.

4. Oppsummert

Flertallet i UPs ledergruppe støtter utvalgets mindretall, som anbefaler videreføring av dagens ordning med et ordinært ubevæpnet politi som medbringer ett- og tohåndsvåpen i kjøretøy (fremskutt lagring).

Vi mener at i de fleste oppdrag er det tid til å foreta risikovurderinger og planlegge gjennomføringen av oppdragene. Erfaring viser at det har liten betydning for oppdragsløsningen om politiet er generelt bevæpnet eller har tilgang til våpen gjennom fremskutt lagring i kjøretøy, da politiet uansett vil være bevæpnet når de ankommer innsatsstedet når det er fattet beslutning om bevæpning.

Fremskutt lagring vil være tilstrekkelig også i de fleste akutte, hendelsesstyrte situasjonene, i det politiet vil ha gjennomført bevæpning under utrykning til innsatsstedet. Utplassering av elektrosjokkvåpen vil også være et nytt maktmiddel, som vi mener vil være en god erstatning for bevæpning i flere av oppdragene hvor politiet i dag har bevæpnet seg med enhåndsvåpen.

Vi mener at denne praksisen, inntil ny kunnskap foreligger, opprettholder tillit mellom politiet og samfunnet og reduserer risiko for overdreven maktbruk. Et viktig prinsipp for avtalen mellom politi og borgerne er gjensidig tillit og respekt.

Med hilsen

Knut Smedsrud
Sjef Utrykningspolitiet

Roar Skjelbred Larsen
Assisterende sjef Utrykningspolitiet

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 38

Sted, dato:
Ski, 23.03.2023

Hørings svar Øst pd. - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Det vises til vedlagte hørings svar fra Øst politidistrikt som er utarbeidet av flere fagmiljøer i fellesskap. Vi har valgt å gi våre synspunkter på samtlige av Maktmiddelutvalgets anbefalinger og jeg viser til vedlegget i sin helhet som vårt faglige råd.

Innføring av en generell bevæpning av norsk politi reiser en rekke dilemmaer som utfordrer ulike verdier i politiets samfunnsoppdrag. Det vises her særlig til mindretallets synspunkter knyttet til å opprettholde et grunnleggende sivilt preg og flertallets vurdering av behovet for rask og umiddelbar respons i et vedvarende skjerpet trusselbilde.

Øst politidistrikt består av 29 kommuner, ca 750.000 innbyggere og er Norges nest største politidistrikt. Vi har ansvaret for Gardermoen og store grenseoverganger. Vi er et distrikt med både små tettsteder og folkerike områder i randsonen til hovedstaden. Et stort distrikt som Øst har regelmessig alvorlige, livstruende hendelser der det er viktig at vi kan gi innbyggerne trygghet gjennom å redde liv og begrense skade ved en rask og adekvat respons. De maktmidlene samfunnet stiller til politiets rådighet har derfor stor betydning for vår effektivitet og sikkerhet i denne oppdragsløsningen.

Det er samtidig viktig for oss å ivareta en sivil tilnærming som kan bidra til å skape god dialog og trygge innbyggerne i deres møte med oss. Mindretallet legger vekt på at en generell bevæpning vil ha en negativ påvirkning på innbyggernes samhandling og kommunikasjon med politiet. Øst har relativt hyppig bevæpnede oppdrag (over 1000 pr. år), vi har stått i flere perioder med midlertidig bevæpning og vi har hatt punktbevæpning på Gardermoen siden 1. juli 2018. Til tross for dette har vi ikke registrert tilbakemeldinger på at dette har påvirket publikums holdning til å ta kontakt med oss. Dog kan mangelen på negative tilbakemeldinger skyldes fravær av systematisk kunnskapsinnhenting i forhold til temaet.

Øst pd har som pilot for bruk av elektrosjokkvåpen hatt mulighet til å høste erfaringer med mildere maktmiddel enn skytevåpen. Vi har hatt gode erfaringer med dette gjennom piloten og mener det er riktig og viktig å innføre dette i norsk politi. Vi vurderer likevel at innføringen av elektrosjokkvåpen ikke vil kunne erstatte skytevåpen som maktmiddel i de skarpeste situasjonene.

Trusselbildet er uforutsigbart og under kontinuerlig utvikling. For å ivareta tryggheten til både innbyggere og politiets medarbeidere er vår evne til rask og riktig respons avgjørende for å redusere skadeomfanget. Våre medarbeidere må være forberedt på å håndtere oppdrag på vegne av samfunnet, også med fare for eget liv.

Som politimester er det mitt ansvar å ivareta tryggheten, både til innbyggerne og medarbeiderne. Etter en samlet vurdering veier hensynet til en umiddelbar og skadebegrensende respons tyngre enn at bevæpning kan få en negativ effekt på politiets sivile preg.

Øst politidistrikt anbefaler derfor en generell bevæpning av norsk politi

Med hilsen

Ida Melbo Øystese
Politimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:

Høringssvar Øst pd. - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Hørings svar

Til: Politidirektoratet
Kopi til: Politimester Ida Melbo Øystese
Fra: Pi. Kristin Aga

Dato: 23.3.2023
Saksnummer: 22/252951-38
Saksbehandler: Kristin Aga

Hørings svar fra Øst politidistrikt – Politiets bruk av maktmidler (Maktmiddelutvalget)

Innledning

Øst politidistrikt (ØPD) har tidligere gitt innspill til Maktmiddelutvalget under utarbeidelsen av rapporten. Hørings svaret denne gangen er utarbeidet av fag- og opplæringsansvarlige på FOT, politiavdelingsledere fra Taktisk avdeling GDE Follo/Østfold og GDE Romerike og politiadvokater fra jourseksjonen og fagstaben til retts- og påtale. Det er i tillegg hentet inn innspill fra andre deler av politidistriktet.

I høringsbrevet fra Justisdepartementet har de skilt ut spesielt en anbefaling fra rapporten som det ønskes tilbakemelding på. Dette gjelder regulering i Politilovens §6 om vurderinger om barnets beste.

ØPD har, etter avklaring med saksbehandler i JD, valgt å svare ut samtlige anbefalinger som utvalget har lagt frem i rapporten. For å gjøre det mer oversiktlig har vi nummerert anbefalingene i den rekkefølgen de er presentert i rapporten. Mange av anbefalingene kan det være relativt enkelt å si seg prinsipielt enig i, men forslagene har en iboende kompleksitet som kan gjøre at effektivering krever endring av gjeldende regelverk eller økt ressursbruk.

Øst politidistrikt ser at et gjennomgående tema i mange av anbefalingene er at politiets registrering og tallmateriale rundt bruken av maktmidler er mangelfull. Dette kan føre til at det er usikkerhet rundt hvilket volum det er på bruken av det enkelte maktmiddel. For å kunne si noe om nødvendigheten om bruk av det enkelte maktmiddel, er det viktig at registreringen også kan si noe om konteksten i hendelsen slik at det blir mulig å forstå hvordan oppdragsløsningen i hver enkel situasjon er vurdert.

Hørings svar

Utvalgets anbefalinger:

- Det bør foretas en overordnet gjennomgang av reglene i politiloven og det underliggende instruksverket som regulerer politiets bruk av makt. Formålet med gjennomgangen bør være å gjøre regelverket mindre fragmentarisk og mer tilgjengelig både for politiet og publikum.*

Øst politidistrikt er enig med utvalget i at regelverket rundt politiets maktbruk kan fremstå som uoversiktlig og fragmentarisk. Reglene rundt maktbruk er regulert i ulike

kilder, det er lover, instruksjoner og rundskriv av ulike alder som er revidert på ulike tidspunkt. Selv om reglene rundt maktbruk fungerer for politiet, kan det være vanskelig tilgjengelig for allmennheten. ØPD viser til de utdypende svarene under anbefaling 2 og 3, og mener at disse underbygger at det er behov for en overordnet gjennomgang.

2. *Det bør utredes om det bør foretas endringer i dagens regulering av politiets maktbruk i nødvergesituasjoner, herunder om politiets maktbruk i sin helhet bør reguleres i politiloven.*

Øst politidistrikt støtter utvalgets anbefaling om en utredning av om det bør foretas endringer i dagens regulering av politiets maktbruk i nødvergesituasjoner, herunder om politiets maktbruk i sin helhet bør reguleres i politiloven.

Problemstillingen kan illustreres med den alvorlige hendelsen i Sarpsborg 28.08.2021, som endte med at en person ble skutt av politiet og døde som følge av skadene. En slik type situasjon er naturlig nok belastende for de involverte tjenestepersoner på flere måter. Det avgjørende spørsmålet i Spesialenhetens vedtak ble formulert som om tjenestepersonenes handlinger 'likevel' ble ansett som 'lovlig på grunn av nødverge', jf. straffeloven § 18.

Når behovet for en utredning vurderes, kan man spørre seg om i hvilke situasjoner spørsmålet settes 'på spissen' og omfanget av dette. Det kan videre vises til at de politirettlige reglene etter gjeldende praksis uansett gis betydning i de konkrete vurderingene som foretas, ved at de trekkes inn som en naturlig 'referanseramme' for bedømmelsen av politiets handlemåte, jf. HR-2008-905-A. Det ble også gjort i "Sarpsborg"-saken. Det følger videre av praksis at nødvergeregelen i § 18 åpner for en "noe videre ramme" for lovlig maktutøvelse, enn hva som følger av de politirettlige regler. Tjenestepersoner gis da en noe ytterligere beskyttelse mot straffeforfølgning etter nødvergebestemmelsen. I forbindelse med arbeidet med ny straffelov, bemerket departementet i sin vurdering i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004 s. 207-209) at nødvergebestemmelsen hadde fungert godt i praksis. Selv om 'Straffelovkommisjonen' i 2002 foreslo å ikke videreføre regelen om pågripelser mv. i nødvergebestemmelsen, ble regelen altså videreført. 'Politiets Fellesforbund' hadde da også meninger om at den aktuelle regelen burde beholdes.

Utvalget har vurdert sammenhengen mellom politiloven § 6 og straffelovens nødvergebestemmelse, og er av den oppfatning at dagens ordning fungerer på en god måte. Det vises imidlertid til at det er argumenter for at ordningen ikke er optimal, jf. pkt. 4.7. Det er både av utvalget og i juridisk teori pekt på prinsipielt problematiske sider ved bruken av nødverge som hjemmelsgrunnlag for politiets maktbruk, sett hen til at dette er en strafferettslig unntaksregel. Reglene i politiloven og straffeloven er videre prinsipielt ulike av natur og formål. Reglene i politiloven er et verktøy for å kontrollere myndighetenes maktbruk og stiller nærmere krav til tjenesteutøvelsen og grensene for denne. I strafferetten er det sentralt å fastsette grensene for det straffbare.

En 'modell' fra Johan Boucht, som har holdt foredrag for utvalget, har vært å utelukkende regulere politiets bruk av makt i politiloven, for å skape et system som kunne anses som mer rettslig tilfredsstillende. Dette ville innebære at politi i tjenesteoppdrag ikke omfattes av nødvergebestemmelsen. Tanken er da at man bøter på dette ved å la politiloven suppleres med en bestemmelse som gir anledning til å gå utover det som ellers vurderes som forsvarlig etter reglene i politiloven, dersom man utsettes for et 'overraskende' angrep. I Sperr og Nilsens artikkel i 'Med ære og samvittighet; Festskrift til Magnus Matningsdal (Gyldendal 2021), Sperr og Nilsen, s.

292-315', har man på sin side stilt spørsmål om man skal revurdere strl. § 18 som grunnlag for en polisær kompetansenorm og stille spørsmål om det er 'behov for å etablere et skarpere og mer nyansert skille, som for politiets vedkommende innebærer at all normering av inngrepskompetanse samles i den spesialiserte politilovgivningen, samtidig som nødvergeinstituttet kan vurderes i de tilfeller hvor polititjenestepersoner utøver selvforsvar, og forsvarshandlingen ikke er hjemlet i politilovgivningen.' Hva dette vil innebære sammenliknet med nåværende regulering og praksis - fremstår som uklart. Som uttalelsen vel antyder, kan man ikke se bort fra at den alminnelige nødvergebestemmelsen vil kunne komme inn supplerende, selv med en nærmere regulering i politiloven.

Det kan uansett være behov for å legge grunnlaget for en nærmere vurdering av forholdet mellom de ulike reglene. Et sentralt poeng er da å tydeliggjøre de ulike perspektivene som gjør seg gjeldende i henholdsvis politiretten og strafferetten.

3. *Justis- og beredskapsdepartementet fremmer et forslag for Stortinget om å endre politiloven § 6 for å fremheve de særlige hensyn som skal tas i møte med barn. Endringen i politiloven § 6 etterfølges av tilsvarende presiseringer i underliggende instruksjer og rundskriv.*

I høringsbrevet fra Justis- og beredskapsdepartementet av 19.12.2022, vises det til Maktmiddelutvalgets rapport 'Politiets bruk av maktmidler', hvor utvalget blant annet har vurdert politiets bruk av maktmidler mot mindreårige. Utvalget anbefaler at det gjøres endringer i politiloven § 6 for å fremheve de særlige hensyn som skal tas i møte med barn. Det vises til at politiloven § 6 er den sentrale bestemmelsen om politiets maktmiddelbruk, og at endringer mest hensiktsmessig kan inntas nettopp her. Et grunnleggende poeng i utvalgets vurderinger, var videre at det må tas hensyn til barnets beste i samtlige av politiets vurderinger, ikke bare ved bruk av makt. Det vises til at dette tilsier at det kanskje er bedre med en generell henvisning til barnets beste i politiloven, enn en konkret presisering av at terskelen for maktbruk skal være høyere. Departementet viser til tre alternative endringer i § 6 som er foreslått av utvalget, som høringsinstansene er bedt om å kommentere og vurdere, eventuelt gi innspill til andre løsninger. Høringsinstansene bes videre om å vurdere om bestemmelsen bør reflektere at det skal tas hensyn til barnets beste ved bruk av makt mot foreldre i barns påsyn.

Nærmere om 'barnets beste'

Barnets beste er ikke et begrep som er benyttet i politiloven, og det er skjønnspreget. Politiets ordenstjeneste er videre omfattende og mangfoldig. Politiloven § 13 har eksempelvis mer karakter av omsorg enn myndighetsutøvelse, og er begrunnet i barnets velferd. Siden politiretten bygger på hensyn som forebygging av kriminalitet og ivaretagelse av ro og orden, vil ikke hensynet til barnets beste alltid ha entydig betydning i dette sporet. I straffeprosessen og strafferetten vil hensynet til barnets beste som oftest tale imot at det gjøres inngrep overfor barnet. I politiretten kan barnets beste i noen tilfeller tale for at det foretas inngrep, selv om inngrepet ikke alltid er sammenfallende med hva som er barnets uttrykte ønske. Barnekonvensjonen har ikke noe klar eller entydig definisjon av hva som ligger i begrepet, og dette må fastlegges i den enkelte situasjon, og hva slags tiltak eller inngrep det er tale om.

Behovet for endringer i politiloven mv.

Når det gjelder det rettslige behovet for å gjøre endringer i politiloven, bemerkes det at plikten til å ta barnets beste i betraktning som et grunnleggende hensyn i norsk rett

allerede følger direkte av den overordnede rettsnormen i Grl. § 104, sikringsplikten i Grl. § 92, og henvisningen i politiloven § 3 til folkeretten, hvor særlig FNs Barnekonvensjon art 3 nr. 1 danner et utgangspunkt. Det vises også til relevante rettigheter og inngrepsvilkår som følger av aktuelle bestemmelser i EMK, avhengig av hvilke inngrep det gjelder, jf. også menneskerettsloven §§ 3 jf. 2. Det vises for øvrig også blant annet til politiinstruksens § 3-1, siste ledd.

Det fremstår som klart at politiets inngrep og tiltak som er rettet mot barn - eller som berører barn - skal ha barnets beste som grunnleggende utgangspunkt. Det gjelder enten dette skjer med hjemmel i politilovens kap. II, eller som ledd i politiets bistand til andre etater. Sentralt i denne sammenheng er videre at politiets tjenesteutøvelse innebærer forholdsmessighetsvurderinger. I møter med barn vil hensynet til barnets beste inngå i en slik vurdering, og dette er uansett en del av avveiningen som foretas i ulike deler av politiets virksomhet. Det følger videre av behovs-, forholdsmessighets- og forsvarlighetskravene i politiloven § 6, at valg av inngrep, fremgangsmåte og terskelen for lovlig maktbruk er relativ i alle sammenhenger, også når det benyttes mot barn eller det er barn til stede. Det gjelder et skjerpet forholdsmessighetskrav ved bruk av makt mot barn, som innebærer at det skal mer til for at maktutøvelsen ovenfor barn skal bli vurdert som forholdsmessig.

Hverken politiloven eller politiinstruksen inneholder imidlertid særskilte vilkår for når det kan brukes makt mot personer under 18 år. Videre inneholder verken politiloven eller politiinstruksen særskilte kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige. Det er heller ikke egne generelle regler for hvordan politiet skal opptre overfor, eller håndtere barn.

Et sentralt poeng er uansett at en synliggjøring eller kodifisering i politiloven av hensynet til barnets beste, vil kunne ha en pedagogisk og bevisstgjørende funksjon i politiets avgjørelser og handlinger. Bevisstheten til dette vil naturlig nok henge sammen med kunnskap og kompetanse hos aktuelt tjenestepersonell. Dette har imidlertid også betydning for andre aktører, som ved en lovfesting vil kunne påminnes betydningen av hensynet - og gjøre det mer tilgjengelig for bruk i en klage-/domstols-sammenheng.

Inkorporeringen av barnekonvensjonen har kanskje gjort det tydeligere enn tidligere at en ved tolkningen av en rekke bestemmelser må ta hensyn til om et inngrep gjelder barn. De siste årenes erfaringer fra strafferettsområdet har vist at det å lovfeste særlige bestemmelser som gjelder barn, har ført til økt oppmerksomhet om de særlige behov barn har i strafferettspleien. Dette har antakelig en mer generell overføringsverdi. Man kan da anse det som viktig å lovfeste særlige bestemmelser om at det skal tas særlig hensyn til barn, og gjerne også egne bestemmelser der en mer konkret angir hvordan en skal kunne ta slike hensyn. Så blir spørsmålet hvilken implementeringsmåte som får størst pedagogisk effekt.

Strukturell plassering av en endring i politiloven § 6:

Det kan etter vårt syn være nærliggende å plassere regelen i politiloven § 6, da denne bestemmelsen inneholder alminnelige regler for hvordan polititjenesten skal utføres, og angir grunnprinsippene for all politimyndighetsutøvelse; ikke bare ved bruk av makt. Dette harmonerer også godt med utvalgets ønske om å avspeile at det skal tas hensyn til barnets beste i samtlige av politiets vurderinger. En bestemmelse om barnets beste henger nært sammen med og vil inngå i slike vurderinger som må foretas etter § 6, annet ledd. Det kan gjøre det naturlig at endringen skjer i tilknytning til eksisterende bestemmelser om dette. På den annen side kan man spørre seg om bestemmelsen da mister noe egenverdi eller symbolverdi. En plassering i et eget ledd kan dessuten tydeliggjøre hensynet og at dette gjelder generelt, og man kan unngå eventuelle

uklarheter til hvordan dette relaterer seg til andre deler av bestemmelsen. Dersom det sentrale er å fremheve dette særlige hensynet på en tydeligst mulig måte, og dette skal gjøres i politiloven § 6, antas at bestemmelsen mest hensiktsmessig bør inntas i et nytt femte ledd.

Vurdering av de alternative formuleringene

I utformingen blir spørsmålet om regelen skal ta opp i seg den alminnelige regelen om barnets beste som et grunnleggende hensyn. Og eventuelt om den bør formuleres noe annerledes med sikte på aktuelle situasjoner i politiets møte med barn, eventuelt en kombinasjon.

De to første alternativene fremstår som en mer generelt utformet henvisning til barnets beste som et grunnleggende hensyn. Dette minner om forslaget fra Kirsten Sandberg om ny § 4b i straffeprosessloven. En slik formulering tar høyde for at barnets beste er ett tungtveiende hensyn, blant flere hensyn politiet må ta i møte med barn. På denne måten gis et nødvendig rom for å gjøre en helhetsvurdering i den konkrete situasjon. Alternativ 3 inneholder også denne fleksibiliteten, men er formulert på en noe annen og mer omfattende måte. Dette er innledningsvis vidt formulert, jf. *'når politiet opptrer overfor barn'*. Samtidig inneholder alternativet en ytterligere konkretisering med tanke på en bestemt type situasjon hvor man skal ta slike hensyn, jf. uttrykket *'eller med barn som vitne'*.

Hvor konkret eller detaljert en skal lovfeste slike regler, antas å være et hensiktsmessighetsspørsmål. Til fordel for en mer generell og knapp utforming, kan man si at betydningen av hensynet uansett også kan utdypes og 'operasjonaliseres' i underliggende regelverk som instruksjer, rundskriv, eller andre retningslinjer. Det vises eksempelvis til ny nasjonal retningslinje for 'Politiets møter med barn'. På en slik måte vil hensynet kunne konkretiseres ytterligere, opp mot aktuelle situasjoner hvor dette gjør seg gjeldende. Dersom dette gjøres direkte i loven, kan det videre typisk bli spørsmål om det er situasjoner eller nyanser som er utelatt i lovteksten, og som ikke fanges opp av bestemmelsen. Det kan altså være utfordringer med å formulere dette på en dekkende måte, og det fremstår å være begrenset hvor utfyllende en slik bestemmelse kan være.

På en annen side kan en konkretisering ofte være mer pedagogisk og veiledende. Man kan også spørre seg om reglene kan bli så generelle at de ikke gir veiledning i en akutt situasjon, hvor man f.eks. skal vurdere tvangsbruk mot barn. Ved en konkretisering får man også fremhevet det sentrale poenget at dette ikke bare gjelder sakene der det er barnet selv som er mistenkt eller som tiltakene rettes direkte mot, men også der barnet blir vitne til at dette gjøres overfor nærstående. Man kan også få fokus på typetilfeller hvor det er særlig viktig å ha fokus på hensynet til barnets beste. Lovteknisk er det mulig å gjøre reglene konkrete ved å angi eksempler, men samtidig få tydelig frem at formuleringen ikke er uttømmende.

Øst politidistrikt støtter utvalgets anbefaling om å gjøre endringer i politiloven, og at hensynet til barnets beste bør reflekteres på en tydeligere måte enn hva som er tilfelle i dagens regelverk. Det foreslås at man i siste ledd inntar en bestemmelse i tråd med alternativ 3, eller med en noe annen formulering som angitt nedenfor.

Det kan etter vårt syn imidlertid vurderes å endre formuleringen *'når politiet opptrer ovenfor barn'* til en presisering som eksempelvis: *'ved handlinger og avgjørelser som berører barn'*. Uttrykket 'opptrer' kan assosieres til noe fysisk, noe som klart nok passer i

en del situasjoner. Det retter seg likevel ikke like naturlig mot avgjørelser som tas i andre sammenhenger enn en fysisk situasjon. Politiloven § 6 gjelder nettopp for hele politiets virksomhet, ikke bare for fysisk maktbruk. Den gjelder også når det brukes tvangsmidler etter straffeprosessloven, selv om § 170 a da kommer inn som en slags 'lex specialis' ved selve beslutningen om tvangsmiddelbruk. Men for selve gjennomføringen av tvangsmidlene - innenfor rammen av det som er forholdsmessig etter § 170 a - gjelder fortsatt pl. § 6. Dermed vil en plikt til å ivareta barnets beste etter pl. § 6 kunne tilsi at en ransaking/pågrepelse, utsettes til etter at barna er gått på skolen. Denne beslutningen vil da tas forut for det fysiske møtet med barna, og vil ikke naturlig omfattes etter den foreslåtte ordlyden. Derimot vil det omfattes dersom det presiseres at regelen skal gjelde *'ved handlinger og avgjørelser som berører barn'*.

Altså vil man kunne formulere bestemmelsen som følger:

'Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.'

Vurdering av om bestemmelsen bør reflektere at det også skal tas hensyn til barnets beste 'ved bruk av makt mot foreldre i barns påsyn'

Denne formuleringen er også konkretisert, og det blir et spørsmål om hvor utførlig man skal gjøre en endring i politiloven. Etter vårt syn kan man kanskje heller se det slik at dette aspektet tas opp i det generelle prinsippet om barnets beste, og at dette kan utdypes i merknader til enkeltbestemmelser eller rundskriv/retningslinjer.

Om det skal inntas i lovteksten, blir det nærliggende å se på meningsinnholdet i *'bruk av makt mot foreldre'*, i forhold til *'barn som vitne'*, dersom man bruker dette uttrykket. Disse uttrykkene kan i utgangspunktet se ut til å være delvis overlappende i forhold til hva slags situasjoner som kan omfattes. Formuleringen *'med barn som vitne'* synes å ha et videre nedslagsfelt og kan fange opp de tilfellene der det brukes makt mot foreldrene i barnets påsyn, slik at sistnevnte kanskje ikke er nødvendig å si eksplisitt. En slik formulering vil imidlertid ikke nødvendigvis fange direkte opp spørsmålet om det overhodet skal brukes makt mot foreldrene eller om det skal gjøres i barnets påsyn, eller om man eksempelvis skal vente med maktbruk til barnet har forlatt stedet. Det vil uansett kunne følge av den generelle plikten til å ta hensyn til barnets beste, og kan eventuelt utelates i lovteksten og presiseres i forarbeidene.

I begrepet *'foreldre'*, kan det også være andre nærstående i personkretsen rundt et barn, som de har et nært tilknytningsforhold til. Samtidig er det et avhengighetsforhold og lojalitetsbånd mellom foreldre og barn, som gjør at det er naturlig å ha fokus på en situasjon hvor nettopp disse partene involveres. Ved maktbruk ovenfor foreldre, stilles barnet i en særlig sårbar posisjon.

I det menneskerettslige vernet som også er en del av norsk rett, er det ellers ikke tvil om at reglene i EMK art. 3 og art. 8 setter visse grenser for *'inngrep'*, når barnet er nærstående eller til stede som vitne. Det er flere eksempler på at EMD stiller krav knyttet til saker hvor barnet er vitne eller *'påørende'*, og hvor det kan aktualiseres en plikt for staten til å sikre ivaretagelse av barna, se Hadzhieva mot Bulgaria, dom 1. februar 2018 (klagesak 45285/12), Ioan Pop m.fl. mot Romania, dom 6. desember 2016 (klagesak 52924/09).

Dersom man finner at bestemmelsen også skal reflektere at det skal tas hensyn til barnets beste ved bruk av makt mot foreldre, kan det oppnås ved å formulere bestemmelsen som følger:

'Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Dette gjelder blant annet når politiet opptreer overfor barn eller med barn som vitne, og ved bruk av makt mot barnets foreldre.'

Man vil da få frem at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn både ved politiets avgjørelser og utførelse av faktiske handlinger. Man vil også fange opp de ulike situasjonene som nevnes, uten å være ekskluderende, se uttrykket 'blant annet', som også f. eks. er brukt i politiloven § 7, annet ledd. Det er imidlertid et spørsmål om man bør utelate uttrykket 'i barns påsyn' dersom dette inntas. Hensynet til barnets beste tilsier at maktbruk overfor foreldrene ikke bør skje i deres nærvær; typisk ved at man avventer inngrep til barna har forlatt stedet - dersom det er mulig i den aktuelle situasjonen.

Innspill til andre mulige løsninger – en annen mulig kombinasjon

Utvalget er inne på ulike innfallsvinkler, når det dels vises til en generell henvisning til barnets beste i pl. § 6, dels en konkret presisering av at terskelen for maktbruk skal være høyere. Dette kan rette seg både mot formuleringsmåten og plasseringen av en bestemmelse om barnets beste.

En alternativ formulering i pl. § 6:

Dersom man skal velge en innfallsvinkel rettet mot at terskelen for maktbruk skal være høyere, kan en annen måte å synliggjøre barnets beste (og 'siste utvei'-prinsippet i Barnekonvensjonen) også gjøres i pl. § 6, femte ledd ved en slik formulering:

'Bruk av makt eller frihetsberøvende inngrep mot barn, skal bare skje når det er særlig påkrevd [og andre tiltak er klart utilstrekkelig].'

Dette vil være en presisering mer etter mønster fra tvangsmidler etter straffeprosessloven, i tilfeller hvor barn utsettes for makt eller frihetsberøvelse. Hensynet til forutberegnelighet og barnets rettssikkerhet tilsier en slik løsning ved denne type inngrep. Med en slik bestemmelse er man over i en presisering av terskel for maktbruk, i motsetning til alternativene i høringsbrevet.

En eventuell endring i pl. § 13:

Pl. § 13 er en bestemmelse som spesifikt retter seg mot 'inngrep ovenfor barn'. I denne bestemmelsen kunne man i tillegg hatt en mer generell henvisning, tilsvarende en som nevnt ovenfor i forhold til pl. § 6. Bestemmelsen kan lyde slik: 'Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn'.

Dette likner på utformingen av første setning i den nye barnevernloven og bestemmelsen i § 1-3. Med en kombinasjon av en lovendring som nevnt i pkt. 6.1 og pkt. 6.2 i hhv. §§ 6 og 13, vil man både kunne ivareta ønsket om å innta en formulering som er utformet på en generell måte, og samtidig synliggjøre terskelen for maktbruk ovenfor barn.

4. *Det foretas en ny vurdering av bruk av spyttbeskytter etter at den helsefaglige vurderingen foreligger. Denne vurderingen bør være offentlig. Dersom det besluttes at spyttbeskytter fortsatt skal brukes som*

maktmiddel, bør det gis nye regler i instruksverket som setter en høy terskel for slik bruk, og det bør fremgå av instruksene at terskelen er enda høyere for bruk av spyttbeskytter mot barn.

Øst pd har nylig levert innspill til en risikovurdering rundt bruk av spyttbeskytter til Politidirektoratet. Ut fra antallet avviksmeldinger levert i Synergi-systemet etter at forbudet om bruk inntraff, fremstår det som at det er et behov for spyttbeskytter. Dersom det skal gis nye regler rundt bruken av spyttbeskytter, mener Øst politidistrikt at det ikke er riktig å sette en høy terskel for bruk, men fokusere på i hvilke situasjoner det er riktig å bruke spyttbeskytter. Dette bør da gjenspeiles i oppæring og registrering av bruk. Øst politidistrikt mener videre at det ikke trenger å stå noe konkret om at terskelen er enda høyere for bruk mot barn. En slik beskrivelse er ikke gjort for noen andre maktmidler, og Politilovens §6 ordlyd der det skal vurderes om handlingen er nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig implisitt gjør at inngrep mot barn vurderes med en høyere terskel enn inngrep ovenfor voksne. I tillegg bemerkes det at bruk av spyttbeskytter eller mulighet for slik bruk, kan føre til at politiets maktbruk kan reduseres i den enkelte situasjon.

- 5. I likhet med Bevæpningsutvalget anbefaler Maktmiddelutvalget at politiets bruk av makt registreres systematisk, herunder ved at det utarbeides verktøy som muliggjør kontinuerlig registrering av maktbruk og som kan gi en samlet oversikt over denne. Oversikten bør offentliggjøres regelmessig, og innholdet bør brukes i politiets erfaringslæring.*
- 6. Det vedtas endringer i instruksverket for å gjøre det pliktig for tjenestepersoner å registrere bruk av andre maktmidler i tillegg til skytevåpen.*
- 7. Det bygges videre på arbeidet med Maktmiddel-applikasjonen. Det arbeides systematisk for å sørge for at bruk av applikasjonen integreres i tjenestehverdagen.*
- 8. Reglene om registrering av bruk av elektrosjokkvåpen i prøveperioden videreføres i den permanente ordningen.*
- 9. Politidirektoratet avgir årlig rapport om politiets maktmiddelbruk, hvor alle relevante tall og data sees i sammenheng med tilsvarende tall og data fra tidligere år.*
- 10. Det vurderes i hvilken grad det er juridisk og etisk spillerom for å registrere antatt alder, kjønn, etnisitet og eventuell psykisk uhelse om personer som det brukes maktmidler mot. Relevante interesseorganisasjoner involveres i utformingen av ordningen for innsamling av slike informasjonskategorier.*

Øst politidistrikt mener at anbefaling 5, 6 og 7, 8, 9 og 10 henger tett sammen, og velger å svare på disse punktene under ett.

Som tidligere nevnt kunne politiets tallmateriale rundt bruk av maktmiddel vært bedre. Økt registrering av det enkelte maktmiddel kunne ha gitt en bedre forståelse for hvor ofte og i hvilke situasjoner det blir benyttet. Det er naturlig å bygge videre på bruken av Maktmiddel-applikasjonen, og utvikle denne slik at det også kan registreres andre maktmidler enn skytevåpen. I tillegg bør det være muligheter for å anføre i hvilken kontekst maktmiddelet ble brukt og hvilke vurderinger som ligger til grunn. Dersom dataen fra applikasjonen skal kunne brukes til forskning må det være av en slik kvalitet at det underbygger vitenskapelige metoder. Dette kan gi en bedre oversikt over politiets bruk av de enkelte maktmidler, og som kan offentliggjøres regelmessig og ved behov. Kroppsbåret kamera på tjenestepersoner er en ordning som flere land har innført. Det har også vært forsøksordninger i norsk politi. En slik

ordning kan bidra til å øke forståelsen for politiets handlemåte og vise kompleksiteten i vanskelige situasjoner. I Norge er befolkningen ulikt sammensatt demografisk og en god registreringsordning vil kunne forklare og underbygge politiets handlemåte ovenfor enkelte grupper.

11. *Politihøgskolen vurderer om det er plass i politiutdanningen til økt fokus på håndteringen av barn og sårbare grupper, om det i større grad bør trenes scenariobasert i håndteringen av barn og sårbare grupper, om det kan legges til rette for økt antall timer i skytesimulator for den enkelte politistudent, og om elementer fra MAP-programmet kan tas inn i politiutdanningen.*
12. *Politihøgskolen vurderer om det er rom for å øke fokuset på håndteringen av barn og sårbare grupper i vedlikeholdstreningen, om det i større grad bør trenes scenariobasert på håndteringen av barn og sårbare grupper i vedlikeholdstreningen, og om elementer fra MAP-programmet kan tas inn i vedlikeholdstreningen.*

Øst politidistrikt legger til grunn at Politihøgskolen har fokus på dette i sin utdanning. På generelt grunnlag kan det sies at politiets grunnutdanning i størst mulig grad bør gjenspeile den arbeidshverdagen nyutdannede polititjenestepersoner vil møte.

Når det gjelder den årlige vedlikeholdstreningen (IP og OÅO) mener Øst politidistrikt at det allerede i stor grad trenes scenariobasert på å håndtere personer med psykisk uhelse. Som eksempel er det utviklet leksjonsopplegg som setter fokus på god oppdragsløsning i situasjoner der personer i livskriser er til fare for seg selv og ikke tredjeperson. Dette er basert på erfaringer fra hendelser der Spesialenheten har sendt avgjørelser til administrativ læring og erfaringer fra eget politidistrikt.

13. *Det etableres lokale samarbeidsrutiner mellom helsetjeneste og politi, etter modell fra samarbeidsrutinen mellom politiet i Bergen, Helse Bergen og Bergen kommune.*

Øst politidistrikt er av den oppfatning at forslaget til Maktmiddelutvalget om at det etableres lokale samarbeidsrutiner mellom helse og politi er viktig og bra. Forslaget likner i det vesentlige på den samarbeidsmodellen som gjelder i Oslo, hvor psykiatrigruppen i Oslo politidistrikt representerer politiet i samarbeid med kommunene og de ulike helseforetakene i området. Dette er en god modell for samarbeid, men er etter ØPD sin erfaring, ikke helt overførbar til et politidistrikt med en annen geografisk og organisatorisk utforming. For ØPD vil en tilsvarende samarbeidsmodell by på utfordringer siden det geografiske nedslagsfelt er større. I tillegg har distriktet 29 kommuner og to helseforetak med tilhørende DPS'er. Erfaring har vist at uavhengig av samarbeidsmodell mellom helse og politi, er det behov for å gjøre lokale tilpasninger. Samtidig er det mye som kunne og burde vært løst sentralt i en koordinerende enhet for distriktet og dernest for hele landet.

Øst politidistrikt av den oppfatning at alle landets politidistrikt trenger en samarbeidsmodell som er gjenkjennbar og tilnærmet lik for påtalejurister og polititjenestepersoner, uavhengig hvor i landet man befinner seg. Vi mener derfor at det bør utarbeides en samarbeidsmodell i alle politidistrikt som har to nivåer. Øverste nivå bør bestå av personer, som i kraft av sin stilling har en distrikts overgripende funksjon, med spisskompetanse og spesiell interesse for samhandling mellom politi, påtale og psykiatri. Hovedoppgaven er ivaretagelse av, og videreføring av sentrale føringer innen fagområdet politi/psykiatri og vil være et fast forum for kompetanseoverføring mellom helse og politi. I tillegg bør øverste nivå sikre at lokalt nivå får en lokal organisering som er dynamisk, tverrfaglig og ivaretagende overfor alle aktuelle instanser, og samtidig

ivareta innbyggerne på en betryggende måte. Øverste nivå skal medvirke til at det utarbeides samarbeidsavtaler mellom aktuelle instanser innen kommune, helse, NAV og politi med lokale variasjoner der det er påkrevd.

I enkelte kommuner i Øst politidistrikt er det etablert faste lokale samarbeidsmøter mellom kommune, NAV, DPS og politi. Disse samarbeidsmøtene har ført til at tiltakene som har blitt iverksatt lokalt har vært mer målrettede enn uten slike møter. Dette har igjen virket kriminalitetsforebyggende med nedgang i hendelser med rus, vold og utagering.

14. Det etableres et system for tverretattlig læring av alvorlige hendelser, herunder hendelser som er initiert ved bistandsanmodning fra helse til politi, og som ender med at noen blir skutt og drept av politiet.

15. Det etableres et fast forum for kompetanseoverføring mellom helsevesenet og politiet i hvert politidistrikt.

Politidirektoratet vurderer i disse dager hvorvidt det er behov for å etablere et nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse og politi. Øst politidistrikt er positive til en slik etablering, og mener det vil være hensiktsmessig med en landsdekkende funksjon, f.eks. et nasjonalt kompetansesenter, som kan ivareta felles oppgaver, regelverk og rutiner på dette fagområdet. Særlig spørsmål knyttet til instansenes taushetsplikt, og adgang til informasjonsoverføring om enkeltpersoner, er spørsmål som bør utredes nærmere på et nasjonalt nivå. Erfaring har vist at reglene for taushetsplikt ofte har virket mer begrensende enn nyttig i situasjoner hvor helse og politi har vært involvert. Dette, og tilvarende spørsmål, bør tilligge et fast nasjonalt kompetansesenter som har en tverrfaglig sammensetning. For øvrig vises til det som er sagt ovenfor om lokale samarbeidsrutiner.

16. Adgangen for politiet til å fremme innleggelsesbegjæringer omtales i det reviderte rundskrivnet til Helsedirektoratet og Politidirektoratet om samarbeid mellom politi og helse.

17. Politidirektoratet og Den høyere påtalemyndighet må sørge for at politiet og politiadvokatene i tilstrekkelig grad er kjent med adgangen til og verdien av å fremme innleggelsesbegjæringer.

18. Det opprettes et permanent «maktmiddelråd», som har i oppgave å gi kvalifiserte råd til beslutningstagere (politidirektoratet, departementet, mv.) knyttet til problemstillinger om politiets bruk av maktmidler. Rådet gis i tillegg kompetanse til på eget initiativ å avgi rapporter og betenknings om aktuelle problemstillinger knyttet til politiets bruk av maktmidler. Rådet involveres i evalueringen av alvorlige hendelser eller lignende hvor politiet har brukt makt. Rådet bør bestå av representanter fra politiet, akademien, helsevesenet og sivilsamfunnsorganisasjoner. Barnefaglig kompetanse bør også være representert. Det bør vurderes om rådet skal ha et videre kompetanseområde enn bare politiets maktmiddelbruk.

Øst politidistrikt er usikre på effekten av et "Maktmiddelråd". Maktmiddelutvalget foreslår flere steder at kunnskapsnivået om politiets maktbruk bør styrkes og at dette kan måles på enkle, men troverdige måter. ØPD støtter som før nevnt bedre og mer etterrettelig registrering av politiets bruk av maktmidler.

Mye av politiets maktmiddelbruk finner sted etter helt konkrete vurderinger, som ofte ikke lar seg gjenskape i kvantitative data. Når skudd avfyres eller når det anvendes hva man antar er for mye makt, anmeldes saker til Spesialenheten for politisaker. Som regel venter politiet på Spesialenhetens avgjørelse, før man starter egen erfaringslæring. Det er en fordel om politiet raskere kan komme i gang med erfaringslæring, med et tydelig

skille til Spesialenhetens etterforskning. Etter vår vurdering bør det ikke etableres nye utenforliggende organer. Allerede etablerte organer som POD og/eller PHS bør ha dette ansvaret. Likevel er det en fordel om en slik funksjon også kan få med et perspektiv fra kompetansemiljøer som er ubundet av politiet, for å forebygge internkulturell bias, og tunnelsyn. En slik gruppe bør vurdere trender og tendenser, og ikke de enkelte sakene konkret. Formålet må være videreutvikling av eksisterende konsepter innenfor de rammer samfunnet ønsker skal være gjeldende for politiets profil og maktbruk.

19. Justis- og beredskapsdepartementet og/eller Politidirektoratet bør sørge for at det forskes på politiets maktmiddelbruk mot barn og sårbare grupper, på holdninger til bevæpning blant grupper som av ulike grunner er hyppigere i kontakt med politiet enn gjennomsnittsbefolkningen, på hvordan bevæpning påvirker befolkningens tillit til politiet, og på hvordan bevæpning påvirker tjenstepersoners og publikums atferd, herunder om hvordan «våpeneffekten» får utslag i norsk kontekst.

Politiets bruk av makt og maktmidler foregår alltid i en kontekst. Felles og riktig situasjonsforståelse blant involverte aktører, har vist seg å være en tilbakevendende utfordring. Å registrere talldata kan gi et perspektiv på overordnede trender og utviklingstrekk i politiets maktbruk, men for å finne bakenforliggende forklaringer må det forskes parallelt. En kombinasjon av kvantitative og kvalitative metoder vil gi bedre grunnlag for å forstå og videreutvikle politiets bruk av makt. En årlig rapport kan gi en slik overordnet beskrivelse. For å få en riktig forståelse bør forskningen foregå over lengre tidsrom, og vi foreslår at man synkroniserer tidsintervallet for slik forskning med tidsintervallet hvert fjerde for levekårsundersøkelsene i regi av SSB.

I noen byer og bydeler, er ungdom med fremmedkulturell bakgrunn sterkt overrepresentert. Det finnes skoler og byområder i Oslo hvor mer enn 80% har fremmedkulturell bakgrunn. Mye av kritikken mot politiets stopp-og-sjekk-praksis, handler om at denne ungdomsgruppen er overrepresentert. Dette er et eksempel på at kontekst må tas med i vurderingen av talldata. Det er sannsynlig at der 80% av ungdommer har fremmedkulturell bakgrunn, så vil dette prege de registrerte talldataene om alder, kjønn og etnisitet.

I disse tider rulles elektrosjokkvåpen ut i førstelinjen i politiet, som et mindre skadelig alternativ til skytevåpen. Antallet oppdrag som kodes som bistand til helsevesenet, eller "psykiatri", er sterkt økende, og det er åpenbart behov for å styrke kompetanse og rutiner for samhandling med helse i mange av disse hendelsene. Felles forebyggende aktivitet mellom politiet, kommunene og spesialisthelsetjenesten er nødvendig. Ulik situasjonsforståelse, samt usikkerhet i dialogen med alvorlig psykisk syke i en kritisk sykdomsfase, er vedvarende og tilbakevendende utfordringer i politiets hendelses- og krisehåndtering.

20. Flertallet, som består av utvalgsmedlemmene Pål Lagestad, Heidi Kløkstad, Kjetil Lussand, Merete Løkkebakken og Jahn Erik Solheim, anbefaler innføring av generell bevæpning. Mindretallet, som består av utvalgsmedlemmene Marius Dietrichson, Brede Aasen og Åse Langballe, anbefaler videreføring av dagens modell.

Når det gjelder fremtidig bevæpningsmodell, så har ØPD vurdert samtlige modeller som er nevnt i rapporten, men med fokus på de modellene som utvalget har brukt mest tid på. ØPD har etter en totalvurdering landet på at den bevæpningsmodellen som vil ivareta beredskapen, sikkerheten for tredjeperson og HMS for egne mannskaper, er *generell bevæpning*.

Trusselbildet - terror og etterretning

ØPD legger til grunn gjeldende trusselvurderinger fra PST som beskriver et trusselbilde som stadig er i endring. "PST fremhever at vi nå kanskje står overfor det mest mangefasettede spekteret av potensielle terrormål og trussel aktører noensinne. Radikalisering skjer i økende grad på digitale arenaer, med krypterte plattformer og nettverk, og propagandaen produseres i økende grad av sympatisører som inspireres av lokale forhold, og angrep utføres av soloaktører. Mange ekstremister har også psykiske lidelser, noe som kan påvirke radikaliseringsløp og senke voldsterskelen. "

Det pekes videre på utfordringene med å forutse og avverge fremtidige angrep, spesielt fordi trenden oftere viser til soloaktører vs større organiserte angrep.

PST beskriver fellestrekk ved terroristers valg av angrepsmidler, som kan tas i bruk av høyreekstremister og ekstreme islamister. "Valg av angrepsmidler påvirkes av aktørens motiv, ferdigheter, nettverk og hvor tilgjengelige angrepsmidlene er. Avvergede angrep i Vesten viser at svært mange potensielle terrorister ønsker å ta i bruk skytevåpen og/eller eksplosiver, men at de ofte ender opp med å bruke angrepsmidler som er lettere tilgjengelig for dem. "

"De siste årene er mange angrep gjennomført med enkle midler. Med enkle angrepsmidler menes gjenstander som er i dagligdags bruk, som er lett tilgjengelige, og som krever få eller ingen forkunnskaper. Eksempler er øks, kniv, machete, hammer eller kjøretøy. Enkle angrepsmidler forventes å bli brukt av både ekstreme islamister og høyreekstremister, gjerne i kombinasjon med skytevåpen og/eller eksplosiver."

Kort tid før angrepet i Rosenkrantz's gate 25.06.22, ble trusselnivået på islamistisk terror nedjustert. Etter den tragiske hendelsen ble trusselnivået igjen oppjustert, noe som viser kompleksiteten og utfordringene med å nivå sette trusselbildet.

ØPD legger til grunn at trusselen fra høyreekstreme og ekstreme islamister ikke vil bli nedjustert i nærmeste framtid. Det innebærer at politidistriktene vil stå i et krevende trusselbilde som vil gjelde for både publikum og tjenestepersoner. Her bemerkes særlig trusselbildet som gjelder store folkeansamlinger, og at politi også anses som et legitimt mål. Ved store arrangement vil politiet vurdere ev. synlige og forventede sikkerhetstiltak. Dette kan føre til at terrorister flytter angrepet sitt til enklere mål med mindre eller færre sikkerhetstiltak. En slik målforskyvning gjør trusselbildet mer uforutsigbart, og forebygging av terror blir vanskeligere. Politiets evne til adekvat og hurtig respons ved et ev. terrorangrep er dermed desto viktigere. Ved et ev. terrorangrep vil særlig ekstreme islamistiske gjerningspersoner fortsette angrepet frem til de blir stoppet, for å oppnå så høye dødstall som mulig. En rask og kraftfull respons fra politiet er derfor viktig for å redusere skadeomfanget. Samtidig må responderende likevel være forberedt på motangrep fra både ekstreme islamister og høyreekstreme.

En innføring av generell bevæpning vil sannsynligvis ikke kunne forhindre terror, men vil kunne ha en sterk skadebegrensende effekt. Politiet skal håndtere hendelser som inngår i trusselbildet, og man er av den oppfatning at generell bevæpning vil være avgjørende for å møte den trusselen.

I den oversendte trusselvurderingen beskriver PST et "normalbilde", hvor terrortrusselen er på nivå 3 – MODERAT (en eller flere aktører kan ha evne og vilje til å gjennomføre terror i Norge), og det vurderes som MULIG (40-60 %) at ekstremister vil forsøke å utføre terror i Norge. PST vurderer det som sannsynlig at terrortrusselen i overskuelig fremtid vil ligge på MODERAT, alternativt HØY. Det opplyses at dette har i lang tid vært normalbildet, og vil sannsynligvis fortsette å være det.

Konfliktbildet i ØPD

Politidistriktet grenser til Oslo og man har økende erfaring med at de utfordringer som beskrives i konfliktbildet i Oslo pd også rammer ØPD. En del av klientellet bor i vårt distrikt og man ser at konfliktene forflytter seg, og er ikke styrt av politiets distriktsgrenser. Dette konfliktbildet er veldig krevende da det er mange konfliktlinjer å forholde seg til, konfliktlinjer som går på tvers, stadig nye konflikter som dukker opp og at konfliktbildet ofte omhandler personer som har vært involvert i svært alvorlig kriminalitet. Mange av disse personene er involvert i alvorlige hendelser og etterretning viser at det er god tilgang på skyte- og stikkvåpen, og tilgangen synes å være økende. Ofte blir det gitt bevæpningsordre grunnet alvorligheten på oppdragene samt historikken på de involverte personene. Dette er beskrivende for trusselbildet og helt nødvendig for å løse disse oppdragene.

Responstid og responskvalitet

Politiet blir målt på responstiden i alvorlige og tidskritiske oppdrag. Tidsbruken på enkelte oppdrag kan være kritisk og avgjørende med tanke på å redde liv, samt hindre alvorlig skade, og for å få god responskvalitet er det viktig med felles situasjonsforståelse i innledende fase. Kombinasjonen av høyt arbeidspress på operasjonssentraler, krav om sanntidsføring og fokus på responstid, kan svekke meldingsmottaket og dermed responskvaliteten. Omforent og riktig situasjonsforståelse i alvorlige og akutte hendelser kan bidra til bedre oppdragsløsning i hele verdikjeden ut til førstelinjen.

Like viktig som responstiden, er responskvaliteten som beskriver evnen til så hurtig som mulig løse oppdrag sikkert, effektivt og traumemimaliserende slik at samfunnets, publikums og ledelsens forventninger innfris. Responskvalitet krever tilstrekkelig kapasitet, utstyr og samvirke. Det gjelder både antall patruljer, IP-kategorisering, men ikke minst hvilke verktøy patruljene faktisk har tilgang til. Her vil tilgang til skytevåpen for patruljene være helt avgjørende når motparten både har kapasitet og intensjon om å skade politi og tredjeperson. Dette fungerer når det er gitt bevæpningsordre på konkrete oppdrag. Da vil bevæpningen være en del av utførelsen og politiet kan møte trusselen mye mer direkte enn om de er ubevæpnet eller bruker tid på å bevæpne seg. Tiden det tar å bevæpne seg vil variere, men det påregnes at man må bruke opptil to minutter før våpenet er klart til bruk. Å bruke fokus på å bevæpne seg vil kunne gå ut over muligheten til mentale forberedelser, observasjon, fortløpende oppdragsdialog med involverte enheter og å skape en felles situasjonsforståelse. Det å bevæpne seg under utrykning i en hektisk meldingstjeneste kan også være stressutløsende, noe som senker den menneskelige kvaliteten på utførelsen. I sum vil også bortfall av håndgrep medvirke til økt responskvalitet.

Responstid og responskvalitet går også inn under handlingsplikten som politiet er underlagt. I etterkant av "22/7" ble det gjort et omfattende evalueringsarbeid knyttet til politiets operative innsats. Her påhviler det førstelinjen og da særlig IP4- og IP3-personell, et stort ansvar ved at det er de som skal håndtere trusselen. Det er klare forventninger fra samfunnet at politiet skal handle når vi er på stedet uansett hendelse og trussel.

Tilbakemeldinger ØPD

Tjenesteenhetene i ØPD støtter maktmiddelutvalgets forslag om permanent bevæpning. Opplevelsen blant de ansatte er at flere langvarige perioder med midlertidig bevæpning

har vist at tilliten til politiet ikke svekkes, og at politiet håndterer bevæpning på en god måte. Norsk politi har også en meget god grunnopplæring, og det rekrutteres blant svært godt kvalifiserte søkere. "Det nye normalbildet", jfr. PST sin beskrivelse, representerer etter enhetenes vurdering, et generelt høyt trusselnivå. I tillegg viser etterretning og konkrete hendelser at det tyder på at det er mer våpen ute i kriminelle miljøer, og at terskelen for å bruke disse har blitt lavere.

Det er bekymringsfullt at de fleste som blir skutt av politiet er mennesker i en kritisk fase av psykisk sykdom. Nedjusteringer i helsesektoren vil påvirke politiets håndtering. Vi må håndtere personer som ikke skulle ha vært ute på gata. Man må også se på behovet for å øke behandlingsskapiteten på spesielt personer med psykisk uhelse.

ØPD er også av den oppfatning at en satsing på en psykiatrigruppe som man har startet med i blant annet Oslo pd, med fordel kunne vært etablert og testet ut i flere politidistrikt. Det er også bekymringsfullt at det brukes mye alvorlig vold blant unge kriminelle, og at dette synes å tilta i omfang. Dette er en gruppe som i enda større grad skulle vært underlagt effektive og målrettede tiltak i et forebyggende perspektiv. Uavhengig av spørsmålet om bevæpning så bør politiet fortsette å ha fokus på forebygging.

Noen eksempler på erfaringer fra hendelser i ØPD

Januar 2019: Mann og dame sloss ute. Mann trekker damen etter seg. Mannen løper fra politi. Mannen er sint. Mannen løper inn i leilighet og truer med å drepe politi. Mann kaster farlige gjenstander mot politi. Mann sier han skal skyte, knivstikke og brenne politiet. Løst ved bruk av ESV.

Sept 2019: Under ransaking av adresse kom plutselig en tilfeldig kvinne gående med kniv i hånden på utsiden. Jeg stod alene utenfor boligen som skulle ransakes. Kvinnen fremstod som psykotisk, reagerte ikke på anrop. ESV ble trukket, og truet med. Kvinnen la fra seg kniven, men tok denne opp igjen. Det ble derfor på nytt truet med ESV, og laser ble satt mot kvinnen. Kvinnen la fra seg kniven, og ble lagt i bakken av patruljen.

Sept 2020: Patrulje blir sendt til adresse for å pågripe ifm brudd på besøksforbud. Idet siktede åpner døra og ser politiet løper denne inn i huset. Politiet følger etter og ser at personen henter et gevær bak sofaen og begynner å peke med denne mot politiet. Tjenestepersonene har allerede trukket ESV og avfyrer denne med god effekt. Patrulje var ikke bevæpnet.

Juni 2021: Patrulje skal forkynne et dokument på adresse. Bli møtt av beboer i døra som truer dem med kniv og de får trukket seg unna. Kom senere ut med 3 kniver hevet mot patrulje som sto i sikring. Avfyrt ESV med virking.

Vurdering av alternative bevæpningsmodeller

Maktmiddelutvalget har beskrevet ulike bevæpningsmodeller og ØPD registrerer at utvalget velger å fokusere på to modeller, hhv. dagens modell med fremskutt lagring av skytevåpen i kjøretøy og en modell som innebærer generell bevæpning.

I ØPD har det vært punktbevæpning på Gardermoen siden 1. juli 2018. Erfaringene fra tjenestepersonene er at de føler seg bedre i stand til å respondere på uønskede hendelser og andre samvirkeaktører på flyplassen uttaler økt trygghetsfølelse. Det har ikke vært registrert tilbakemeldinger fra publikum som indikerer negativ reaksjon på at patruljene er bevæpnet, og patruljene har ikke merket endring i publikums holdning til å ta kontakt med politiet. Dette samsvarer med tilbakemeldinger fra tjenestepersoner ellers i politidistriktet under den midlertidige bevæpningsperioden.

Punktbevæpning eller geografisk begrensning av bevæpning medfører utfordringer når patruljer må flåtestyres inn og ut av områder, med eller uten bevæpning. Dette kan være utfordrende å administrere, men også oppleves for publikum som uforutsigbart med tanke på forståelsen av trusselbildet.

Generelle betraktninger vedrørende innføring av generell bevæpning

Man har i dag velfungerende rutiner når politiet er midlertidig bevæpnet. Det innebærer at patruljer skal anmode om bevæpningsordre eventuelt at operasjonsleder gir bevæpningsordre ved utlesing av oppdrag. I tillegg føres væpnede oppdrag i Maktmidler og det pekes ut leder på oppdraget. Dette ivaretar kvalitetskontrollen på oppdrag som har en trussel som hjemler bevæpning. Vi kan ikke se at en innføring av generell bevæpning vil endre på vilkår for bevæpning og bruk av skytevåpen. Vi legger til grunn at ovennevnte rutiner vil bli videreført og at kvalitetskontrollen fortsatt blir ivaretatt og videreført ved en innføring av generell bevæpning.

Rapporten fra Maktmiddelutvalget beskriver godt de ulike tidsperiodene hvor politiet har vært midlertidig bevæpnet. Det har vært i forholdsvis lange perioder, og når vi legger til at politiet oftere enn før bevæpner seg også når politiet er ubevæpnet, så er vi av den klare oppfatning at folk flest er vant med å se et bevæpnet politi. Vi støtter flertallets oppfatning om at en innføring av generell bevæpning ikke vil gå på akkord med at politiet skal ha et sivilt preg. Det er god våpenkultur i politiet og tjenestepersoner som bærer våpen gjør dette på en bevisst og profesjonell måte. Det er mye fokus på trening med tanke på bevisstgjøring om valg av maktmiddel, bl.a. igjennom TAD trening (Time and distance, som fokuserer på valg av maktmiddel ift trussel, tid til rådighet og valg av maktmiddel) og våpenhåndtering generelt. Generelt er det høy bevissthet og gode rutiner når det gjelder oppdrag og opptredener hvor tjenestepersoner velger å gjennomføre dette ubevæpnet.

ØPD var en del av det 2-årige pilotprosjektet med å teste elektrosjokkvåpen (ESV), også som en del av et felles forskningsprosjekt sammen med Sverige. Gjennom dette prosjektet har politiet gjort seg mange erfaringer. ble det har høstet mange erfaringer i løpet av prosjektperioden. Ytterligere forskning og vurderinger bør i så fall være om ESV kan erstatte andre maktmidler. ESV er et godt og velkomment supplement, men vil aldri kunne erstatte skytevåpen som maktmiddel i de skarpeste situasjonene.

Konklusjon

På bakgrunn av dagens trussel- og konfliktbilde, krav til responstid og responskvalitet, oppdragshyppighet med væpnede oppdrag samt erfaringer basert på reelle hendelser, mener ØPD at det må innføres generell bevæpning. Hensikten med dette vil være å best mulig ivareta samfunnsoppdraget både i hverdag og alvorlige hendelser som følge av trusselbildet. Kortest mulig responstid og best mulig responskvalitet kan ha betydning på liv og død for publikum. Det legges til grunn at generell bevæpning ikke vil rukke ved prinsippet om at politiet skal ha et sivilt preg, og at det ikke vil gå utover politiets kommunikasjon med publikum.

Kristin Aga
Enhetsleder Felles enhet for operativ tjeneste